

SINERGIJA

ISSN 2334-8402

BROJ 3 | MART 2014.

POSLOVNI ŽURNAL NACIONALNE ALIJANSE ZA LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ

BESPLATAN PRIMERAK

INTERVJU: IVAN SIMIČ

Poreznik sa srcem

Dobitnik priznanja „Reformator godine“ veruje da je uradio dobar posao za Srbiju i da je privreda spremna za prelazak na elektronsko poslovanje

str. 16

U SINERGIJI: DAVID LYTHGOE

Etikom protiv sive ekonomije

Sve dobre mere za suzbijanje nelegalnog poslovanja ne mogu da daju kvalitetan rezultat bez promene u načinu razmišljanja građana i odnosu prema državi

str. 42

PARTNERI ZA USPEH

Švajcarski recept

Najkonkurentnija ekonomija na svetu nudi Srbiji puno dobrih primera kako da trasira put razvoja i spremna je da i dalje pomaže

str. 76

WWW.NALED-SERBIA.ORG

SKRIVANJE U SENCI

Prava cena sive ekonomije

Bambi neguje buduće šampione!

Svako može postati veliki šampion - korak po korak, uspeh po uspeh, zalogaj po zalogaj.

Godina koja je za nama donela je mnoge izazove za sve privrednike koji posluju u Srbiji. Iza nas i pred nama su velike političke promene koje najavljuju reforme i bolje uslove za život i rad, čemu se svi nadamo. Ujedno, svesni smo činjenice da Vlada ima pred sobom težak zadatak: mora da stabilizuje javne finansije, restrukturira javni sektor i obezbedi povoljan regulatorni okvir za investitore. U ostvarivanju ovih ciljeva spremni smo da pružimo podršku gde god je potrebno. U uslovima promena u ekonomiji, a naročito kada su one praćene smanjenjem realnih prihoda, jedan deo učesnika na tržištu bira da se bavi aktivnostima van domena regulisanog tržišta, na štetu države, građana i čitavih kategorija privrednika ili čak celih industrija. To je slučaj sa svim oblicima sive ekonomije, koja nažalost uzima sve više maha na srpskom tržištu poslednjih godina. Kako bi ponudili konkretno rešenje za ovaj problem, NALED i USAID pokrenuli su krajem 2013. dvogodišnji projekat za suzbijanje sive ekonomije, uz podršku svojih članova i društveno odgovornih kompanija kao što su Philip Morris,

JTI, Gomex, NIS. Nije potrebno dodatno naglašavati da apelujemo na Vladu da preduzme sve potrebne korake kako bi se suzbile ove nezakonite aktivnosti, čime bi se povećali fiskalni prihodi i povratila sigurnost potrošača u kompanije i brendove kojima veruju. Verujem da se svi možemo složiti da kada siva ekonomija pobeđuje, svi gubimo, i to puno. Pored sive ekonomije, postoje i brojne druge oblasti u kojima su potrebne hitne reforme, kao što su urbanizam odnosno konverzija zemljišta i radno zakonodavstvo. U modernoj ekonomiji mora da postoji aktivan dijalog donosioca odluka iz privatnog i javnog sektora, jer jedino na taj način možemo da se razumemo i radimo na temama od zajedničkog interesa. Međunarodne kompanije koje posluju u Srbiji, kao što je Coca-Cola Hellenic, mogu pružiti podršku i pomoć kroz iskustvo i primere dobre prakse iz celog sveta. U tom smislu mogu da kažem da je Vlada Srbije bila veoma otvorena za dijalog prihvativši veliki broj preporuka, koje su privrednici, lokalne samouprave i građani uputili kroz NALED, čime je pokazala da nas smatra konstruktivnim učesnikom

procesa donošenja odluka – ovu ulogu planiramo da zadržimo i u budućnosti. Ono što će nam sigurno svima biti potrebno u predstojećoj godini su pozitivan duh, naporan rad i međusobna podrška. Iskoristimo svaki dan na najbolji mogući način. I ako imamo na umu da je pobeđivanje zapravo samo stvar navike, jedino što preostaje je da tu naviku uvedemo i učvrstimo. Nemojmo gubiti vreme!

IMPRESUM

DIREKTOR

Violeta Jovanović / violeta_jovanovic@naled-serbia.org

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Milica Stefanović / milica_stefanovic@naled-serbia.org

IZVRŠNI UREDNIK

Ivan Radak / ivan_radak@naled-serbia.org

DIZAJN I PRIPREMA ZA ŠTAMPU

Zoran Zarković / zoran_zarkovic@naled-serbia.org

SARADNICI Jelena Bojović, Milica Mandić, Jovana Ćirić, Daniela Dodig, Ana Knežević Bojović, Branko Radulović

ADVERTAJZING

Milica Mandić / milica_mandic@naled-serbia.org

ŠTAMPA

BiroGRAF

Preuzimanje sadržaja iz ove publikacije dozvoljeno je uz obavezno naznačenje izvora "SINERGIJA – poslovni žurnal NALED-a"

Ukoliko želite da na vašu adresu stiže štampano izdanje SINERGIJE, prijavite se na www.naled-serbia.org/zurnal

IZDAVAČ

Expose by NALED
Makedonska 30/VII
11000 Beograd, Srbija
t: 011 33 73 063
f: 011 33 73 061
e: naled@naled-serbia.org
www.naled-serbia.org

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
33

SINERGIJA : poslovni žurnal Nacionalne alijanse za lokalni ekonomski razvoj / glavni i odgovorni urednik Milica Stefanović. - 2013, br. 1 (jun) - . - Beograd (Makedonska 30/VII) : Expose, 2013- (Beograd : Birograf). - 27 cm

Tromesečno. - Ima izdanje na drugom jeziku:
Synergy (Belgrade) = ISSN 2334-8593
ISSN 2334-8402 = Sinergija
COBISS.SR-ID 199171340

REČ UREDNIKA

Milica Stefanović,
glavni i odgovorni
urednik

Pa naravno da ima sive ekonomije, šta očekujete kad je narod siromašan, kako da preživi?!“ - to je ono što ćete često čuti kad se spomene problem sive ekonomije. Ali nije ovde reč o siromašnima. Upravo suprotno. Reč je o bogatima i nemoralnima, koji postaju još bogatiji na račun drugih, poštenih ljudi (budala) koji vredno rade i plaćaju poreze. Ovih prvih ima svuda: u modernim restoranima u centru grada gde vas konobar potkupljuje ljubaznošću dok vam daje rukom ispisan račun, u privatnoj ordinaciji gde znaju da kad je zdravlje u pitanju ne pitate ni za ljubaznost, ni za pare, ni za račun, na pijaci gde se organizovani kriminal krije iza simpatičnog čikice koji „valja“ rezani duvan da bismo i mi i on „prošli bolje“. Svima njima nije nikakav problem da koriste naše puteve, škole, bolnice i sve one usluge koje im država pruža – ali ako može besplatno. Iako ne žele ništa da plate (a sve da naplate) često ćete ih čuti kako se žale da u ovoj zemlji ništa ne valja i „kakva nam je to država“?! Pa takva je kakvi smo mi. Niko neće da bude budala, a te „budale“ su najbolji od nas.

BANKING OF TODAY POWERED BY TECHNOLOGIES OF TOMORROW. DEVELOPING THE FUTURE.

Asseco SEE group is one of the largest IT companies in the area of production and implementation of its own software solutions and services in the region of South Eastern Europe.

- » **Core Banking Solutions**
- » **Channel Systems**
- » **Business Intelligence Solutions**
- » **Payment Systems**
- » **Cloud Computing**
- » **System Integration**
- » **ATM & POS**

contact: office@asseco-see.rs

12 countries, **1300** employees, more than **140** banks
as references in South Eastern Europe.

Sadržaj

60 **Siva knjiga**
Kad birokratija cveta, a zakoni niču po hitnom postupku

22 **Sve nijanse sive:**
Oslobađanje ekonomije

66 **Arandjelovac**
Na izvoru zdravlja

36 **U Sinergiji**
Rezani duvan porazio državu

16 **Intervju**
Ivan Simič

06 **Retrospektiva**

48 **Aerodrom**
Balkan ima novog lidera

76 **Švajcarska**
Svetski šampioni dobre ekonomije

40 **Joe Lowther**
Ko vreba iz senke?

Do kraja juna donećemo novi zakon o radu, zakon o privatizaciji, zakon o stečaju, zakon o državnim službenicima, zakon o građevinskim dozvolama i još nekoliko važnih zakona.

Aleksandar Vučić, 26. 02. 2014, RTS

oktobar

Nedovršen zakonodavni okvir koči investicije u energetiku

Energetika je jedan od retkih sektora u kojem Srbija trenutno ima zagarantovano interesovanje investitora i najavljena ulaganja od 700 miliona evra, ali u kojem nedovršeni i nepredvidivi zakonodavni okvir sprečava realizaciju planiranih ulaganja. Informisanje o planovima Vlade na izgradnji dobrog ambijenta za ulaganje u energetska postrojenja, posebno ona koja koriste obnovljive izvore, bilo je povod da NALED za svoje članove organizuje radni susret s resornom ministarkom energetike, razvoja i zaštite životne Zoranom Mihajlović. Pred više od 100 predstavnika privrede, lokalnih samouprava i nevladinih organizacija, okupljenih u svečanoj sali hotela Metropol, ministarka je najavila da će se tokom 2014. krenuti u pojednostavljevanje procedura za dobijanje dozvola za ulaganje u energetici. Predsednik Upravnog odbora Vladan Atanasijević rekao je tim povodom da je NALED spreman da pomogne Ministarstvu da sprovede giljotinu propisa u ovom sektoru, ukloni nepotrebne birokratske procedure i smanji naknade na nivo koji odgovara usluzi koju investitori dobijaju od države. Ono što se u analizama NALED-a posebno pokazalo kao problem jesu suviše česte izmene propisa u energetici.

Besplatne usluge APR-a za lokalne samouprave

Kvalitetne baze podataka o postojećoj privredi i državnim podsticajima su polazna tačka za sve lokalne samouprave koje žele da se bave ekonomskim razvojem i promocijom investicija. Veliki broj korisnih informacija nalazi se u posedu Agencije za privredne registre s kojom je NALED uspostavio dogovor o besplatnom ustupanju podataka gradovima i opštinama. Tim povodom, u Pančevu je održan VII sastanak Foruma stručnjaka za lokalni ekonomski razvoj na kojem su se s predstavnicima lokalnih samouprava sastali direktor Agencije za privredne registre Zvonko Obradović i njegovi saradnici. Pred više od 70 stručnjaka iz opštinskih kancelarija za LER, oni su održali trening o najboljim načinima za korišćenje servisa APR za besplatnu isporuku podataka, kao i jedinstvene baze mera i podsticaja za ravnomerni regionalni razvoj. Domaćin sastanka Foruma u Pančevu bio je gradonačelnik Pavle Radanov.

novembar

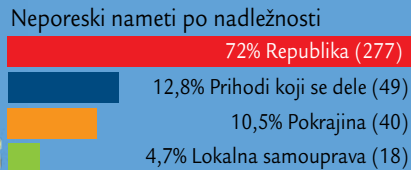
Rasprava o zakonu o privatizaciji i stečaju krenula iz NALED-a

Da bi što pre okončala proces privatizacije i ubrzala stečajne postupke zbog kojih velika imovina stoji „zamrznuta“, Srbija će ove godine morati da menja zakone koji regulišu ove važne oblasti. Prve verzije urađene su u mandatu odlazeće Vlade. Javna rasprava je otpočela okruglim stolom u NALED-u koji je vodio bivši ministar privrede Saša Radulović sa saradnicima, a naspram sebe imao je predstavnike banaka, privrede, USAID-a i Svetske banke. Radulović je predstavio oba zakona gde su najveće novine dodatni modeli prodaje preduzeća, ubrzano pripremanje planova reorganizacije, namirivanje potraživanja zaposlenih, promena u isplatnim redovima kod stečajeva, kao i osnivanje komore stečajnih upravnika umesto postojeće agencije. Da je reč o veoma bitnim propisima za dalje unapređenje privrednog ambijenta pokazala je i velika diskusija koja se razvila. Iznete su ocene da su postavljeni preambiciozni rokovi, postoji i rezerva prema ulozi države kada je manjinski suvlasnik u preduzećima. Bilo je i ocena da će promena isplatnih redova napraviti dugoročni problem i pravnu nesigurnost pri sprovođenju Zakona o stečaju.

NOVI PRESEK

Privreda plaća 384 neporeskih i parafiskalnih nameta

BROJKE I SLOVA

200

miliona evra manje za građane Srbije zbog nelegalne trgovine rezanim duvanom

Najbolja javno-privatna partnerstva u Srbiji

Niš, Zrenjanin, Raška, Tutin, Prijepolje, Nova Varoš, Kanjiža i Doljevac imaju najbolje ideje za realizaciju projekata putem javno-privatnih partnerstava. Na konkursu „JPP kao razvojni potencijal“ koji su tokom prošle godine sprovedi NALED i USAID Projekat održivog lokalnog razvoja, ove lokalne samouprave dobile su najviše ocene za rešenja u oblastima energetike, poljoprivrede, turizma i zaštite životne sredine. Pobednički projekti predstavljeni su široj javnosti u novembru u beogradskom hotelu Hyatt na IV godišnjem JPP samitu. Njihova realizacija privukla bi investicije od 22 miliona evra. Ovaj skup bio je prilika i za potencijalne investitore da dobiju detaljne informacije o svakom projektu i razgovaraju sa gradonačelnicima i predsednicima opština u cilju uspostavljanja saradnje. Najvredniji projekat (10,5 miliona evra) ima opština Nova Varoš koja želi da izgradi kogenerativno postrojenje na biomasu. Zrenjanin je zainteresovan da rekonstruiše Banju Rusandu, a Niš da izgradi proizvodno-edukativni vinogradarski dom. Doljevac planira razvoj tržno-pijačnog centra Pukovac dok Kanjiža nastoji da izgradi poljoprivredni logističko-distributivni centar. Prijepolje je uvereno da putem JPP može da izgradi regionalnu hladnjaču, Raška je zainteresovana za reciklažno dvorište, a Tutin za izgradnju centra za prerađivanje šumskih plodova i bilja.

Violeta Jovanović nagrada „Svet različitosti“ iz SAD-a

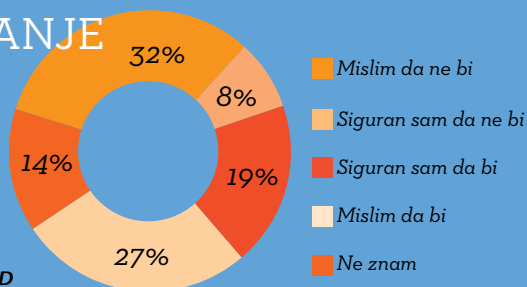
Oснаživanje žena u Srbiji i njihovo ekonomsko osamostaljivanje, kao i očuvanje kulturnog nasleđa naše zemlje glavni su ciljevi Violete Jovanović u radu na mestu predsednice Upravnog odbora Etno mreže. Dosadašnji rezultati prepoznati su i van granica Srbije, a jedno od najznačajnijih priznanja stiglo je iz Sjedinjenih Američkih Država. Međunarodna alijansa žena (TIAW) dodelila je Violeti Jovanović nagradu „Svet različitosti“ za 2013. za doprinos zapošljavanju žena u Srbiji kroz osnivanje i vođenje Etno mreže. Priznanje je uručio zamenik ambasadora SAD Gordon Duguid na svečanoj ceremoniji u američkoj ambasadi. On je tokom dodele istakao da na ljudima, a pre svega ženama kao što je Violeta, počiva budućnost Srbije. Etno mreža osnovana je 2005. sa ciljem očuvanja tehnika izrade tradicionalnih rukotvorina. U aktivnostima organizacije do sada je učestvovalo više od 1.000 žena, čime su obezbedile izvor prihoda za sebe i svoje najbliže, unapredile znanja, stekle samopouzdanje i dobile priznanje porodice, lokalne zajednice i javnosti za svoj rad. Violeta Jovanović izrazila je nadu da će povod za sledeće okupljanje i proslavu biti otvaranje ekskluzivne etno galerije u beogradskoj Knez Mihailovoj ulici.

ISTRAŽIVANJE

Ukoliko bi bio usvojen novi Zakon o radu, koji bi omogućio fleksibilnije zapošljavanje i otpuštanje radnika, da li bi to uticalo na vašu odluku da zaposlite nove radnike?

CeSid za USAID i NALED

GRAĐANI PITAJU KADA

Kada će biti ukinuta overa zdravstvenih knjižica?

decembar

Početak i kraj reformi

Manje od godinu dana bilo je dovoljno da se pokaže koliko se brzo može doći do rešenja koja bi promenila situaciju u privredi i stvorila uslove za predvidivo i efikasnije poslovanje. Velike zasluge za to imale su nestranačke ličnosti koje su tokom 2013. ušle u državnu upravu – Ivan Simič, koji je preuzeo vođenje Poreske uprave i Saša Radulović, koji je prihvatio funkciju ministra privrede. Obojica su inicirali važne promene u svojim resorima. Simič je nastojao da preokrene negativan odnos privrede prema PU, tromost u postupanju i umanju troškove zbog brojnih procedura pri plaćanju poreskih obaveza. U tom pravcu, uveo je on line prijavu PDV-a i poreza na imovinu, kao i kontrolu kineskih radnji, a započeo je i pripreme za unapređenje sistema fiskalizacije. Pokrenuo je rešavanje jedne od najbesmislenijih administrativnih postupaka u našoj zemlji koji je NALED opisao u svojoj prvoj Sivoj knjizi iz 2008. godine, a koji zahteva od privrede da radi posao države i sama razvrstava uplate za poreze i doprinose nadležnim institucijama. Od sada će poslodavci obaveze za svoje radnike uplaćivati na jedan račun i ići samo na jedan šalter. Da su Simičeve reforme imale rezultat potvrđuje rekordna naplata poreza u 2013. godini.

Saša Radulović krenuo je od sređivanja situacije unutar svog ministarstva. Regulisan je način trošenja novca zaposlenih u ministarstvu i krenulo se u uspostavljanje transparentnog sistema raspolaganja državnim novcem odnosno podsticajnim sredstvima u institucijama u nadležnosti

ministarstva (SIEPA, Fond za razvoj, Agencija za privatizaciju...). Lične karte javnih i državnih preduzeća prvi su korak u uspostavljanju reda u funkcionisanju javnih preduzeća i raspolaganju državnom imovinom. Paralelno sa tim poslom pokrenuo je i rad na izmeni četiri sistema zakona važnih za funkcionisanje privrede. Pre svega, njegovo ministarstvo kreiralo je nacrt zakona o stečaju i privatizaciji kako bi bilo završeno oslobađanje imovine kompanija koja stoji van funkcije, a može da predstavlja dobru osnovu za razvoj novih preduzeća. Takođe, Radulović je bio glavni zagovornik izmena zakona o radu i planiranju i izgradnji kao predušlova za lakše zapošljavanje i izdavanje građevinskih dozvola. Reforme koje su pokrenuli i realizovali, kao i njihova spremnost da sarađuju sa NALED-om u tom poslu, bilo je i više nego dovoljno da članstvo i Upravni odbor NALED-a izglasaju Simiča i Radulovića za „Reformatore godine“. Nagrade su im uručene 26. decembra na svečanosti u zgradi Jugoslovenske kinoteke u Beogradu. Ono što su inicirali obećavalo je značajne promene u privrednom ambijentu i dobilo veliko poverenje privrednika. Međutim, nije nedostajalo i onih koji se nisu slagali sa našim reformatorema i njihovim idejama za privredni oporavak zemlje. Kao epilog svega – Simič je napustio Poresku upravu dan nakon dobijanja priznanja „Reformatsor godine“, mesec dana kasnije i Radulović podnosi ostavku, a Srbiju čekaju novi izbori u kojima se najavljuje nastavak započetih reformi.

Zaječar, Vranje, Zrenjanin, Ruma, Sremska Mitrovica i Indija među najboljim investicionim destinacijama u Evropi za 2014/15

Da li je 2013. opravdala vaša očekivanja u pogledu sprovedenih reformi i popravljanja ambijenta za poslovanje?	78,26%	Ne, jer je izostala spremnost vlasti za reforme
	13,04%	Ne, jer objektivne okolnosti nisu dozvoljavale
	4,35%	Da, urađeno je onoliko koliko je bilo potrebno
	4,35%	Da, urađeno je i više od očekivanog

NALED okupio najbolje mlade lidere

Iako ih je sve manje, i sve teže prepoznati, oni su ipak tu među nama – obrazovani i uspešni mladi ljudi koji su izgradili karijere zahvaljujući svom znanju, vrednom radu i trudu, a ne rođaćkoj ili političkoj vezi, i koji su spremni da se društveno angažuju za dobrobit zajednice. Upravo takve pojedince prepoznao je i okupio NALED u svom Bordu mladih lidera, kako bi udruženi dali svoj doprinos očuvanju i promociji zanemarenih vrednosti u društvu, i podstakli ekonomski razvoj kroz osmišljavanje i realizaciju inicijativa u oblasti obrazovanja, kulture, nauke, preduzetništva i turizma. Na plenarnoj sednici kojom je zvanično otpočeo rad Borda u decembru 2013, za predsednika je izabran Miloš Blagojević, menadžer korporativnih poslova u kompaniji Coca-Cola HBC, a pored njega članovi će biti još 10 perspektivnih profesionalaca pretežno iz privrede (Telenor, Microsoft, Philip Morris International, Ernst & Young, Idea, Confluence Property Management, Victoria Group, Hemel International System, advokatske kancelarije Karanović & Nikolić) i odabranih organizacija civilnog sektora (Trag fondacija). Za potpredsednike su izabrani Maja Šotra, menadžer korporativnih komunikacija u kompaniji Philip Morris i Predrag Topić, rukovodilac portfolia klijenata u konsultantskoj kompaniji za upravljanje nekretninama – Confluence Property Management. Jedna od prvih aktivnosti Borda mladih lidera biće izbor i promocija lokalnih zajednica koje neguju društvene vrednosti, pružaju efikasne servise građanima i nude obrazovne, kulturne i rekreativne sadržaje u cilju unapređenja kvaliteta života u ovim sredinama.

januar

Vlada ne sme da odustane od Zakona o naknadama

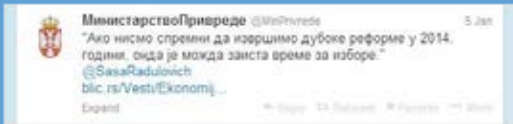
Ministarstvo finansija uključilo je NALED u Radnu grupu za izradu Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara. Alijansi je poveren zadatak da napravi uporedno-pravnu studiju o osnovicama, stopama i obveznicima naknada u osam država (Hrvatska, Slovenija, Makedonija, Francuska, Holandija, Austrija, Bugarska i Poljska), koja je uspešno završena i predata Vladi. Znajući koliko je važno regulisanje nameta koje plaća privreda, a od kojih mnogi spadaju u tzv. parafiskale, NALED je u saradnji sa USAID Projektom za bolje uslove poslovanja organizovao više okruglih stolova kako bi definisao zahteve za novi Zakon o naknadama i poslao snažnu poruku da je njegovo donošenje neophodno. Zajednički zaključak okupljenih predstavnika privrede i nevladinih organizacija jeste da bi u Zakonu morale da se nađu sve naknade koje se opravdano naplaćuju, pri čemu se ove naknade ne mogu uvoditi nijednim drugim zakonom osim Zakonom o naknadama. U međuvremenu, NALED je uz podršku USAID-a pokrenuo projekat „Parafiskalni nameti – evaluacija dosadašnjih rezultata i nastavak reforme“ u okviru kojeg će napraviti novi registar parafiskalnih nameta za koje privreda ne dobija nikakvu uslugu države ili ona nije srazmerna plaćenom iznosu. Vladi će biti predloženo da te namete ukine ili smanji. Prethodna Vlada na predlog NALED-a ukinula je 138 parafiskalnih nameta, ali je tokom rada na ovom projektu uočena pojava novih.

Ove godine još 35 Coca-Cola teretana

U prvoj polovini godine NALED i Coca-Cola HBC nastaviće sa postavljanjem teretana na otvorenom u lokalnim samoupravama čiji su građani bili najaktivniji na prošlogodišnjem konkursu organizovanom povodom 45 godina od proizvodnje prve flašice ovog penušavog pića u Srbiji. Prvih 10 teretana postavljeno je tokom jeseni 2013, a ostalih 35 Coca-Cola aktivnih zona ugledaće svetlost dana do kraja maja. Za vreme trajanja konkursa, građani su podržali svoje opštine sa 1,7 miliona glasova, što je svojevrsan rekord! NALED i Coca-Cola HBC će nakon uspeha ove akcije nastojati da i u narednom periodu organizuju ovakve društveno odgovorne kampanje koje za cilj imaju podizanje kvaliteta života na lokalnu.

januar

Dunavu glavna uloga u filmovima

Srbija je veoma tražena destinacija za snimanje filmova. Prema podacima Srpske filmske asocijacije, gotovo svaki dan stignu upiti iz inostranstva, od kuća koje snimaju reklame do onih koji snimaju filmove. Međutim, velike, skupe produkcije na kraju ipak odlaze u susedne zemlje gde nailaze na povoljnije uslove za ulaganje. Iako je naša zemlja odlučila da putem podsticaja privlači filmske kompanije, sa donošenjem uredbe kojom bi to pitanje bilo regulisano kasni se više od 600 dana (prema podacima iz NALED-ovog Barometra propisa). Gubici se mere desetinama miliona evra godišnje u vidu direktnih investicija i prihoda od turizma. Ono što je prednost Srbije jeste veliki broj lokacija za snimanje koje ispunjavaju visoke standarde. Srpska filmska asocijacija prepoznala je Podunavlje kao oblast koju možemo da ponudimo velikim produkcijama. U partnerstvu sa NALED-om pokrenut je projekat „Pripremanje Podunavlja u Srbiji za glavnu ulogu u filmovima“ sa ciljem da se ovaj region promovise u svetu kao povoljna filmska destinacija, i ojačaju kapaciteti opština i gradova duž Dunava da efikasno odgovore na zahteve produkcija. Projekat je predstavljen u januaru u Beogradu. Direktorica marketinga NALED-a Milica Stefanović istakla je tom prilikom da je Alijansa podržala projekat jer i kultura itekako može da se stavi u funkciju podsticanja lokalnog ekonomskog razvoja, a lokalnim samoupravama u ovom poslu može u velikoj meri da pomogne podrška i iskustvo NALED-a koji od 2007. godine sprovodi program sertifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem. Podunavlje će biti predstavljeno na najvećim svetskim filmskim sajmovima.

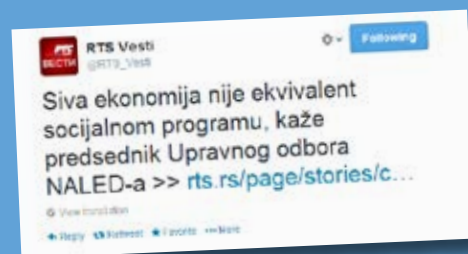
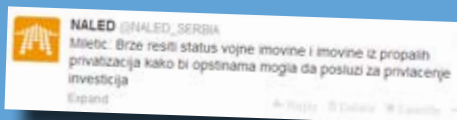

februar

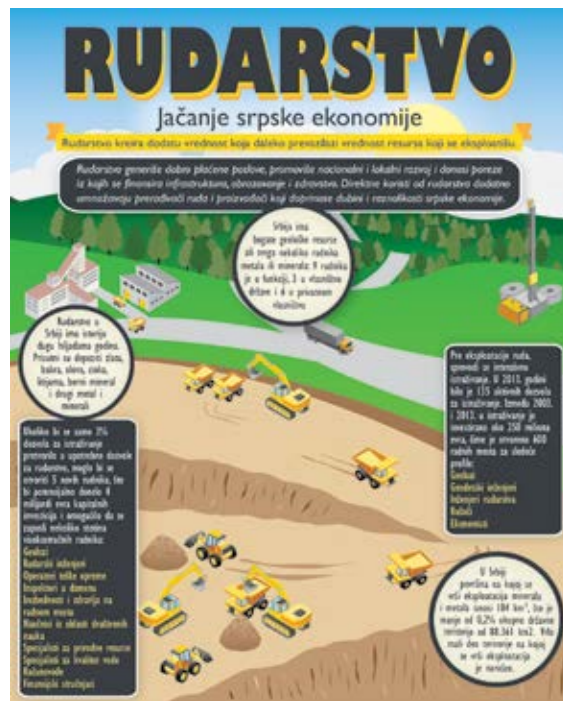
Pred Izvršnom kancelarijom uvek visoki ciljevi

Nastavak regionalizacije aktivnosti i projektnih ideja, jačanje internih kapaciteta, kao i dalje pozicioniranje NALED-a kod Vlade Srbije, donatorske zajednice, medija i šire javnosti kao poslovne asocijacije koja objektivno i dosledno sprovodi svoju misiju unapređenja privrednog ambijenta biće ključni ciljevi Alijanse u 2014. Radno planiranje Izvršne kancelarije za ovu godinu održano je u rekreativnom centru Relax u opštini Kovačica. Kao značajan uspeh u 2013. ocenjeno je dobijanje direktnog granta USAID-a za projekat suzbijanja sive ekonomije i revitalizaciju braunfeld lokacija, širenje uticaja u regionu kroz program sertifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem u jugoistočnoj Evropi, uspešna realizacija više do 20 projekata lokalnog razvoja, sve veća podrška članova i donatora. Drugog dana, zaposlenima se pridružio i predsednik Upravnog odbora Vladan Atanasijević, a ovom prilikom organizovan je sastanak sa predstavnicima opštine Kovačica, koja je jedan od prošlogodišnjih dobitnika sertifikata o povoljnom poslovnom okruženju, i poseta nadaleko čuvenoj galeriji naivne umetnosti.

Rudarstvu je mesto u strategiji razvoja Srbije

Iako se politički lideri nadmeću izjavama o interesovanju investitora za našu zemlju, istina je da jedino konkretno i opipljivo interesovanje postoji u sektorima energetike i rudarstva. Međutim, i u jednom i u drugom sektoru postoje značajna regulatorna ograničenja koja sputavaju investicije. Zakonski okvir se, prema njihovim ocenama, previše često i nenajavljeno menja, što ne ohrabruje investiranje. Kada je reč o rudarstvu, Vlada je odlučila da menja zakon, ali proces usvajanja izmena traje duže od godinu dana i sada se radi na trećoj verziji nacрта. Analiza NALED-a i konsultantske kuće Breakthrough pokazala je da bi otvaranje samo pet novih rudnika našoj zemlji moglo da donese četiri milijarde evra kapitalnih investicija, oko 1.000 direktnih i oko još 3.500 posrednih radnih mesta. Još značajnije je da se mapa potencijalnih rudnika gotovo potpuno poklapa sa mapom nerazvijenih opština. Prosečna plata u Srbiji u 2013. iznosila je 385 evra dok je u rudarstvu bila dva i po puta viša – 965 evra. Prepoznajući ove benefite, NALED i Breakthrough organizovali su tokom januara i februara sedam okruglih stolova sa predstavnicima parlamentarnih stranaka, resornih ministarstava, profesorima rudarstva i geologije, predstavnicima ambasada iz kojih dolaze investitori, kao i lokalnih samouprava kako bi se razgovaralo o ugradnji najboljih svetskih rešenja u novi zakon o rudarstvu. Rudarstvo podrazumeva dug period istraživanja rezervi koje može da traje deceniju i više pre odluke o eksploataciji. Na osnovu dosadašnjih istraživanja, moguće je da prvi novi rudnici budu otvoreni najranije za tri do pet godina, a jedan od bitnih preduslova je i da rudarstvo zauzme svoje mesto u budućoj strategiji razvoja Srbije.

Hemijska industrija i poljoprivreda najveće šanse za Kulu i Odžake

Investicije u hemijsku industriju i poljoprivredu mogle bi u potpunosti da promene ekonomsku sliku u opštinama Kula i Odžaci. Oslanjajući se na investicione strategije koje je prethodno razvio, NALED je od decembra do februara, u okviru Projekta prekogranične saradnje Srbije i Hrvatske, organizovao prezentacije investicionih potencijala ovih opština u regionu i dve investicione misije u zemlje zapadne Evrope, i to – u Italiju (Padova, Modena, Vičenca i Ređo Emilija) i Nemačku (sajam Fruit Logistica u Berlinu). Zainteresovanim investitorima je naznačeno da region Zapadne Bačke ima dugu tradiciju i veliki potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji, naročito organskoj, ali da istovremeno nedostaju kapaciteti za preradu i investicije usmerene na uspostavljanje tržišnog lanca. Rečeno je i da industrijska zona u Kuli pruža idealne uslove za izgradnju logističko-distributivnog centra za plasman poljoprivrednih proizvoda, čije bi otvaranje imalo veliki uticaj na stabilnost otkupa i proširenje obima i asortimana proizvodnje. Predstavnici opštine Odžaci su svoju ponudu usmerili i ka kompanijama koje se bave proizvodnjom plastične ambalaže za potrebe prehrambene industrije, ističući blizinu fabrike Hipol za proizvodnju osnovne sirovine (polipropilena), kao i pretovarne luke Bogojevo na Dunavu.

Iz Aleksinca pravo u MERCEDES

Kompanija Grammer System, vodeći proizvođač unutrašnjih komponenti za automobilsku industriju, otvorila je krajem godine drugi proizvodni pogon u opštini Aleksinac i otvorila 120 novih radnih mesta. Ukupno, ova nemačka kompanija zapošljava 990 radnika, a u planu je da se do 2015. godine primi još 520 ljudi. Po istoj uspešnoj recepturi, u novom pogonu kao i u prethodnom, proizvode se šnitovi, nasloni za glavu i nasloni za ruke, a kako su naveli iz aleksinačke fabrike, samo 3% obrta namenjeno je za domaće tržište (FIAT), dok je ostatak proizvodnje predviđen za izvoz u sedam različitih zemalja, pretežno iz EU.

Proizvodi iz Aleksinca naći će se u automobilima svetskih brendova kao što su BMW, Mercedes, Seat, Škoda, Opel, Toyota, a kao glavni kupci navode se Volkswagen, Audi i Porsche grupa.

Grammer je u Aleksinac došao 2007. godine kao braunfeld investicija kada su zaposlili 85 ljudi. Direktor Grammera u Aleksincu,

Pierluigi Ghione, istakao je u razgovoru za Sinergiju da je ova kompanija pokrenula poslovanje u Srbiji zbog toga što je u to vreme Srbija nudila najkonkurentniji paket podsticaja u regionu. „Srbija i dalje nudi idealnu logističku poziciju, sa prihvatljivom infrastrukturom i zadovoljavajućim nivoom obrazovanja

ljudi“ rekao je Ghione.

Grammer je imao podršku države od samog dolaska u Srbiju. 2007. godine, dobio je 2.000 evra subvencija po radniku. Novi pogon otvoren je u halama nekadašnje fabrike EI Pak, a svako novootvoreno radno mesto Vlada Srbije je subvencionisala sa po 7.000 evra. Govoreći o efikasnosti opštinske službe i administrativnim procedurama za dobijanje neophodne dokumentacije,

direktor fabrike u Aleksincu kaže da su se u proteklih sedam godina mnoge stvari poboljšale, ali da razlog za to više leži u odgovornim pojedincima, nego u samom unapređenju procedura.

Otvaranju novog pogona u Aleksincu prisustvovao je prvi potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić, koji je rekao da je prioritet Vlade stvaranje zdravog sistema srpske privrede i da je njen najvažniji zadatak da poveća zaposlenost i privuče nove investicije. Nemački ambasador Heinz Wilhelm je ovom prilikom istakao da je Srbija veoma atraktivna lokacija za sve investitore a posebno one iz Nemačke, što potvrđuje investicija Grammera.

Grammer je u Srbiji počeo sa 120 zaposlenih, danas zapošljava 990 radnika, a do 2015. otvoriće još 520 radnih mesta

Presek najvažnijih investicija 2013.

januar - jun

- » Kompanija Holcim Srbija otvorila fabriku betona u Dobanovcima – vrednost investicije 2 mil EUR
- » Danska kompanija Grundfos otvorila fabriku u Indiji u koju je uložila 50 mil EUR
- » Sloboda u Čačku otvorila novi pogon artiljerijske municije, u koji je uložila 5,5 mil EUR
- » Kompanija Fresenius Medical Care pokrenula u Vršcu treću proizvodnu liniju medicinske opreme, i zaposlila 112 novih ljudi
- » U.A. Aribold otvorio novi pogon za proizvodnju ženskih čarapa u Kruševcu i zaposlila 100 radnika – vrednost ulaganja više od 5 miliona EUR
- » Slovenačka kompanija Gorenje otvorila je u Valjevu novu fabriku rashladnih uređaja u koju je uloženo više od 21 mil EUR
- » Gorenje zajedno sa Panasonicom otvara u Zaječaru firmu za proizvodnju rashladnih aparata, vrednost ulaganja je 70 mil EUR
- » Nova fabrika konditora, kompanije Benlian foods u Nišu, donela posao za 100 radnika
- » Italijanska kompanija za izradu sintetičkih prediva - Fulgar uložila je 2 miliona EUR u izgradnju nove hale i planira zapošljavanje još 100 radnika
- » Proizvođač građevinskog materijala Domino otvorio je prodajni centar u Kikindi u koji je uložio 800.000 EUR

jul - septembar

- » Magna Seating otvorila fabriku u Odžacima za izradu presvlaka za automobilska sedišta – očekivana investicija 5,5 miliona evra, zaposlenih 750
- » Naftna industrija Srbije (NIS) počela ju Plandištu izgradnju prvog vetroparka u Srbiji, vrednost investicije 160 mil EUR
- » Johnson Electric počinje gradnju fabrike u Nišu u koju ulaže oko 20 mil EUR i zapošljava 1.000 radnika
- » Nemački Fresenius Medical Care počeo izgradnju nove fabrike u Vršcu u vrednosti od 16 mil EUR – posao za 429 radnika
- » Cooper Standard ulaže 6 mil EUR u nove proizvodne hale u Sremskoj Mitrovici – u prvoj fazi posao će dobiti 580 radnika, a u drugoj još 300
- » Holandska kompanija Royal Agrifirm group, kupila 35% domaće kompanije Sto posto, i u naredne tri godine planira investicije od 30 mil EUR
- » Cablex otvorio novu fabriku u Platičevu kod Rume, vrednost investicije 2 mil EUR
- » Cico Collection otvorio fabriku za proizvodnju farmerki u Zrenjaninu – vrednost investicije 3 mil EUR a do 2017. posao za 1.500 radnika
- » BIM-tex u Leskovcu uložio 1,4 mil EUR u novi pogon za proizvodnju pamučnog konca
- » U Leskovcu počela izgradnja prečištača otpadnih voda, vrednost investicije 22 mil EUR
- » Nemačka kompanija Leoni počela u Doljevcu da gradi drugu fabriku u Srbiji gde će zaposliti 1.500 ljudi

oktobar - decembar

- » Otpočela gradnja deonice gasovoda Južni tok u Srbiji, u koju će biti uloženo 1,9 mlrd EUR
- » Italijanski Moretto gradi pogon u Batočini vredan 4 mil EUR i planira da zaposli 130 radnika
- » Kompanija Emilio Stecher u Prijepolju ulaže 3 mil EUR u u proširenje proizvodnje
- » Prvi partizan počeo izgradnju hale za proizvodnju čaura u Užicu i ulaže 25 mil EUR u modernizaciju do 2015.
- » Eko Wood u Petrovcu na Mlavi otvorio novu fabriku peleta nemenjenu izvozu u Italiju i zaposlio 25 radnika
- » Počela sa radom fabrika košulja u Zubinom Potoku koja je zaposlila 120 ljudi
- » Kompanija Big Bull otvorila novi pogon u Bačincima kod Šida u koji je uloženo više od 2 mil EUR i zaposleno 53 radnika
- » Poljski Nitroerg ulaže 4 mil EUR u fabriku eksploziva u Boljevcu i zapošljava 50 ljudi
- » Rusi grade u Jagodini fabriku tečnog gasa i pogone za prepravke autobusa, vrednost investicije je 21 mil EUR

NALED BERZA

Kupujte po povlašćenim uslovima ili nominujte svoju ponudu za NALED berzu i uživajte u promociji

www.naled-serbia.org/berza

Ekspresne pošiljke od vrata do vrata

Popust: 10% | Super popust za prvih pet članova naled-a: 20%

važi do 30. juna 2014.

DHL, vodeća svetska kompanija u oblasti poštanskih i logističkih usluga, članovima i partnerima NALED-a nudi popust od 10% za ekspresnu međunarodnu dostavu dokumenata i paketa na bilo koju destinaciju u svetu i uvoz pošiljaka u Srbiju po principu „od vrata do vrata“ prvog mogućeg radnog dana. Ekskluzivni popust od 20% za prvih pet članova NALED-a, DHL nudi za uslugu Express 12, koja podrazumeva međunarodnu dostavu dokumenata i paketa „od vrata do vrata“ do 12h prvog mogućeg radnog dana. DHL primenjuje najsavremenija logistička rešenja za privredu, pružajući usluge skladištenja, carinjenja i distribucije u međunarodnom i domaćem saobraćaju.

DHL, Jurija Gagarina 36v, 11000 Beograd, 011 310 5500, info-rs@dhl.com, www.dhl.rs

Monogram u zlatovezu

Popust: 10% | Super popust za prvih 5 članova naled-a: 20%

važi do 6. aprila 2014.

Monogram je uramljeno slovo azbuke ili abecede koje je izrađeno tehnikom veza i zlatoveza na tradicionalnoj belo srpskoj tkanini. Može simbolizovati početna slova imena i prezimena, a stavlja se na prstenje, pečate, pisma, slike i slično. Takođe se koristi kao znak koji umetnik stavlja na svoja dela umesto imena. U kraljevskim porodicama monogrami su se vezli u zlatovezu dopunjeni biserima. Različitih boja i dizajna predstavlja i idelan poklon za voljenu osobu, kao i nezaobilazan deo dekoracije prostora. Kupovinom ovih proizvoda pokazuje se posvećenost društvenoj odgovornosti, jer se stvara prihod za žene iz cele Srbije koje se bave izradom rukotvorina i doprinose očuvanju kulturnog nasleđa.

Etno Mreža, Brankova 10, 11000 Beograd, 011 337 3068, iva.radic@etnomreza.rs, www.etnomreza.rs

XI Sajam privrede zapadne Srbije - SPREG 2014

Popust: 10% | Super popust za prvih 5 članova naled-a: 15%

važi do 30. marta 2014.

Regionalna asocijacija malih i srednjih preduzeća zapadne Srbije, svim članovima i partnerima NALED-a nudi popust za zakup štanda na XI Sajmu privrede zapadne Srbije, koji će biti održan u Valjevu od 23. do 25. aprila 2014. Na sajmu će učestvovati oko 150 izlagača različitih programskih opredeljenja iz Srbije i Bosne i Hercegovine. U okviru ovogodišnjeg sajma biće organizovana i Specijalizovana sajamska izložba hrane i pića „HiPO“ koja će okupiti domaće proizvođače iz branše, ali i druge subjekte koji posluju u ovoj grani industrije.

Majora Ilića 20, 14000 Valjevo, 014 245 508, 064 205 2706, sajamspreg@gmail.com, www.sajamspreg.com

Večera u Hyattu

Popust: 10% | Super popust za prvih pet članova naled-a: 15%

Važi do 30. aprila 2014.

Hyatt Regency Beograd, jedini hotel sa ***** zvezdica, članovima i partnerima NALED-a nudi popust za večeru u ekskluzivnom restoranu Focaccia. Osim smeštaja, Hyatt obezbeđuje i usluge banket i catering servisa u jednoj od sala za sastanke i konferencije. Ambijent hotela Hyatt Regency Beograd reflektuje udobnost urbanog načina života i raskoš, koji u kombinaciji sa besprekornom uslugom po kojoj je Hyatt poznat, boravak u hotelu pretvaraju u jedinstven doživljaj. U lancu hotela u svojoj ponudi ima 302 komforne i moderno opremljene sobe. Sofisticiran luksuz hotela upotpunjen je novim apartmanima koji su opremljeni u skladu sa vrhunskim standardima i najmodernijim svetskim trendovima.

Hyatt, Milentija Popovića 5, 11070 Novi Beograd Srbija, 011 301 11 39, belgrade.regency@hyatt.com, www.hyatt.com

Baza fondova Compendium

Sve o izvorima finansiranja na jednom mestu

www.naled-serbia.org/compendium

Ministarstvo regionalnog razvoja i LS

Ministarstvo dodeljuje sredstva za povećanje regionalne i lokalne konkurentnosti kroz dve oblasti delovanja - podrška razvoju proizvoda i infrastrukturnih kapaciteta srednjih preduzeća, kao i podrška projektima regionalnih razvojnih agencija, za razvoj infrastrukture, unapređenje poslovnog okruženja, razvoj MSP, javno-privatna partnerstva, poboljšanje opštinskih usluga i dr. Rok za prijave: 1. oktobar 2014.

Ambasada Kraljevine Norveške

Ambasada Kraljevine Norveške dodeljuje do 100.000 evra za projekte nevladinih organizacija koji su usmereni na jačanje vladavine prava i borbe protiv korupcije, reformu sektora odbrane, poboljšanje ljudskih prava, ekonomski razvoj i preduzetništvo, očuvanje životne sredine. Rok za prijave: N/A

Fondacija za otvoreno društvo

Fondacija za otvoreno društvo dodeljuje sredstva za projekte državnih i pokrajinskih institucija, opština, nevladinih organizacija i udruženja, čiji su ciljevi aktuelizacija reforme obrazovanja i njeno stavljanje na javnu i političku agendu, ubrzanje procesa integracije Srbije u EU, reforma pravosuđa i uspostavljanje punih garancija za njegovu nezavisnost, ujedinjavanje regionalnog razvoja Srbije, jačanje prekogranične saradnje i dr. Rok za prijave: 31. decembar 2014.

Stipendije info

Stručno usavršavanje u zemlji i inostranstvu - www.naled-serbia.org/training

Izbor najboljih preduzetničkih ideja i projekata

Goi Peace Foundation, Stiftung Entrepreneurship (Berlin) i UNESCO organizuju međunarodno takmičenje za mlade preduzetnike koji žele da stvore pozitivne promene u svojim zajednicama. Do 30 odabranih mladih ljudi koji imaju nove preduzetničke ideje ili su već pokrenuli biznis dobiće obuku na temu preduzetništva, gde će se upoznati sa metodama za razvoj novih ideja i naučiti kako da pretvore ideju u posao ili ojačaju već postojeći biznis. Određene su prva, druga i treća nagrada za najbolju preduzetničku ideju i najbolji preduzetnički projekat. Rok za prijave: 30. jun 2014.

Letnja škola UNAOC u Njujorku

Alijansa civilizacija pri UN (UNAOC) organizuje letnju školu u Njujorku od 16. do 23. avgusta 2014. za 75 mladih (od 18 do 35 godina) iz celog sveta (NGO, preduzetnici, studenti, volonteri, blogeri) koji će imati priliku da učestvuju na brojnim seminarima, radionicama i okruglim stolovima o temama globalnog karaktera – kulturna i verska različitost. Učesnici će imati vodiča iz UN, a u okviru programa će posetiti dvoranu Generalne skupštine i saznati kako se UN bave pitanjima mira i bezbednosti u svetu. Letnja škola će se održati u kampusu u Njujorku koji zauzima 25 hektara prostora gde će učesnici moći da uživaju u blagodatima fitnes centara i bazena. Rok za prijave: 22. april 2014.

Trening o zelenoj ekonomiji u Izraelu

Trening za predstavnike državnih institucija, lokalnih samouprava, nevladinih organizacija i privrede organizuju Izraelska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju i Centar za razvojne studije uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Izraela. Učesnici će imati priliku da tokom posete Izraelu, od 09. juna do 03. jula 2014, čuju iskustva Instituta Svetske banke i međunarodnih organizacija o zelenoj ekonomiji i njenom značaju za ekonomski rast i razvoj. Teme treninga su koncepti i principi zelene ekonomije, energetska efikasnost, OIE, upravljanje prirodnim resursima (voda, zemljište). Sve troškove snosi organizator, osim troškova puta i avionskih karata. Rok za prijave: 31. mart 2014.

Još jedna

Za suzbijanje sive ekonomije potrebno je smanjiti broj nezaposlenih, naći formulu za smanjene nameta na plate i ukinuti mnoge administrativne prepreke u poslovanju

Ponovo sam poreski savetnik, radim isti posao kao pre dolaska u Srbiju i u njemu uživam. Moj dosadašnji rad u poreskim upravama Slovenije i Srbije primetili su i u nekim drugim državama tako da sam već dobio poziv jedne države da moje ideje sprovedem i kod njih. Nadam se da ćemo ovih dana uspostaviti saradnju te da ću ponovo uživati u poslu koji iskreno volim i znam da radim. Baš zbog toga se ponekad osećam kao fudbalski trener, koji putuje iz kluba u klub, pa obično na kraju ponovo završi tako gde je već bio – kaže bivši direktor Poreske uprave Srbije Ivan Simić u prvom intervjuu nakon napuštanja funkcije.

Šta ostavljate svom nasledniku na mestu direktora Poreske uprave? Sa kojim problemima će morati da se bori tokom 2014?

Mom nasledniku ostavljam dobre i motivisane radnike, koji su nakon mnogo godina dobili osećaj da se neko brine i o njima. U to sam uložio mnogo energije, što mi zaposleni i priznaju. Bila bi velika šteta da se sada to uništi i vrati u prošle okvire.

U 2014. godini će morati da radi pre svega na novoj organizacionoj strukturi poreske uprave, povećanju obima elektronskog poslovanja i pripremama za prelazak na elektronsko poslovanje u julu ove godine, usavršavanju objedinjene naplate te zajedno sa drugim državnim organima – borbi protiv sive ekonomije. Pored svega navedenog bih predložio još i prelazak na on line fiskalne kase.

zemlja mi nudi da vodim PORESKU UPRAVU

Da li i u kom razumnom roku Srbija ima šansu da smanji obim sive ekonomije na nivo, recimo Slovenije? Da li iz ove perspektive vidite iskrenu spremnost države da suzbije nelegalno poslovanje?

Ja ne bih baš pravio poređenje sa Slovenijom jer je i u Sloveniji siva ekonomija uzela svoj mah. Istina ne u takvom obimu kako u Srbiji, ali po mom mišljenju obim sive ekonomije u velikoj meri zavisi i od stope nezaposlenosti. Potpuno je normalno da se kod više stope nezaposlenosti pojavljuje i više sive ekonomije. Svakako je borba protiv sive ekonomije prioritet svih državnih organa i ne samo poreske uprave.

Zato pozdravljam napore NALED-a na suzbijanju sive ekonomije i nadam se da će te aktivnosti dati rezultate. Ali pre svega je potrebno smanjiti broj nezaposlenih, naći formulu za smanjene nameta na plate i ukinuti mnoge administrativne prepreke u poslovanju.

Da li je vaš zahtev za zapošljavanjem dodatnih 1.000 inspektora podstaknut procenom da su represivne mere ipak delotvornije u borbi protiv sive ekonomije u odnosu na podsticajne?

Ne. Jer za više od 400.000 registrovanih poreskih obveznika (pravnih lica i preduzetnika) te verovatno još upola manjeg broja onih koji rade na crno, 1.000 novih inspektora ne znači mnogo. To je brojka sa kojom bi se videla određena poboljšanja, ali nikako se ne bi zaustavila siva ekonomija. Pored toga treba da se zna da edukacija inspektora traje tri do pet godina.

Zato smatram da represivne mere ne mogu da budu efikasne, naročito na duži rok, jer vremenom gube oštricu i stvaraju generacijsku

mržnju prema državi. Zato je potrebno raditi na razvijanju poreskog morala, na učenju poreskih obveznika, pre svega mlađih i budućih poreskih obveznika, šta znači i zašto je važno redovno i pravilno plaćanje poreza.

Za mene je bilo najveće iznenađenje kada sam video da su među najvećim poreskim dužnicima mnoge državne firme, državne ustanove i firme kojih su vlasnici ili uticajni političari ili prijatelji uticajnih političara. Iz toga proizlazi da država koja očekuje od

Najgore je, kada obični poreski obveznici vide da oni sa vezama i poznanstvima ne plaćaju porez, onda ni oni više nemaju moralnu obavezu da plaćaju porez. Pošto se to radilo godinama sada je to veoma teško preseći u trenutku. Sa uvođenjem nulte tolerancije, nama je u Poreskoj upravi uspelo da uvedemo iste kriterijume za blokadu računa ili odlaganje plaćanja poreza za sve. Nije nam bilo bitno ko koga zna, ko se sa kim druži i ko ima dobru političku vezu. Sada vidim da se

NALED je praktično bio jedina ustanova koja je primetila moj rad i doprinos napretku i modernizaciji Poreske uprave

privrede i građana da poštuju propise i plaćaju poreze sama to ne čini, i ne vrši odgovarajući nadzor nad preduzećima čiji je vlasnik. To je za mene ključno pitanje - kako je moglo da se desi da toliko državnih preduzeća duguje tako visoke iznose poreza? Ko je to dozvolio i zbog čega?

kod Fiskalnog saveta pojavljuju razmišljanja da li je nulta tolerancija uopšte donela neki napredak. Tvrdim da jeste, jer se svi tretiraju podjednako. Budžet pune i održavaju pre svega oni koji redovno plaćaju porez i njima je potrebno zahvaliti za njihov doprinos. Zar mislite da njima ne bi bilo lakše da ne plaćaju

Reforme su usporene i kad sam odlazio iz Slovenije

Smatrate li da bi nešto od planiranih reformi u radu Poreske uprave i poreskoj administraciji moglo da bude zaustavljeno ili odloženo nakon vašeg odlaska? Nadam se da to toga neće doći, ali moram da istaknem da je moje iskustvo iz Slovenije negativno, jer se tamo upravo to desilo. Došlo je do određene stagnacije pa čak i velikih komplikacija kod uvođenja novog IT sistema u rad slovenačke poreske uprave. Nadam se da se to neće desiti i u Srbiji, jer IT ekipa koju sam ostavio iza sebe je sposobna da to sprovede u delo uz podršku spoljnih saradnika.

porez, kao što to rade mnogi drugi. Zbog toga sam prošle godine i podelio zahvalnice najboljim platišama među fizičkim i pravnim licima. To je ono čime treba da se bavimo a ne da li je nulta tolerancija potrebna i da li je dala efekte.

Uvođenje elektronske uprave za vas je bio jedan od prioriteta. Ko ili šta koči uvođenje elektronske uprave u Srbiji, i šta ste sve do sada uradili?

Po mom mišljenju, jedan od kočničara uvođenja elektronske uprave je Fiskalni savet, koji tvrdi, a to si rekli i meni, da on line fiskalne kase nisu potrebne jer zbog njih neće doći do povećanja poreskih prihoda, te da uvođenje elektronskog poslovanja koje je predviđeno za 1. juli ove godine treba sprečiti, jer poreski obaveznici u Srbiji nisu informatički pismeni u dovoljnoj meri da bi mogli da pređu na elektronsko poslovanje. Ja se sa time ne slažem. Srpski narod je sposoban i spreman za predviđene promene, a elektronsko poslovanje je apsolutno neophodno i neizbežno, samo je pitanje vremena kada će ono zaživeti u praksi – a što više to budemo odlagali, to je lošije po nas. Elektronsko poslovanje će omogućiti bolju kontrolu podnošenja obračuna, plaćanja poreza, zatim bolji i brži kontakt sa poreskim obveznicima, i na kraju – doprineće da se greške kod unosa prijava svedu na minimum.

U tu svrhu smo u Poreskoj upravi uspostavili vrhunski informacioni centar koji je jedan od najboljih i najmodernijih u Srbiji. To su promene koje su primetili i u NALED-u. Srbija mora u elektronskoj komunikaciji da preskoči 10 i više godina, da bi došla na nivo nekih drugih zemalja kada je reč o radu poreskih uprava. Neke od stvari koje smo na moj predlog uvodili u Poreskoj upravi Srbije u Sloveniji smo uveli pre više od pet godina.

Šta vam o svesti preduzetnika u Srbiji govori podatak da je čevabdžinica Mara ipak nastavila da ne izdaje fiskalne račune i pored vašeg upozorenja?

Mara sada izdaje račune svima, što znači da je cilj postignut. Nakon mog upozorenja Mara je jedno vreme izdavala račune pa se posle opustila, kao i mnogi drugi poreski obveznici. Znao sam da će se to desiti, zato sam i tražio da se ode u kontrolu. Pošto inspektoratu nije izdala račun bila je zatvorena na sedam dana. Očigledno su opomena i kazna bile dovoljne pa sada, kako čujem, Mara izdaje račune svima. Činjenica je da se oko slučaja Mara razvilo mnogo nepotrebnih rasprava na temu kako sam uopšte mogao da je opomenem i zašto je nismo odmah kaznili. Kao prvo, u Srbiji

je mnogo radnji a premalo inspektora, i nije moguće kontrolisati i kazniti sve radnje koje ne izdaju fiskalne račune jer jedino to bi bilo fer. A kao drugo treba se malo okrenuti ka državama zapadne Evrope i videti da se tamo mnogo radi i na edukaciji i opomenama poreskih obaveznika. Jedino tako se na dugi rok može razviti moralna odgovornost za plaćanje poreza.

Šta za vas znači dobijanje nagrade Reformator godine, posebno imajući u vidu odlazak sa funkcije? Kako biste ocenili saradnju sa NALED-om?

Ta nagrada je pre svega nagrada za poresku upravu i vredne ljude koji su učestvovali u tim promenama i tek onda za mene koji sam ih vodio. Nagrada Reformator godine, koju mi je dodelio NALED će u mojoj zbirci svih nagrada koje sam do sada primio sigurno imati posebno mesto, jer je NALED praktično bio jedina ustanova koja je primetila moj rad i doprinos napretku i modernizaciji Poreske uprave. Izborom za Reformatora NALED mi je javno odao priznanje za obavljen posao. U ime svih zaposlenih u Poreskoj upravi Srbije, koji će mi veoma nedostajati, hvala članovima i Upravnom odboru NALED-a koji su me izabrali. Takođe, želeo bih da zahvalim i nekadašnjem ministru finansija Mlađanu Dinkiću koji je imao hrabrosti da me dovede iz Slovenije, te prvom potpredsedniku Vlade Aleksandru Vučiću koji mi je omogućio da završim veliki deo planiranih promena.

Fiskalni savet je jedan od kočničara uvođenja e-uprave

Mediji ne biju tuđe bitke

Ukoliko privreda bude očekivala da mediji dele svojim čitaocima i gledaocima opšte lekcije o štetnosti sive ekonomije, to se neće dogoditi

Siva ekonomija u domaćim medijima predstavlja jednu od onih tema o kojima postoji svest da su od interesa za javnost, ali najčešće zbog manjka novih informacija i povoda, izostaje i redovnije bavljenje istom. Prisutan je jasan konsenzus u novinarskoj struci da je reč o pojavi koja je u osnovi nezakonita i na koju je potrebno skretati pažnju gledaocima i čitaocima. Jasno je i da veliku odgovornost za jačanje sive ekonomije snosi država, koja je najlakša meta za medije.

Želja i spremnost da se piše i govori o sivoj ekonomiji ne manjkaju, međutim pred novinarima stoji niz izazova. Pre svega, reč je o temi koja zahteva više istraživačkog novinarstva i tu se nailazi na prvu prepreku – vreme. Kao posledica krize, drastično se smanjio broj ljudi u redakcijama, a samim tim i raspoloživo vreme za istraživačko novinarstvo (o bilo kojoj temi). Osim toga, u štampanim medijima, iz kojih i televizije često crpe ideje za svoje dnevnikove, prisutan je trend dramatičnog skraćivanja tekstova i obogaljivanja svake smislene i zaokružene priče o problemima domaće ekonomije. Rezultat toga je površan pristup i bavljenje posledicama umesto uzrocima ili bežanje ka temama koje je lakše obraditi.

Današnje izveštavanje o sivoj ekonomiji u mnogim situacijama svodi se na entuzijazam nekolicine privrednika koji vuku novinare za rukav i nude im po koju informaciju na koju mogu da se „nakače“. Siva ekonomija ipak je problem čije je rešavanje važnije privredi nego građanima i zbog toga je otvorenost kompanija prema medijima od presudnog značaja. U nedostatku vremena koje novinari,

pored svih drugih važnih tema, imaju na raspolaganju, bitno je da se broj izvora informacija o problemima povezanim sa nelegalnim poslovanjem višestruko uveća.

Privreda je tu zatajila. Oni koje siva

ekonomija najviše brine – najviše i čute. Oni su ti koji su zatvoreni prema novinarima. Ako i žele da daju neophodnu informaciju veoma često izostaje

spremnost da iza te informacije stanu imenom i prezimenom i tako joj daju veći kredibilitet i snagu. Novinari neće da biju tuđe bitke, pogotovo ne bitke privrede.

Gubi se međusobno poverenje i tu dolazi do toliko prisutnog nerazumevanja zašto se mediji ne bave više sivom ekonomijom. Mediji su takođe u jednoj nezahvalnoj poziciji. Njihova publika su mahom građani srednje i niže kupovne moći i teško je u današnjoj situaciji objašnjavati da nešto što im je dostupno jeftinije ne bi trebalo da kupuju. Moguće ugrožavanje zdravlja ne uspeva da se etablira kao jak argument u vreme kada su ljudi, usled niskih primanja, spremni na veliki rizik.

Oni koje siva ekonomija najviše brine najviše i čute

Pogotovo argument nije slabije punjenje budžeta jer je državna kasa daleko od brige građana, ubeđenih da se nikada neće razboleti pa im nije važna informacija koliko je bolnica moglo da bude izgrađeno od

neuplaćenog poreza. U zemlji gde svaki četvrti čovek nema posao biće dovoljno onih koji će pristati na isplaćivanje zarade na ruke. Verovat-

no nesvesno, mediji često upadnu u zamku i da predlože snalaženje koje vodi pravo u podsticanje sive ekonomije.

Bolje razumevanje privrede i medija može da preokrene ovu situaciju. Redovna komunikacija i ponuda kvalitetnijih informacija osnažiće poruke prema građanima i pokrenuti ih da najpre malim, a vremenom i sve većim koracima iskorače iz lažnih prednosti sive ekonomije. Ukoliko privreda bude očekivala da mediji dele svojim čitaocima i gledaocima opšte lekcije o štetnosti sive ekonomije, to se neće dogoditi. Pritisak je neophodno usmeriti ka državnim organima i odgovornim licima, a tu ne sme da postoji strah.

Neproduktivne firme lideri neformalnog poslovanja

Autor Branko Radulović, stalni stručni saradnik NALED-a, docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i glavni ekonomski savetnik Kancelarije za regulatornu reformu i analizu efekata propisa

Na pitanje zašto neko posluje u svojoj ekonomiji moguće je dati više odgovora. Ipak, svi odgovori se mogu podvesti pod jedan od tri motiva – neki to čine zbog poreske evazije, drugi jer je to jedini način da ostanu na tržištu zbog niske produktivnosti ili drugih razloga, a treći jer na tržište ne mogu ni da uđu zbog regulatornih prepreka sa kojima se suočavaju. Iako se obično kreće od poreske evazije, u tekstu ću početi od faktora za koji mislim da je u Srbiji osnovni uzrok sive ekonomije.

Pad tražnje i nelikvidnost

Produktivnost preduzeća u Srbiji izražena u dodatnoj vrednosti po angažovanom radniku je relativno niska. Da bi opstala na tržištu, posebno kada su suočena sa efikasnijim konkurentima, takva preduzeća barem deo svoje

Mnoge specifičnosti srpske privrede izuzetno pogoduju svojoj ekonomiji. Srbija kao „evroizovana“ privreda u kojoj se od ukupnog prometa platnim karticama čak 70% vrši radi podizanja gotovine na bankomatima je idealno tlo za poslovanje u neformalnom sektoru

proizvodnje sele u neformalni sektor. Ali, tu se priča ne završava. Preduzećima koja posluju u neformalnom sektoru, produktivnost često dodatno opada (zbog otežanog pristupa kapitalu, korišćenja zastarele tehnologije itd) pa je za njih na dug rok jedini održiv poslovni model koji podrazumeva delimično ili potpuno poslovanje u neformalnom sektoru. Takvim preduzećima ne bi pomogli ni poreski podsticaji, osim ako bi takvi podsticaji bili selektivni – namenjeni isključivo njima, ali ne konkurentima. Bilo koji vid subvencionisanja nisko produktivnih preduzeća zarad njihovog opstanka na tržištu suprotan je ekonomskoj logici.

Problem niske produktivnosti dodatno je uvećan sa produblјivanjem ekonomske krize. U okolnostima ekonomske krize i neka preduzeća koja su profitabilno poslovala usled pada tražnje i radi opstanka takođe sele deo svoje proizvodnje u neformalni sektor. U takvim okolnostima dolazi do neloyalne konkurencije, pa su i efikasnija preduzeća primorana da deo poslovanja izmeste u neformalnu zonu, jer u suprotnom rizikuju da nestanu sa tržišta. U Srbiji se takvi podaci najjasnije vide u drastičnom padu unutrašnjeg prometa. Prema podacima zvanične statistike u odnosu na 2008. godinu pad prometa u maloprodaji (izražen u stalnim cenama) iznosi neverovatnih 31%, dok je samo 2012. godine broj prodavnica pao sa 90.600 na 84.000. Značajan deo pomenutog pada jednostavno se preselio u sivu zonu, a neke od prodavnica koje su ugašene i roba koja se u njima prodavala izmestile su se na ulične „tezge“.

Čak i u slučaju da uspešno posluju, kod nekih

preduzeća usled problema sa naplatom može nastati problem nelikvidnosti. Nelikvidna preduzeća često daju prioritet ključnim dobavljačima u odnosu na poreske obaveze. Ako problemi sa likvidnošću potraju, onda rešenje vide u izmeštanju dela poslovanja u neformalni sektor kako bi izbegle poreske obaveze i time oslobodili sredstva za plaćanje dobavljača. Niska produktivnost, pad tražnje i nelikvidnost „teraju“ preduzeća i preduzetnike u neformalni sektor. Ali kako uopšte takva preduzeća opstaju na tržištu? To znači da je mehanizam izlaska sa tržišta neefikasan. Ako su računi nekih preduzeća blokirani godinama, kako onda nastavljaju normalno da posluju?

Prepreke za prelazak iz neformalnog u formalni sektor

Mnoga preduzeća i preduzetnici razlog poslovanja u svojoj ekonomiji vide u regulatornom opterećenju. U kontekstu sive ekonomije, regulatorno opterećenje treba shvatiti u najširem smislu, tako da obuhvati kako regulatorno opterećenje na tržištu rada (na primer, u vidu visokih otpremnina, ograničavanja fleksibilnih vidova zapošljavanja), tako i regulatorna opterećenja na tržištu proizvoda (u vidu posebnih zahteva u vezi proizvoda ili proizvodnog procesa i sl). U regulatorno opterećenje, ulazi i „papirologija“ odnosno administrativni troškovi poslovanja. Uzeti zajedno, mnogi smatraju da preduzetnici odluku o uključivanju u neformalni sektor prečine kako bi izbegli birokratiju (i korupciju), nego radi izbegavanja poreza. Regulatorno opterećenje poslovanja u Srbiji je izrazito visoko

i pogađa pre svega one koji tek treba da uđu na tržište. Ukoliko su pravne barijere ulasku previsoke i ako su ekonomske barijere usled nižih troškova postojećih proizvođača visoke, onda se odustaje od ulaska na tržište. Velika prednost deregulacije u odnosu na izmene sistema poreza i doprinosa je što ona ne dovodi do uvećanja budžetskog deficita, a ujedno otklanja ograničenja i stvara veću slobodu u izboru i načinu obavljanja poslovnih aktivnosti čime direktno doprinosi da siva ekonomija postaje manje atraktivna opcija.

Poreska evazija

Na odluku o tome da li će preduzetnik učiniti poresku evaziju utiču dva faktora. Prvi je jednostavna računica na osnovu očekivanih koristi i troškova, odnosno poređenja ostvarene uštede usled poreske evazije i troškove u slučaju da budu uhvaćeni. Očekivani troškovi zavise od toga da li će onaj koji učini evaziju biti i uhvaćen (verovatnoća detekcije), veličine moguće kazne, verovatnoća izricanja kazna i sklonosti ka riziku. S obzirom da je verovatnoća detekcije niska, da postoji mogućnost da se kazna često zameni koruptivnom aktivnošću, te da u Srbiji kazne nisu drakonske, sledi da se poslovanje u neformalnom sektoru isplati. Ako je verovatnoća da će onaj ko posluje u neformalnom sektoru biti uhvaćen na primer 0,2 i ako je verovatnoća da će kazna biti izrečena 0,5 onda je verovatnoća da ćete platiti kaznu

zbog poslovanja u sivoj ekonomiji jedan u deset. Ako su kazne niske, postoje jaki podsticaji da se posluje u sivoj zoni i nakon plaćanja kazne. Drugi faktor je kultura, odnosno percepcija pravednosti poreskog sistema – da li je poresko opterećenje i postupak pravičan. S obzirom da se poreski sistem percipira negativno (npr. zbog odnos plata u javnom i privatnom sektoru, način trošenja budžetskih sredstava), privatni sektor u Srbiji neretko smatra da ne treba da snosi ikakvo osećanje krivice, niti postoji stigmatizacija okoline u slučaju da je lice uhvaćeno. U tome nismo usamljeni, jer je reč o zajedničkoj karakteristici država južne Evrope.

Stoga, kada se opravdano govori o smanjenju poreskog opterećenja (pre svega smanjenja učešća poreza na zarade i doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnim troškovima rada), treba biti oprezan, jer bez povećanja i očekivanih troškova detekcije i kažnjavanja, samo davanje podsticaja ne mora nužno da znači i da će se siva ekonomija smanjiti. Jedan od razloga je percepcija izrazite pravne nesigurnosti u Srbiji. Privredni subjekti treba da budu uvereni da se pravila igre neće ubrzo menjati nakon što dođe do formalizacije njihovog poslovanja (bilo da je reč o zapošljavanju radnika ili stavljanju robe u regularan promet). Naime, racionalni subjekti mogu predvideti da zbog rigidnosti potreba za finansiranjem javnih dobara i usluga i budžetskog deficita,

novi povoljniji režim ima kratak vek, te im se neće isplatiti da „uđu“ u formalan sektor zbog velikih ireverzibilnih troškova nametnutih regulatornim zahtevima iliti „daš dinar da udješ formalni sektor, dao bi deset da izadješ“.

Sivo, a naše

Pored navedenih uzroka, za bogatstvo različitih oblika neformalnog poslovanja i veličinu neformalnog sektora potrebna je odgovarajuća mikro klima koja je čini se u Srbiji veoma pogodna. Mnoge specifičnosti srpske privrede izuzetno pogoduju sivoj ekonomiji. Srbija kao „evroizovana“ privreda u kojoj se od ukupnog prometa platnim karticama čak 70% vrši radi podizanja gotovine na bankomatima, je idealno tlo za poslovanje u neformalnom sektoru. Srbija, u kojoj nejasna i komplikovana legalizacija objekata znači da je otežan i ulazak u formalni sektor, za vlasnike nekoliko stotina hiljada nelegalizovanih objekata. U odsustvu legalizacije smanjene su šanse za započinjanje legalnog poslovanja, a otežan je i pristup finansiranju, jer nije moguće objekte iskoristiti kao kolateral radi dobijanja povoljnijeg kredita. Time su ogromni resursi osuđeni da sa svojim vlasnicima nastave da egzistiraju van regularnog prometa i efikasne ekonomske upotrebe. Kada se tome dodaju značajne neregistrovane doznake, socijalna dimenzija sive ekonomije, Srbija predstavlja izuzetno plodno tlo za sivu ekonomiju.

Sve nijanse sive

OSLOBAĐANJE
ekonomije

Svako četvrto preduzeće u Srbiji radi, na neki način, izvan zakonskog okvira, a zaradu ne redistribuira društvu u kojem posluje zbog čega državni budžet godišnje izgubi tri milijarde evra. Ovaj novac bio bi dovoljan da svaka opština u Srbiji dobije novi dom zdravlja (609 miliona €), da se rekonstruišu i opreme sve opšte i specijalne bolnice (439 miliona €), finansiraju plate vatrogasaca, policajaca i lekara (963 miliona €) i da se ostatak novca prepolovi deficit budžeta – reči su kojima je predsednik UO NALED-a Vladan Atanasijević, 20. decembra 2013. otvorio konferenciju Sve nijanse sive: Oslobođanje ekonomije. Konferencija je obeležila početak Programa za suzbijanje sive ekonomije koji će u naredne dve godine sporovoditi NALED u partnerstvu sa Američkom agencijom za međunarodni razvoj (USAID) i uz podršku multinacionalnih i domaćih kompanija koje su lice odgovornog i legalnog poslovanja – Philip Morris, Japan Tobacco International (JTI), Centro štampa i Gomex.

Na konferenciji je predstavljeno i šesto izdanje Sive knjige propisa koje sadrži 100 preporuka Vladi Srbije za smanjenje administrativnog opterećenja privrede u

cilju stimulanja legalnog poslovanja, jer je dobro poznato da visoka i komplikovana birokratija ide ruku pod ruku sa sivom ekonomijom.

Na otvaranju skupa koji je okupio 100 privrednih lidera, visokih predstavnika međunarodne zajednice i ekonomskih eksperata i analitičara, obratili su se i direktorka misije USAID-a Susan Fritz, ambasador Nemačke Heinz Wilhelm i direktor sektora za evropske integracije Delegacije EU u Srbiji Freek Janmaat.

Rezultati studije USAID-a pokazuju da je obim prometa u sivoj zoni 30,1% BDP-a, što je duplo više nego u Češkoj ili Slovačkoj. Podaci pokazuju i da bi smanjenje obima sive ekonomije dovelo do povećanja poreskih prihoda u Srbiji od jedan odsto BDP-a, što bi u periodu od tri godine donelo 33 milijarde dinara više u državnom budžetu. Susan Fritz, direktorka misije USAID-a ocenila je da siva ekonomija znači mnogo više od prosto nenaplaćenog poreza, jer dovodi do neloyalne konkurencije, smanjene mogućnosti za legalno zapošljavanje i kontrolu bezbednosti proizvoda.

U ime zemlje koja je od 2000. godine podržala sprsku privredu sa milijardu i po evra kroz različite projekte u oblasti pravosuđa i poreskih reformi, govorio je ambasador Nemačke

Heinz Wilhelm. Prema njegovim rečima siva ekonomija nije problem samo Srbije, već i svih drugih zemalja, navodeći primer države odakle dolazi gde siva ekonomija čini 14% BDP-a. Prema njegovoj oceni NALED će kroz ovaj Program pomoći usaglašavanju sa standardima Evropske unije kada je reč o regulatornom okviru za poslovanje. Slično smatra i direktor sektora za evropske

U REGIONU SAMO BUGARSKA LOŠIJA

Prema istraživanju koje je obuhvatilo 11 zemalja centralne i istočne Evrope, nivo sive ekonomije u regionu u proseku iznosi oko 26%, a Srbija zauzima visoku drugu poziciju po ovom neslavnom kriterijumu. Veće učešće sive ekonomije ima samo Bugarska, Rumunija slično kao i Srbija, dok sve ostale zemlje stoje bolje.

Državni budžet godišnje izgubi tri milijarde evra zbog nelegalnog poslovanja. Ovaj novac bio bi dovoljan da svaka opština u Srbiji dobije novi dom zdravlja, da se rekonstruišu i opreme sve opšte i specijalne bolnice i da se ostatkom novca prepolovi deficit budžeta

integracije Delegacije EU Freek Janmaat koji je rekao da će Program doprineti boljem razumevanju Srbije i Evropske unije u pregovorima koji slede.

O tome kako siva ekonomija utiče na poslovanje privrede i životni standard građana i koje su to konkretne mere za njeno suzbijanje, govorili su glavni tržišni inspektor i pomoćnik ministra spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija Lidiya Stojanović, posebna savetnica ministra privrede Ana Trbović, čelni ljudi kompanija Hemofarm, Bambi, Gomex i Centro štampa.

„Sve Vlade najavljivale su da kreću u oštru borbu protiv sive ekonomije, ali do sada privrednici koji rade legalno nisu videli

ozbiljniji napredak“ ocenio je vlasnik trgovinskog lanca Gomex, Goran Kovačević. Razlog za to leži u ogromnom i teškom poslu koji političare u toj borbi čeka. „Ako hoćete da rešite problem sive ekonomije to znači po mojoj slobodnoj proceni da morate da obezbedite prelazak oko 250 hiljada ljudi iz javnog u privatni sektor, i morate da ohrabrite još jedno 250 hiljada ljudi da pređu iz sive ekonomije u legalne tokove“. Zato je neophodno prvo sprovesti političku reformu, pa tek onda privrednu, jer bez političke volje, sve akcije će se svesti samo na parolu – zaključio je

Kovačević.

Otvaranje pola miliona novih radnih mesta u privredi gde svako četvrto preduzeće radi na sivo, ili još gore na crno, ostaće nedostižno ukoliko ne prorade odgovarajuće institucije. Iako postoje državne inspekcije, Centro štampa je morala da napravi službu unutrašnje kontrole da bi sama sprečila nele-

galnu prodaju u sopstvenim kioscima, rekao je direktor Milan Petrović. „Morali smo da organizujemo sopstvenu kontrolu jer smo videli da ljudi rade za sebe – dok naša firma plaća zakupe i sve one obaveze koje postoje prema državi, zaposleni ubacuju svoju robu i bave se profitima koji idu u njihov džep“. Prema iskustvima Centro štampe, oko 69 proizvoda grupisanih u četiri kategorije dominiraju u domaćem „švercu“, među kojima su razne čokoladice, cigarete, rezani duvan, upaljači, papirne maramice i neke druge sitne stvari. Ako se uzme u obzir činjenica da je to akcizna i roba široke potrošnje, jasno je koliko je oštećen državni budžet.

Na ove analize, nadovezali su se i ostali privrednici iz panela. Roland Seelinger, generalni direktor Hemofarma, izneo je podatke da prema procenama ove kompanije, Republički fond za zdravstveno osiguranje godišnje gubi zbog šverca lekova i do 80 miliona evra potencijalnih prihoda, koji prosto nestanu na sivom tržištu. Direktor Bambija, Miroslav Miletić naveo je da su proizvodi ove kompanije poput Plazme, Jaffa keksa i Eurokrema često meta „švercera“, a ono što posebno zabrinjava je zdravstvena ispavnost takvih namirnica koje se najčešće pojavljuju na buvljim pijacama. Na žalost, siva ekonomija je donekle i tradicija poslovanja u Srbiji, a stare navike ćemo teško iskoreniti bez jasnog zaokreta države ka nultoj toleranciji sive ekonomije, zaključio je Miletić.

Panel diskusija je izazvala živu polemiku i sa publikom. Za reč se javio i potpredsednik Asocijacije malih i srednjih preduzeća

DEKLARACIJA: DESET PRINCIPA ZA OSLOBAĐANJE EKONOMIJE

1. Jasno određene nadležnosti u zaštiti fer tržišne utakmice
2. Podsticajna poreska politika za legalno poslovanje
3. Usaglašeno delovanje inspekcija i nadležnih institucija
4. Nisko administrativno opterećenje privrede
5. Nulta tolerancija korupcije
6. Oštra i dosledna kaznena politika
7. Transparentno trošenje budžetskih sredstava
8. Visok poreski moral građana
9. Institucionalno vrednovanje legalnog poslovanja
10. Odgovorno zalaganje za pošteno tržište

Milan Knežević, koji se pita kako sva ta nelegalna roba uopšte dolazi do srpskog tržišta i zaključuje da je problem u državnoj instituciji koja se zove carina. I ne samo u njoj. Predstavnice Ministarstva privrede i tržišne inspekcije složile su se da država mora biti efikasnija u borbi protiv nelegalne trgovine i poslovanja. Savetnica ministra privrede Ana Trbović smatra da siva ekonomija nije socijalna kategorija, već predstavlja prepreku za ekonomski rast. U cilju suzbijanja sive ekonomije važno je smanjiti namete na rad

i unaprediti rad inspekcija. Da će integrisan rad inspekcija i bolja međusobna koordinacija uticati na smanjenje sive ekonomije smatra i glavni tržišni inspektor Lidija Stojanović. Sve ovo biće moguće nakon donošenja objedinjenog Zakona o inspekcijama. Na zatvaranju konferencije, učesnici događaja potpisali su Deklaraciju o suzbijanju sive ekonomije koja sadrži 10 principa za podsticanje legalnog poslovanja.

Kako Brisel vidi problem sive ekonomije u Srbiji

Frek Janmat iz Delegacije EU istakao je značaj koji NALED-ov Program za suzbijanje sive ekonomije ima u procesu pregovora sa EU. Veliki broj pregovaračkih poglavlja podrazumeva obračun sa sivom ekonomijom i smanjenje neformalnog poslovanja – počevši od prvog poglavlja o slobodnom kretanju robe, preko poglavlja o konkurenciji (8), oporezivanju (16), ekonomskoj i monetarnoj politici (17), socijalnoj politici i zapošljavanju (19), pa sve do zaštite potrošača i zdravlja (28).

Siva ekonomija je ogledalo države

Stiče se utisak da Vlada nema hrabrosti da se obračuna sa ovim problemom jer je prihvatila sivu ekonomiju kao svoj socijalni program čije bi rušenje dovelo do gubitka birača i izbora

Nema nikakve dileme da siva ekonomija spada u najgore pošasti koje mogu snaći jednu državu i njenu ekonomiju. Zbog šverca, utaje poreza i rada na crno država gubi budžetske prihode koji su neophodni za njeno funkcionisanje, preduzeća koja posluju legalno stagniraju ili propadaju izložena nelojalnoj konkurenciji, radna mesta se gase i krug se zatvara. Nivo sive ekonomije je direktno merilo uspešnosti jedne države i odraz stanja u društvu i privredi. I Vladini zvaničnici i privrednici su jedinstveni u tome da je obim sive ekonomije u Srbiji dostigao kritičan nivo te da je krajnje vreme da država nešto preduzme kako se ekonomski sistem zemlje ne bi potpuno urušio. Mnogo je faktora koji su doveli do ovakvog stanja. Nezaposlenost i nizak nivo životnog standarda su istovremeno i uzrok i posledica sive ekonomije. Tu su i neodgovarajući poreski sistem, teškoće u održavanju konvertibilnosti dinara, neefikasnost državnih organa, nekonzistentnost i nestabilnost regulatornog okvira za poslovanje i nerazvijena svest o potrebi plaćanja obaveza prema državi. Posledice sive ekonomije i nelojalne konkurencije moja firma osetila je na sopstvenoj koži. IMPEL se bavi trgovinom na malo – uglavnom cigareta i novina u specijalizovanom prodajnom lancu kiosaka. Samo u ovoj godini promet cigareta je pao za oko 25% od čega je bar polovina uzrokovana švercom duvana koji se neometano obavlja na zelenim pijacama pa i preko interneta. Kao rezultat ovakve nelojalne konkurencije i stalnog pada kupovne moći stanovništva, bili smo prinuđeni da u ovoj godini

smanjimo broj maloprodajnih objekata i zaposlenih u njima za 20%. Procene su da država zbog šverca cigareta i duvana gubi oko 250 miliona evra godišnje, a isto toliko gubi i maloprodaja. Podsetimo se da je pre privatizacije duvanske industrije u Srbiji, oko 80% tržišta duvana bilo nelegalno, a u roku od samo nekoliko meseci je svedeno na ispod 5% i tako je bilo narednih 10 godina. To je najbolji dokaz da država kad hoće može da reši i ovako složen problem. Postavlja se onda pitanje zašto sada država ćuti? Stiče se utisak da Vlada nema hrabrosti da se obračuna sa ovim problemom jer je prihvatila sivu ekonomiju kao svoj socijalni program čije bi rušenje dovelo do gubitka birača i izbora. Ipak, sigurno je i da postojeće stanje nije održivo jer ni jedna vlast neće opstati duže vreme

ukoliko ne pronade rešenje za visoku nezaposlenost kao ključni problem našeg društva – a ona će zbog sive ekonomije samo nastaviti da raste. Jedino pravo rešenje je da vladajuća politička elita preuzme odgovornost i povuče hrabre reformske poteze, istovremeno u pravcu smanjenja administrativnog i fiskalnog opterećenja legalnog poslovanja s jedne strane, i strožije kontrole nelegalnog poslovanja s druge, kroz koordinisan i kontinuirani pritisak nadležnih inspeksijskih organa praćen oštrijom kaznenom politikom. Svi znamo šta treba da se uradi, ostaje samo pitanje KADA?

Najveće prepreke na koje nordijske kompanije u Srbiji nailaze su pravne i birokratske prirode, kao i korupcija i sporo rešavanje problema. Da bismo popravili poslovni ambijent u Srbiji treba da učimo od onih koji su bolji od nas – u našem slučaju da gledamo kako zemlje poput Švedske, Norveške, Danske i Finske funkcionišu kao otvorene ekonomije čija se privreda zasniva na spoljnoj trgovini i iskoristimo to kao model koji želimo da implementiramo“ – kaže u intervjuu za magazin Sinergija, izvršni direktor Nordijske poslovne alijanse Uroš Mihajlović.

U kojoj meri siva ekonomija stvara probleme kompanijama iz NPA?

Siva ekonomija ima veliki uticaj na čitavu privredu Srbije, samim tim i na nordijske kompanije. Redovno isplaćivanje plata, poreza i doprinosa predstavlja normalno poslovanje za sve kompanije koje dolaze iz severne Evrope. Mi se ponosimo time da kompanije koje su okupljene oko Nordijske poslovne alijanse imaju jasne kodekse ponašanja i visoke standarde poslovanja kojih se pridržavaju u svim zemljama sveta. Međutim, poslovna situacija u Srbiji, u kojoj je siva ekonomija zauzela značajno mesto, kao svojoj posledicu ima neloyalnu konkurenciju koja najviše šteti upravo onima koji najpoštenije posluju i predstavlja jednu od barijera novim investicijama iz Skandinavije.

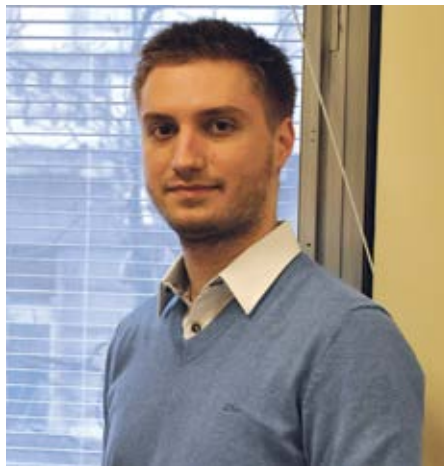
U Srbiji se na Skandinaviju gleda kao na prostor gde verovatno nema sive ekonomije.

Kako se u nordijskim zemljama gleda na tu pojavu i kako se sankcioniše? Kako bi se sa sivom ekonomijom trebalo izboriti u Srbiji?

Siva ekonomija u nordijskim zemljama je na nivou od oko 14%, što je relativno dobar rezultat iako bi situacija mogla biti i bolja. U Skandinaviji se trude da svedu sivu ekonomiju na minimum i rade sve da je uklone. Malo je teško objektivno gledati na to iz perspektive Srbije jer su drugačije okolnosti dovele naše dve regije tu gde smo danas. Ono što bismo mi u Srbiji mogli da naučimo jesu primeri iz skandinavskih država, da vidimo koji su to sistemi i načini poslovanja koji omogućavaju razvoj i profit, a

Visok kvalitet javnih usluga poskupljuje rad ilegalnima

Neloyalna konkurencija je BARIJERA novim investicijama iz Skandinavije

ujedno smanjuju rizik od pojave sive ekonomije. Recimo povećanje bankarskih transakcija i elektronskog plaćanja bi uvelo veću transparentnost kod poslovanja i značajno otežalo učešće u sivoj ekonomiji. Postoji jaka negativna korelacija između obima elektronskog plaćanja u jednoj zemlji i nivoa sive ekonomije u njoj. Rasprostranjenost elektronskog plaćanja je jedan od razloga zašto nordijske zemlje imaju niži nivo sive ekonomije. Ono što je takođe specifično za zemlje iz ove regije je relativno nizak nivo korupcije sa jakim pravnim sistemom i vrhunskim institucijama, što sa druge strane omogućava ovim državama da održe visoke poreze. Visoki porezi pak vode visokom kvalitetu javnih usluga a ovo zauzvrat povećava cenu nelegalnog poslovanja. Naravno, naša država se još uvek oporavlja i nije ni blizu dugogodišnjeg napretka jedne skandinavske zemlje, ali uz dobar plan i jasne ciljeve možemo da pokušamo da se približimo tom modelu.

Siva ekonomija u nordijskim zemljama je na nivou od oko 14%, što je dobar rezultat iako bi situacija mogla biti i bolja

Kakvo je danas interesovanje nordijskih kompanija za Srbiju? Da li je reč o opštem informisanju ili ima konkretnijim planova za investiranje?

Nordijske firme u Srbiji su veliki investitori u našoj zemlji. Telenor je kompanija koja je zvanično najveći investitor na našem području, a bezbednosna firma Securitas je firma sa najviše zaposlenih u Srbiji. Očekujem da će investiranja biti više u budućnosti – Srbija je tržište koje se polako otvara i interesantno je tlo svim stranim investitorima koji žele da zauzmu stratešku poziciju u jugoistočnoj Evropi. Ukoliko obezbedimo bolju poslovnu klimu i svedemo sivo tržište i neloyalnu konkurenciju na prihvatljiv nivo mislim da ne treba da brinemo da li će biti još nordijskih investicija u Srbiji.

Misija Nordijske poslovne alijanse je podsticanje ekonomske saradnje i razmene znanja između nordijskih zemalja i Srbije. Šta će biti vaš fokus u narednom periodu?

Naša alijansa ima naglašeno interesovanje za ekološka pitanja i životnu sredinu. Planiramo da u narednom periodu pokrenemo više ekoloških projekata koji će imati za cilj podizanje svesti o ekološkim problemima u Beogradu i Srbiji, kao i da naučimo od naših članova kako se rešavaju ti problemi u nordijskoj regiji kako bismo preneli ta znanja na naše područje.

TEST

Koliko ste sivi?

1. Da li uvek tražite i dobijate fiskalni račun kada kupujete u radnji?

- a) Nikad
- b) Ponekad
- c) Uvek

2. Kako vam se isplaćuje plata?

- a) Na ruke, u gotovini
- b) Delom na ruke, a delom na račun
- c) Isključivo na račun

3. Da li ste ikada radili neki posao bez ugovora?

- a) Da, više puta
- b) Da, jednom ili dva puta
- c) Ne, nikad

4. Da li ste ikad u kafiću ili restoranu prihvatili rukom ispisan račun?

- a) Da, često
- b) Ponekad
- c) Ne, nikad

5. Da li na pijaci kupujete proizvode kao što su rezani duvan, kozmetika ili garderoba?

- a) Da, često
- b) Ponekad
- c) Nikad

6. Da li vodite računa da cigarete i alkoholna pića imaju akciznu markicu?

- a) Ne
- b) Ponekad
- c) Da

7. Da li biste prijavili poreskoj upravi prodavnicu u kojoj vam ne izdaju fiskalni račun?

- a) Ne
- b) Možda
- c) Da

8. Da li (bi)ste iznajmili stan bez ugovora i plaćanja poreza?

- a) Da
- b) Možda
- c) Ne

9. Da li imate legalan softver instaliran na računaru?

- a) Ne
- b) Delimično
- c) Da

**Izmerite
nivo vašeg
poreskog
morala**

REŠENJA

Najviše odgovora pod a:

Vi ste „sivi“ više od 60%. Vaš poreski moral je na izuzetno niskom nivou, ispod proseka za Srbiju a daleko ispod razvijenih evropskih zemalja. Ukoliko bi se svi ponašali kao vi, država bi bankrotirala i ostala bez sredstava za socijalna davanja, penzije, obrazovanje, zdravstvo, infrastrukturu. Privreda koja posluje legalno bi neizbežno propala pod neizdrživim pritiskom nelojalne konkurencije. Na kraju, nelegalni proizvodi su neprovereni, sumnjivog porekla i kvaliteta, i plaćanjem niže cene „ispod ruke“ vas može skupo koštati – gubitkom zdravlja. Savetujemo da pogledajte spot „Život u sivom“ kako biste sagledali posledice sive ekonomije.

Najviše odgovora pod b:

Vi ste „sivi“ između 30% i 60%. Vaš poreski moral je na nivou proseka u Srbiji, iako bi bilo dobro da popravite ovaj rezultat. Građani i privreda koji se ponašaju poput vas doprinose gubicima od 8 miliona evra mesečno u državnom budžetu, što znači lošiji kvalitet života za sve, postepeno zatvaranje legalnih firmi i dalji porast nezaposlenosti. Upravo o vama govori ovaj broj Sinergije.

Najviše odgovora pod c:

Čestitamo! Vi ste „sivi“ od 0% do 30%! Vaš poreski moral je na visokom nivou. Ukoliko bi se svi ponašali kao vi, država bi prepolovila budžetski deficit, obnovila sve bolnice i škole u Srbiji, obnovila puteve i izgradila autoput, životni vek i opšte zdravlje populacije bi se značajno popravilo, pravna sigurnost bi bila veća, broj legalnih preduzeća i novih investicija bi porastao, kao i broj zaposlenih i plate u javnom i privatnom sektoru. Živeli bismo u uređenoj državi. Pogledajte članak o Švajcarskoj u okviru ovog izdanja Sinergije.

Država nije dovoljno pomogla da MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

Privreda se taman ponadala da će stvari u Srbiji krenuti pravim tokom kada su izmene u Vladi Srbije najavile raspisivanje novih izbora. Sada nam ostaje da se nadamo da će nove vlasti zadržati reformski duh i nastaviti putem najavljenih promena. Čekamo dalji razvoj događaja – kaže u intervjuu za poslovni žurnal Sinergija, zamenik generalnog direktora kompanije Siemens Ivan Knežević.

Kakva je vaša poruka investitorima koji razmatraju ulaganja u Srbiju - koje su to ključne prednosti i mane naše zemlje za poslovanje?

Trudimo se da negativno ne preuveličamo, a da pozitivno istaknemo. Pozitivna je sve izraženija spremnost lokalnih uprava da se u svakom pogledu izađe u susret stranim investitorima, sve veća želja mladih ljudi da žive od svog rada, troškovi koji su u odnosu

na konkurenciju prihvatljivi, međudržavni sporazumi koje Srbija ima i koji mogu da služe bilo kom stranom investitoru kao odskočna daska za druga tržišta. Negativno je što se država nije potrudila da u dovoljnoj meri pomogne domaćim malim i srednjim preduzećima da se razvijaju i budu dobavljači velikim investitorima. U tom smislu Siemens čini trenutno značajan napor uz pomoć Udruženja malih i srednjih preduzeća da

” Za 10 godina želim da vidim dve velike fabrike Siemens u Srbiji

se razvijaju

Privreda se taman ponadala da će stvari u Srbiji krenuti pravim tokom kada su izmene u Vladi Srbije najavile raspisivanje novih izbora. Sada nam ostaje da se nadamo da će nove vlasti zadržati reformski duh i nastaviti putem najavljenih promena. Čekamo dalji razvoj događaja

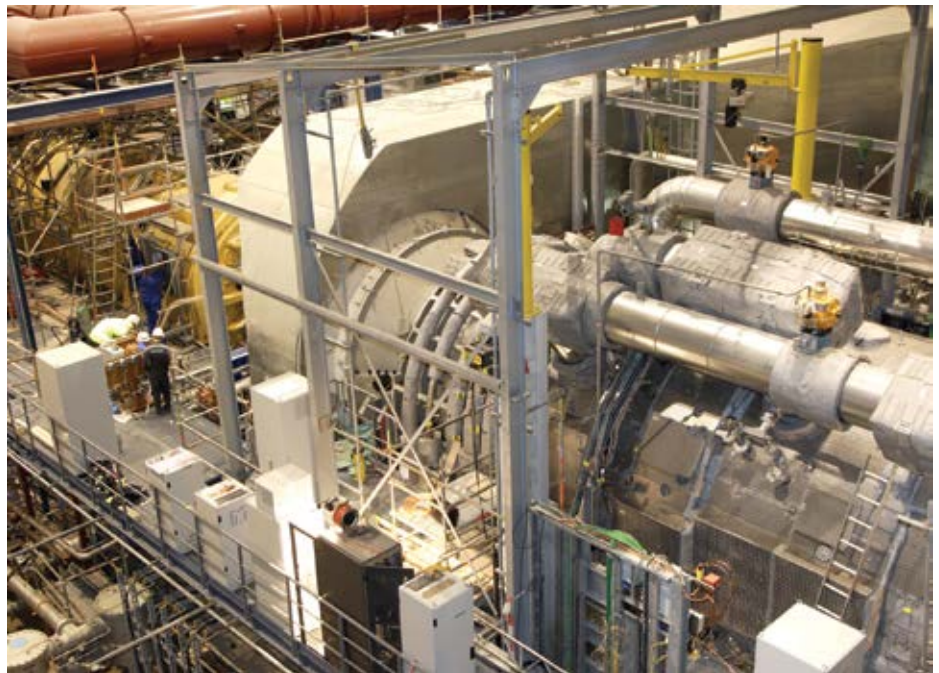
ove uključi u naš sistem proizvodnje. Nisam siguran da sistem obrazovanja prati potrebe tržišta, neke struke su potrebne, a visoko kvalifikovanih ljudi nema.

Zašto nema više investicija u Srbiji, a da nije razlog kriza, pošto ni pre 2008. nismo bili zadovoljni nivoom ulaganja?

Ovo pitanje zaslužuje jako puno od mnogih već izgovoreni reči. Ukratko, za investitore je najvažnija stabilnost zemlje u ekonomskom i političkom pogledu, zatim konkurentna sposobnost zemlje u stručnom, troškovnom i zakonskom smislu, kao i stepen korupcije u zemlji. Srbija ni posle 2000. godine nije postala stabilna zemlja, setimo se samo ubistva premijera Đinđića i vanrednog stanja koje je usledilo posle toga. Nijedan stani investitor nije mogao godinu dana posle toga da kaže – bilo pa prošlo. Mnogi koji su nameravali tada da investiraju u Srbiju su otišli negde drugo. Nažalost, proces privatizacije, kao i nedostatak odgovornosti političara i medija nisu doprineli utisku da je Srbija zemlja koja čini sve da privuče što više stranih investicija.

Da li biste mogli da izdvojite jednu ili više besmislenih procedura na koje ste nailazili, a koje bi mogle lako da se uklone?

Ima ih više, ali zakonska regulativa koja

reguliše plaćanja među pravnim licima mi prva pada na pamet.

U poslednje vreme ustalila se praksa da se zakoni usvajaju po hitnom postupku.

Kako gledate na to?

Naš narod ima poslovicu koja može biti osnov za odgovor na Vaše pitanje. U našem narodu se kaže "Bez alata nema zanata." Alat za donošenje zakona jeste javna rasprava koja treba da razbistri ono što u svakom predlogu zakona deluje nedovoljno jasno ili nedovoljno logično.

Da li siva ekonomija utiče na poslovanje Siemens u Srbiji? Šta biste preporučili državnim organima – kako da se bore protiv ove pojave?

Siva ekonomija ne utiče u značajnoj meri na poslovanje Siemens, pre svega zato što se u našem portfoliju nalazi oprema visoke tehnologije koja teško može da bude predmet nelegalne trgovine. Indirektno, siva ekonomija nas sve pogađa jer za posledicu ima urušavanje čitave privrede i fiskalnog sistema jedne zemlje. Ne postoji jednoznačan odgovor kako se boriti protiv sive ekonomije. Smatram da je neophodna dvostruka akcija države koji se zasniva na kombinaciji odgovarajućih podsticaja i pojačane kontrole odnosno kaznene politike.

Kako u takvom okruženju posluje fabrika Siemens u Srbiji?

U 2007. godini je Siemens imao nešto preko 100 zaposlenih. Danas ima skoro hiljadu. Jasno je da je rast broja zaposlenih uzrokovan rastom i razvojem naše fabrike u Subotici koja proizvodi delove za vetrogeneratore kao i razvojem stručnog tehničkog kadra u Beogradu. Trenutno smo u jugoistočnoj Evropi najveća Siemensova lokalna kompanija što pre par godina nismo bili. Radujemo se najavama i izgradnji prvih vetroparkova u Srbiji i verujemo da će na njihovim generatorima stajati logo naše kompanije.

Gde vidite Siemens u Srbiji u narednih 10 godina? Da li dešavanja na tržištu ukazuju da će biti potrebne nove investicije i zapošljavanje dodatnog kadra?

U narednoj deceniji želim da vidim dve velike i uspešne Siemensove fabrike u Srbiji, jednu severno od Beograda – našu fabriku u Subotici, ali i jednu u srcu Srbije u Šumadiji. Nadamo se da su loša vremena iza nas. Za rukovodstvo Siemens, razvoj naše firme je podjednako važan koliko i uvođenje novih proizvodnih programa i zapošljavanje mladih ljudi u Srbiji, a uz to će ići i naša podrška srpskim malim i srednjim preduzećima da budu deo našeg repro lanca u zemlji.

Kako i zašto u borbu protiv SIVE EKONOMIJE

Može se reći da Srbija nudi dobre uslove za razvoj sive ekonomije. Državi kao da je jednostavnije i lakše da se dalje zadužuje nego da konačno otvori ovaj "front". To nije baš u skladu sa ponašanjem „dobrog domaćina“ već pre linija manjeg otpora koja nas sigurno vodi u sunovrat. Godinama se pitanje sive ekonomije nije stavljalalo na agendui je to bilo čisto reda radi. Ekonomisti Srbije na svojim forumima ovu temu nisu razmatrali. Tek kada je procvat sive ekonomije počeo da preći opstanku privrednih subjekata i pojedinih (pre svega) poizvodnih grana, udruženja poslodavaca su počela da dižu glas i ukazuju

Neophodno je formiranje interministrarske radne grupe ili komisije koja bi imala za stalnu temu suzbijanje nelegalnog poslovanja. Cilj treba da bude njegovo smanjenje u najkraćem roku za polovinu, a u narednom periodu svođenje na podnošljivih, maksimalnih 10%

na svoj položaj i pogubno delovanje iste. Ona je izražena u manje više svim segmentima privrednog života i bilo bi mi teško da se opredelim gde je više zastupljena: u građevinarstvu, poljoprivredi, uslugama, igrama na sreću ili nekoj drugoj grani. Posledice su svima poznate – gubitak budžetskih prihoda na lokalnom i nacionalnom nivou i propadanje privrede. Uzroci

koji se najčešće pominju su visoko poresko opterećenje, komplikovane i netransparentne poreske i druge procedure, neefikasan javni sektor, visoka tolerancija prema sivoj ekonomiji. Ništa manje važni su uzročnici o kojima se ređe govori – tu pre svega mislim na tradicionalnu potrebu za izbegavanjem plaćanja poreza, zatim podsticanje sive ekonomije u vreme sankcija, pozivanje na

građansku neposlušnost u vreme političkih promena u zemlji, neoprezne izjave čelnika privrednog života i članova Vlade, iskustveno opravdano očekivanje otpisa i reprograma poreskih dugova, i na kraju nesposobnost i nepostojanje želje da se otkrije, optuži i osudi siva ekonomija.

Stiče se utisak da je Poreska uprava jedina koja reaguje na sivu ekonomiju. Istine radi, to su nespretne, blage reakcije, bez kontinuiteta i bez prave ideje. Razlozi za to su nedostatak kapaciteta svake vrste, autocenzura, opterećenost neporezničkim poslovima, diskontinuiteta rukovođenja, kao i opterećenost reakcijama i ukazivanjima (pokušajima uticaja) od strane "autoriteta" iz javnog života.

Sigurno je da je "kucnuo poslednji čas" da se kao društvo suočimo sa situacijom u kojoj se nalazimo. Krajnje je vreme da država angažuje sve kapacitete u suzbijanju ovakvog načina poslovanja. U tom smislu smatram neophodnim formiranje interministarske radne grupe ili komisije koja bi imala za stalnu temu suzbijanje nelegalnog poslovanja. Cilj treba da bude smanjenje sive ekonomije u najkraćem roku za polovinu, a u narednom periodu svođenje na podnošljivih, maksimalnih 10%. Smanjanje bi značilo povećanje budžetskih prihoda, smanjenje deficita i prezađuzenosti.

Sigurno da radna grupa može i mora postići dobre rezultate. Neophodno je mobilisati sve relevantne institucije u ovoj nameri. Poreska uprava je osnovna poluga. Neophodno ju je osposobiti za pravilno i efikasno izvršavanje poverenih poslova. Podići kapacitete i motivaciju zaposlenih, obezbediti tehničko-tehnološke uslove, napraviti odgovarajuću organizacionu šemu. U tom smislu bi svakako bilo dobro izmeniti statut Poreske uprave. Dobro bi bilo i da Poreska uprava postane samostalan organ, da ne bude u Ministarstvu finansija. U tom slučaju bi bila manje podložna pritiscima i imala veću odgovornost. Pored Poreske uprave neophodno je agažovanje i drugih insitucija i inspekcija. Moraju se uspostaviti dobre komunikacije i saradnja sa policijom, carinom, katastrima, inspekcijom rada,

tržišnom, sanitarnom, turističkom, deviznom, budžetskom i drugim inspekcijama, Agencijom za privredne registre. Obavezna je razmena podataka i informacija u realnom vremenu. Ulogu u procesu smanjenja sive ekonomije imaju, poslovne asocijacije, predstavnici privrede i pogođenih sektora, banke i udruženja knjigovođa i revizora.

U ovom procesu potrebno je da se stvori odgovarajući uslovi rada i poslovanja kao i atmosfera u društvu koja će pogodovati obračunu sa sivom ekonomijom. Potrebna je saradnja medija. Od značaja je stvaranje odgovarajuće klime u javnosti. Neophodno

Ne smatram da je smanjenje fiskalnog opterećenja nužan uslov za suzbijanje sive ekonomije. Iskustvo nas uči da to nije dovelo do legalizacije poslovanja

je proširenje saznanja da je plaćanje poreza patriotski čin i možda najbolji način da se pokaže lojalnost državi i zajednici. Čin kojim se stvaraju uslovi za bolji život, veći standard građana Srbije. Potrebno je i podrazumeva se da elita (javne ličnosti, lekari, advokati) daju pozitivan primer. Politička elita treba da pokaže odgovornost u upotrebi i trošenju poreskih prihoda. U tom smislu neophodno je da se omogući javnost u radu i trošenju budžetskih sredstava. Da bi se to postiglo

pored ostalog, neophodno je omogućavanje javne rasprave o završnim računima budžeta i izveštajima o izvršenju budžeta (na svim nivoima).

Ne smatram da je smanjenje fiskalnog opterećenja nužan uslov za smanjenje sive ekonomije. Iskustvo nas uči da smanjenje poreskih zahvatanja nije dovelo do legalizacije poslovanja. Suprotno, svakako jeste. Svako povećanje poreza čini sivu ekonomiju atraktivnijom i isplativijom. To je jedan od razloga zašto povećanje poreskih stopa nije rešenje za povećanje budžetski prihoda nego je to u najvećoj meri, eliminacija sive

ekonomije. Za razliku od povećanja poreskih stopa, neophodno je pojednostavljenje poreskog sistema, smanjenje poreskih procedura i sveobuhvatno povećanje efikasnosti administracije. U eliminisanju sive ekonomije nema čarobnog štapića, nema rešenja u kratkom roku, nema mogućnosti postizanja efekata "akcijama". Neophodna je kontinuirana, sveobuhvatna strategija. Politička volja i istrajnost u ovoj aktivnosti je osnovni preduslov uspeha.

3D intervju: Holesterol koji državu vodi ka **INFARKTU!**

Goran Kovačević

Koji su uzroci i posledice sive ekonomije u našoj zemlji?

Goran Kovačević, Gomex: Siva ekonomija je endemska bolest srpskog društva i mislim da je više vezana za nivo ekonomskog razvoja nego za neku karakterologiju ovdašnjih naroda. Mi smo, jednostavno, siromašno društvo koje se nalazi na svojevrsnoj geografskoj, kulturnoj i ekonomskoj raskrsnici. To znači da postoje konstantni uticaji koji ne dozvoljavaju da se društvo stabilizuje, a ta politička stabilnost je osnovni preduslov da bi se društvo kontinuirano ekonomski razvijalo. Zbog loših iskustava, stanovništvo generalno nema poverenja u državu, a u ekonomiji je poznata činjenica da poverenje ima svoju ekonomsku vrednost. Na kraju ni sami nosioci reformi ne veruju da nešto može da se promeni, pa samim tim malo šta i čine. Pitanje sive ekonomije je par excellence državno i političko pitanje koje se rešava u skupštini. Sve ostalo

Vidoje Petrović

su više manje tehnička pitanja na koja postoje dobro poznati odgovori.

Vidoje Petrović, Loznica: Osnovni uzroci sive ekonomije u Srbiji su nizak nivo životnog stadarda, skupi krediti za otpočinjanje ili razvoj biznisa, nepredvidivo i komplikovano regulatorno okruženje, nepoverenje u državu i uopšte nizak poreski moral u društvu. Ljudi koji nemaju posao i bore se za egzistenciju

Vidoje Petrović, gradonačelnik Loznice

Država da poboljša rad institucija, a posebno inspekcija

kreću u sivu ekonomiju iz nužde. Ali ima kompanija i preduzetnika koji stabilno i uspešno posluju, ali ipak ne prijavljuju sve zaposlene radnike, ne izdaju račune za izvršene

Mia Vukojević

usluge ili prodate proizvode kako bi izbegli svoje obaveze prema državi i prikupili veće bogatstvo za sebe na štetu ostalih – radnika, građana i države. Između ove dve grupe postoji veoma velika razlika pa se pristup u rešavanju ovog problema mora razlikovati. Posledice su svakako ugrožen budžet lokalne samouprave i države, odnosno pad kvaliteta javnih usluga, propadanje privrede i nepravedno raslojavanje društva.

Mia Vukojević, Trag fondacija: Siva ekonomija postoji kod nas kao i u svim, pa i najrazvijenijim zemljama sveta. Problem u Srbiji je što je to veliki procenat naše

ekonomije. Uzroci su brojni – od višedecenijske krize, preko korupcije, do nedostatka mehanizama za kontrolu, a posledice teško merljive. Cela privreda, a sa njom i država i građani su na gubitku. Drugi veliki problem je što većina ljudi u zemlji ne smatra da je pogrešno učestvovati u sivoj ekonomiji. Na kraju krajeva, mnogi građani Srbije su preživeli najteže godine krize zahvaljujući sivoj ekonomiji. Odgovornost da uspostavi sistem za prevenciju i kontrolu leži na državi - i to na svim nivoima vlasti. Odgovornost, međutim, leži i na svim ostalim segmentima društva, uključujući i pojedince, svakog od nas kao građanina.

Šta treba da urade opštine, a šta država kako bi podstakle legalno poslovanje?

Goran Kovačević, Gomex: Prvi korak je politička volja da se uđe u stvarnu borbu protiv sive ekonomije sa ciljem da se napravi tačno razlikovanje između ekonomije i kriminala, a da se onaj međuprostor koji sada nazivamo sivom ekonomijom iskoreni ili bar svede na razumnu meru. To ne može biti posmatrano kao socijalno ili moralno pitanje, jer se time posredno opravdava takvo ponašanje. Kada prodajete robu koju ste prošvercovali preko granice pa je sada nudite na ulici, vi ste u stvari pokrali državu, tj. sve nas, za neki iznos poreza i carine. Ova krađa se u osnovi ni po čemu ne razlikuje od bilo koje druge krađe pa se tako mora i tretirati. Ne postoji „krauduckanje“ kao dozvoljeni nivo krađe. Druga stvar su pozitivne mere uređenja ekonomskih odnosa. To znači stvoriti ekonomski milje u kome se isplati poslovati, a to opet znači stvaranje efikasne državne administracije i fer uslova za poslovanje uz sankcionisanje neloyalne konkurencije. Posao lokalnih samouprava je tu samo da njihovi organi sprovedu zakon. Ako, na primer neko na zelenoj pijaci zakupi tezgu da bi prodavao svoje proizvode, vrlo je jasno da ne može prodavati banane, jer ih sigurno nije uzgajao na svojoj njivi. To je očigledan razlog u najmanju ruku da to javno preduzeće raskine ugovor zbog

nepoštovanja odredbi. Sada smo tog „proizvođača“ uklonili sa legalnog mesta trgovine gde je vršio neloyalnu konkurenciju. Vrlo je verovatno da će on sa pijaca preći na ulicu, ali tu stupa na snagu npr. komunalna policija i tako dalje redom.

Vidoje Petrović, Loznica: Početni korak koji bi gradovi/opštine trebalo da urade u ovom domenu jeste da kroz rad svojih stručnih službi informišu građane i preduzetnike na koji način svaki preduzetnik ili preduzeće treba da obavlja svoju delatnost u skladu sa važećim propisima koji uređuju ovu oblast. Potrebno je objasniti na koji način je budžet grada ugrožen ukoliko se neko bavi sivom

Goran Kovačević, direktor kompanije Gomex

Ni sami nosioci reformi ne veruju da nešto može da se promeni

ekonomijom, odnosno kako se i u koje svrhe troše budžetska sredstva. Grad Loznica neguje partnerski odnos i stalan dijalog sa lokalnom privredom o pitanjima i problemima sa kojima se suočavaju. Pored toga značajna sredstva iz bužeta grada izdvajaju se za podršku privrednicima, poljoprivrednicima i onima koji tek treba da započnu svoj biznis. Zahvaljujući ovim merama između ostalog i jesmo jedan od prvih tri grada koji je dobio NALED-ov certifikat i prvi grad u Srbiji koji je recertifikovan kao Grad sa povoljnim poslovnim okruženjem. Ali na žalost, dosta toga zavisi i od države gde lokalna samouprava nema puno uticaja u kreiranju i sprovođenju mera u oblasti ekonomije. Država treba da donese jasne zakonske okvire, da poboljša rad institucija, a posebno inspekcija koje se bave primenom mera vezanih za ova pitanja, a posebno treba da bude rigorozna u sprovođenju kaznene politike. Pored toga, trebalo bi smanjiti ako ne i ukinuti određene namete koji se odnose na preduzetnike i mala i srednja preduzeća kako bi ih stimulisali da rade legalno i – samim tim plaćaju poreze državi.

Ono što je posebno bitno jeste da država mora obezbediti sredstva za podsticaj razvoja preduzetništva kroz različite fondove.

Mia Vukojević, Trag fondacija: Mislim da je važno da država i lokalna samouprava ne stave fokus na kreiranje dodatnih i novih pravila, kontrola i kaznenih mera. Ne bi trebalo gušiti ekonomsku aktivnost, već je “privesti” u legalne ekonomske tokove. Dakle, trebalo bi raditi na merama koje podstiču legalizaciju. Indirektne mere poput pojednostavljanja poreskog sistema i pojeftinjanja doprinosa su se pokazale kao veoma efikasne u Evropi. Kampanje kojima se podiže svest građana su ključne. One ne daju

rezultate brzo, ali su dugoročno efikasnije. Ja bih rekla da podsticajne mere i prevencija treba da budu ključne za strategiju na opštinskom i nacionalnom nivou.

Koja je uloga civilnog sektora u borbi protiv sive ekonomije?

Goran Kovačević, Gomex: Civilni sektor je izuzetno bitan činilac ove borbe protiv sivog tržišta. Samom činjenicom da nije deo represivnog državnog aparata, on u stvari znači dobrovoljno prihvatanje određenih vrednosti i njihovo aktivno promovisanje. Ako sam na početku rekao da postoji generalno nepoverenje u aktivnosti države, civilni sektor je upravo taj deo koji daje neku vrstu atesta da je nešto ispravno sa stanovišta većine populacije i da to treba podržati. Ako je nevladina organizacija zaista nevladina i stekne moralni i stručni kredibilitet kod stanovništva, njen poziv na akciju je daleko efikasniji od državnog proglasa vezanog za trenutnu političku opciju koja je na vlasti. Civilni sektor je i nastao kao odgovor na

tendenciju državnog aparata da se zatvara sam u sebe i sam sebe regeneriše bez obzira na posledice za ostalo stanovništvo. Civilni sektor sa jedne strane uspostavlja opšte prihvaćene vrednosti za sve članove zajednice, a sa druge strane vrši organizovan pritisak na državni aparat da radi na očuvanju tih vrednosti. Konkretno rečeno, on svojim komšijama poručuje da nije u redu „krauduckanje“ – siva ekonomija, a državnom aparatu

Mia Vukojević, direktor Trag fondacije

Kampanje kojima se podiže svest građana su ključne

da vrši svoje nadležnosti i sankcioniše to isto „krauduckanje“ – sivu ekonomiju.

Vidoje Petrović, Loznica: Uloga civilnog sektora, posebno udruženja građana i nevladinih organizacija koje treba da predstavljaju glas građana i kontrolni faktor u jednoj zajednici jeste da upozorava institucije o konkretnim događajima iz ovog domena, zatim organizovanje javnih rasprava, tematskih debata, koje bi trebalo da okupe predstavnike svih zainteresovanih aktera u rešavanju ovog problema. Poseban aspekt svakako jeste i vođenje kampanja koje bi stalno trebalo da upozoravaju na sve pogubne efekte koje siva ekonomija ima na stanje u državi, konkretno lokalnoj zajednici, i na kraju na svakog građanina posebno. Svaki građanin može da pruži podršku borbi protiv sive ekonomije kroz kupovinu proizvoda i korišćenje usluga kod legalnih privatnih subjekata, uzimanjem

računa za kupovinu proizvoda ili usluga ali i prijavljivanjem nelegalnog korišćenja radne snage. Takođe treba da se izgradi svest da novac od poreza grad ili država koristi za izgradnju infrastrukture, poboljšanje uslova za obrazovanje, zdravlje, kulturu i sl.

Mia Vukojević, Trag fondacija: Ja vidim ulogu civilnog društva na dva koloseka. Prvo, važno je da sve aktivnosti organizacija

civilnog društva budu legalne i da organizacije izbegavaju sivu ekonomiju svesno. Tu mislim na sve – od nabavki, preko plaćanja poreza, doprinosa, zapošljavanja, itd. Na taj način organizacije civilnog društva mogu da doprinesu opštoj kulturi društva i budu modeli odgovornog ponašanja građana. Osim kroz svoje aktivnosti koje u potpunosti funkcionišu unutar formalnih ekonomskih kanala, organizacije civilnog društva mogu da se uključe u kampanje za legalizaciju aktivnosti sive ekonomije. Civilni sektor može da bude partner opštinama u promociji i prevenciji sive ekonomije.

Šta suzbijanje sive ekonomije donosi građanima Srbije, a šta privredi?

Goran Kovačević, Gomex: Sivu ekonomiju bi slikovito mogli uporediti sa holesterolom

u krvnim sudovima koji veoma izvesno može dovesti do infarkta. Borba protiv sive ekonomije je skidanje holesterola sa zidova krvnih sudova i omogućavanje da krv nesmetano kruži po čitavom organizmu, odnosno da svaki deo tela dobije svoj deo hrane kako bi ispravno funkcionisao. Konkretno to znači da smanjenje sive ekonomije dovodi do uspostavljanja fer uslova u zdravoj tržišnoj utakmici, a što za sobom povlači mogućnost novog zapošljavanja, investiranje u nove tehnologije, a time i bolju konkurentnost, a sve to znači više novca za školstvo, zdravlje, kulturu i sve ostale delatnosti od čijeg funkcionisanja zavisi naša budućnost.

Vidoje Petrović, Loznica: Veći priliv u budžet države i lokalne samouprave što znači više mogućnosti za realizaciju projekata u svim oblastima društvenog života i unapređenje kvaliteta života za sve građane. Suzbijanje sive ekonomije i neloyalne konkurencije za privredu koju posluje legalno znači šansu za dalji rast i razvoj, nove investicije i nova radna mesta.

Mia Vukojević, Trag fondacija: Mada ja radije govorim o legalizaciji i prevenciji nego suzbijanju sive ekonomije, verujem da bi smanjenje sive ekonomije bilo dobro za privredu, a onda i građane. Legalizacija svih ekonomskih aktivnosti bi ojačala privredu tako što bi omogućila malim privrednicima da rastu, razvijaju se, zapošljavaju nove ljude što je svima u interesu. Rasli bi i prihodi od poreza, pa bi država bila u stanju da pruža bolje socijalne usluge, ulaže u razvoj infrastrukture, obrazovanja, i svega onoga što je potrebno za normalan život.

POVOLJNO POSLOVNO OKRUŽENJE **SOMBOR**

Sasvim **PRIRODNO**

WWW.SOMBOR.RS

**POLJOPRIVREDA
ZDRAVA SREDINA
117.000 ha**

www.naled.rs

Rezani duvan PORAZIO DRŽAVU

Duvan sa pijace sadrži 300% više ugljen-monoksida, 200% više katrana i 30% više nikotina od zakonskog maksimuma. Dosadašnje akcije rezultirale su zaplenom tek 0,1% količina u nelegalnom prometu

Država se u borbi protiv šverca rezanog duvana pokazala ne-moćnom. Sve dosadašnje akcije, obavezno pompežno najavljivane, rezultirale su zaplenom tek 0,1% količina koje se nalaze u nelegalnom prometu. Rezani duvan se možda više ne nalazi na pijačnim tezgama, ali je sada ispod njih dok se na internetu oglašavanje prodaje odvija nesmetano. Nelegalni promet rezanog duvana postao je problem Srbije i regiona u poslednjih godinu i po dana. U ovom segmentu smo lider u okruženju s obzirom na to da su mahom naši poljoprivredni proizvođači odustali od legalne proizvodnje i odlučili se da učestvuju u nečemu što je u osnovi kriminal. „Trendu“ su se priključili i proizvođači duvana iz BiH i Makedonije.

U duvanskim kompanijama, koje ovaj problem najviše pogađa, izbegavaju da javno

govore jer još čekaju konkretnije rezultate. Prošle godine na velika zvona objavljeno je formiranje Vladine radne grupe koja će se zasigurno izboriti sa švercom. Kako kažu u jednoj od duvanskih kompanija koja posluje u Srbiji, pokrenute su zajedničke akcije i strože kontrole poreske, tržišne i poljoprivredne inspekcije, kao i policije. Do septembra 2013. zaplenjeno je oko dve tone duvana, odnosno 0,1% ukupnih količina koje se nalaze u nelegalnom prometu i to dovoljno govori o „uspehu“ nadležnih organa. Na pitanje da li su informisani da li je do sada bilo osuđujućih presuda organizatorima šverca rezanog duvana dobili smo jednako interesantan odgovor – „iako su državni organi u više navrata najavili oštre mere protiv počinitelaca, još se očekuju konkretni rezultati u vidu sudskih presuda“.

Pad zarade nije problem samo duvanskih

Nelegalna trgovina rezanim duvanom u NALED-ovom novom spotu „Život u sivom“

kompanija već i poljoprivrednika koji se nisu uključili u „igru“ i sada su potpuno nekonkurentni sa cenama koje traže za svoj proizvod. Drugi, mnogo veći razlog za paniku jeste potencijalno ugrožavanje zdravlja velikog broja pušača. Kako kažu u duvanskoj industriji, rezani duvan, koji se nelegalno prometuje, ne podleže nikakvoj kontroli, skladišti se u improvizovanim prostorijama i što je najvažnije nema odgovarajuću vlažnost i sastav. Nedavno istraživanje duvana sa pijace koje je urađeno u Laboratoriji za kontrolu kvaliteta duvana i duvanskih proizvoda na Poljoprivrednom fakultetu Univerziteta u Beogradu pokazalo je da dim tog duvana sadrži 300% više ugljen-monoksida, 200% više katrana i 30% više nikotina od maksimuma propisanog zakonom što bi lako moglo da se oceni kao otrov za organizam.

U duvanskoj industriji smatraju da je veoma važno da se nelegalna trgovina adekvatno sankcioniše i na taj način predupredi dalje širenje ove pojave. „Problem kod krijumčarenja i nelegalne trgovine se rešava samo kroz angažovanje i zajedničku saradnju svih

odgovornih institucija – od carine, preko poljoprivredne i tržišne inspekcije do policije i sudstva. Intezivne kontrole i adekvatne sankcije bez izuzetka su osnovni preduslov da se ovoj pojavi stane na put. S druge strane, neophodno je da nadležna ministarstva u zemljama regiona saraduju jer je to ključ za harmonizaciju propisa i usklađivanje akciza“, ocenjuju u duvanskoj industriji.

Nema cigareta - nema ni žvaka i čokoladica

Na gubicima nisu samo oni direktno uključeni u proizvodnju duvana i cigareta već i lanac maloprodaje – od kiosaka do prodavnica. Uz cigarete i novine, ljudi najčešće kupe još nešto (žvake, čokoladice, sokove i slično). Toga je sve manje, pa je i zarada smanjena.

Olivera Papić, direktorka za korporativne poslove Centro štampa holdinga, kaže za Sinergiju da maloprodaja veoma oseća posledice nelegalnog prometa rezanog duvana jer se više od 40% prodaje duvana odvija upravo kroz prodajni kanal kiosaka.

„Po našim procenama promet koji ostvarujemo od prodaje legalnog rezanog duvana je tek oko 20% od realnog potencijala koji bismo imali da nije šverca. Poznato je da su kiosci nastali zbog kupovine novina i cigareta, a kasnije i dopuna za mobilne telefone i ostalih proizvoda i usluga. Na kiosku je veoma izražena impulsna kupovina. Samim tim, pored direktne štete zbog smanjene prodaje cigareta imamo i indirektni gubitak zbog šverca rezanog duvana, jer je veliki broj naših kupaca na kioscima uz cigarete kupovao i druge proizvode“ – ističe Papić.

Naša sagovornica dodaje da prodaja cigareta na celom tržištu beleži komadni pad prodaje i u 2013. je smanjen 19% u odnosu na prethodnu godinu. Prevedeno u konkretne brojeve, to bi bilo oko 200 miliona evra manje prihoda za budžet. Domino efekat jača kada se u obzir uzme i dalje ugrožavanje opstanka maloprodajnih objekata i kompanija koje izmiruju obaveze, imaju prijavljene radnike, kupuju robu u legalnim tokovima i izdaju fiskalne račune. Nedostatak posla odnosno

smanjenje prihoda, kao i zatvaranje objekata značiće i otpuštanje radnika i samim tim dodatni teret za državu.

Papić veruje da je Vlada Srbije odlučna da reši problem i da je sigurno da većina ljudi ne želi da se vraćamo u devedesete. „Mehanizam koji čine carina-poreska inspekcija-policija-sudstvo sa jedne strane i veliki maloprodajni sistemi koji garantuju legalno poslovanje sa druge strane, direktno su upućeni jedni na druge kada je u pitanju problem ilegalne trgovine. Sistemska rešenja su i preventivni i kontrolni mehanizam jer maloprodajni sistemi imaju tačnu evidenciju svake prodane kutije. Svi smo svesni da je kupovna moć niska i da su ljudi spremni da kupuju proizvode bez deklaracija i na mestima koja nisu adekvatna za očuvanje kvaliteta proizvoda. Pored mera koje su počele da se sprovedu i koje su sve oštrije, potrebno je da se potrošačima objasni kakve sve probleme nosi kupovina bilo koje robe na crnom tržištu, šta je to u stvari siva ekonomija, koje su sve posledice od širenja crnog tržišta, počevši od problematičnog kvaliteta robe koja nema nikakvu kontrolu i direktno narušava zdravlje pa do tačke koliko ljudi nije prijavljeno zbog toga, a koliko će ljudi iz legalnih tokova ostati bez posla što je direktna posledica i neminovnost“ – zaključuje naša sagovornica.

Izgubljeni putevi, škole i bolnice

Procene kojima barata duvanska industrija pokazuju da je ukupno tržište nelegalnog rezanog duvana oko 2.140 tona što odgovara količini od tri milijarde cigareta. Svaki kilogram nelegalno prodatog duvana znači i više od 8.500 dinara neplaćenih akciza i PDV-a. Računice duvanske industrije i sektora maloprodaje su gotovo identične – republički budžet u 2013. izgubiće između 170 i 200 miliona evra. Reč je o kilometrima izgubljenih novih puteva, vodovodne i kanizacione mreže ili desetinama vrtića, škola, domova zdravlja i bolnica.

Posebno je nezgodno to što je naša državna kasa veoma zavisna od sredstava vezanih za duvanske proizvode (akcize i

Olivera Papić, direktorka za korporativne poslove Centro štampa holdinga

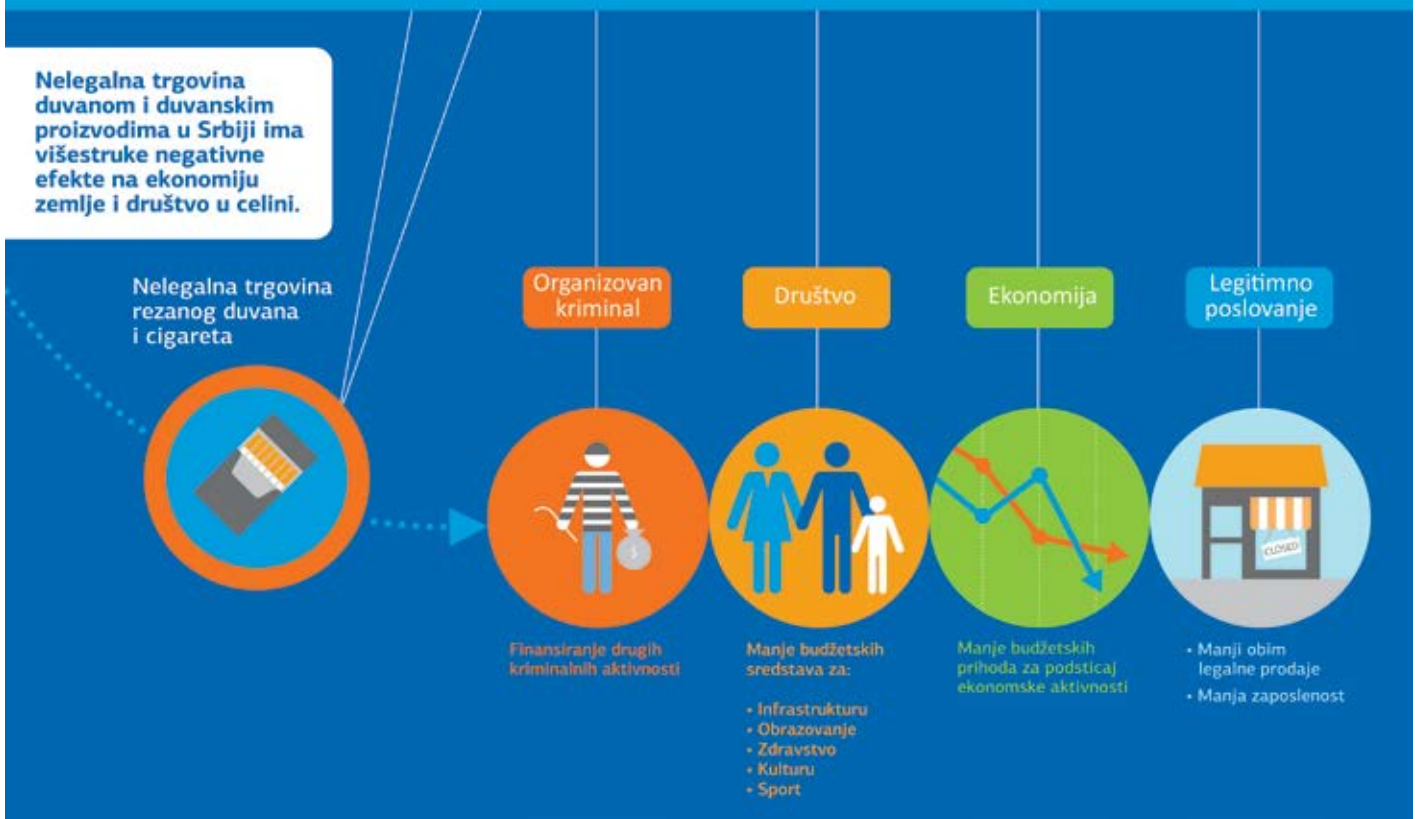
porez). Oni učestvuju u ukupnim prihodima sa 13%, a u zemljama Evropske unije najviše do tri procenta (Francuska 1,1%, Nemačka 1,2%, Italija 1,4%). To će stvoriti veliki pritisak na javne finansije i zahtevati alternative izvore finansiranja, što će u našem slučaju veoma izvesno značiti novo zaduživanje države, a možda i povećanje nekog poreza.

Duvanske kompanije s ponosom ističu da su do sada uložile 1,2 milijarde evra u našu zemlju i zaposlile direktno 1.700 radnika, a još oko 70.000 ljudi je uključeno u maloprodaju, gajenje duvana i distribuciju zbog čega smatraju da imaju pravo da očekuju konkretniju akciju države. Za maloprodaju svaki prodati kilogram nelegalnog rezanog duvana znači najmanje 10.500 dinara gubitka. Dosadašnji „efekat“ šverca na maloprodaju izražava se sumom od 22,5 milijardi dinara manjih prihoda.

Kupite, nećete zažaliti

I letimičan pogled na internet oglase za prodaju rezanog duvana otvara pitanja koliko se ozbiljno nadležni organi bave ovim problemom. Do sajtova sa oglasima se dolazi odmah po ukucavanju termina rezani duvan u pretraživač. Prodavci bez ustručavanja ostavljaju svoje brojeve telefona pa čak i

EFEKTI NELEGALNE TRGOVINE DUVANSKIH PROIZVODA

puna imena. Oglasi se redovno postavljaju i ažuriraju što pokazuje da aktivnosti na prodaji nelegalnog rezanog duvana ne jenjavaju (neki od oglasa na koje smo naišli „okačeni“ su i u januaru 2014.).

Najviše ponuda je iz Šapca, ali i iz drugih većih centara poput Kragujevca, Novog Sada, Jagodine, Sremske Mitrovice i Beograda što sugerise da je ovde zaista reč o poslu kojim se bave organizovane kriminalne grupe, a ne usamljeni poljoprivredni proizvođači. Cene se kreću od 1.150 do 1.800 dinara po kilogramu. Najzastupljenija sorta u prodaji je virdžinija. Tekstovi postavljenih oglasa najčešće sami otkrivaju koje su osnovne opasnosti sa rezanim duvanom i na šta je potrebno obratiti pažnju pa se tako naglašava da je „iz sopstvene proizvodnje, bez korena i prašine“. Takođe, u oglasima se insistira i na boji duvana – „blago žuta virdžinija, zlatno žuta boja, dve vrlo svetle nijanse i za nijansu tamniji duvan“ što može da sugerise kroz

kakav je „tretman“ taj proizvod prošao. Na kraju, čitanje oglasa za prodaju rezanog duvana može i da vas zabavi. „U ponudi imamo dve vrste duvana svaki je priča za sebe. Brazilska ima blagu žutu boju dok je mađarska zlatno žute boje. Brazilska je veoma blaga dok je mađarska malo jača, ali malo. Za više informacija pozovite. Garantujemo za kvalitet i uspešnu saradnju“, napisao je jedan od prodavaca dok drugi navodi: „prodajem lepo seckanu žutu virdžiniju ekstra kvaliteta i prava

roba, cena je 1.400 dinara, nećete zažaliti budite sigurni, pozovite“. Treći prodavac prodaje na „VEĆE“, a puno je i onih koji nude dodatne usluge, od seckanja duvana, slanja brzom poštom, do motanja u cigarete i pravljenja „tri jačine po želji“. Na veće količine dobija se popust.

Goran Pekez

Direktor korporativnih poslova i komunikacija, Japan Tobacco International (JTI)

PRAVA CENA

nelegalne trgovine

Nelegalna trgovina i u okviru nje crno tržište rezanim duvanom je ozbiljan problem sa kojim se suočavaju država i duvanska industrija, ali i maloprodaja, poljoprivredni sektor, pa i sami građani.

Država se prema procenama industrije u 2013. godini suočila sa gubitkom budžetskih prihoda od akcize i PDV-a na cigarete od najmanje 165 miliona evra. Procene Privredne komore Srbije su dramatičnije i procenjuju štetu na čak 220 miliona evra. Ovo nimalo nije zanemarljiva cifra posebno ako imamo u vidu da učešće prihoda od akciza i PDV-a na duvanske proizvode, u budžetu Srbije, iznosi čak 13%. Poređenja radi, u zemljama EU prihodi od akciza na duvan čine do 3% ukupnog budžeta (Francuska 1%, Nemačka 1,2%, Italija 1,5%). Običnim jezikom rečeno pomenuti iznosi gubitaka ekvivalentni su mesečnom iznosu penzija za 60.000 do 80.000 penzionera, godišnjem trošku vrtića za između 65.000 i 75.000 dece, sredstvima za izgradnju od 100 do 120km auto-puta ili 2.000 i 2.500 km kanalizacione mreže. Taj novac ne može biti nadoknađen nikako drugačije nego daljim zaduživanjem države ili dodatnim oporezivanjem građana i privrede i zato je nelegalna trgovina zločin zbog kojeg smo svi na gubitku.

Sa druge strane, nelegalna trgovina rezanim duvanom ugrožava poslovanje industrije koja je u poslednjih 10 godina investirala više od 1,2 milijarde evra u Srbiji, zaposlila direktno oko 1.700 ljudi, a oko 70.000

ljudi je uključeno u maloprodaju, gajenje duvana i distribuciju. Kada govorimo o izvozu, duvanska industrija je izvezla robu u vrednosti od 73 miliona dolara u 2012, što je za 48% više nego prethodne godine. Naš odnos prema sivoj ekonomiji i nelegalnoj

trgovini uopšte treba da pokaže da li smo za očuvanje radnih mesta i investicija u okviru ove i sličnih industrija ili ćemo ih zameniti „radnim mestima“ preprodavaca nelegalnih proizvoda i investiranjem u džepove organizatora kriminalnih aktivnosti.

U širem smislu ilegalna trgovina ugrožava i maloprodavce. Jedan kilogram nelegalnog rezanog duvana znači minimum 10.500 dinara manji promet u maloprodaji. Ukupan promet u maloprodaji na godišnjem nivou umanjen je za 22,5 milijarde RSD kao direktna posledica nelegalne trgovine duvanskim proizvodima.

Takođe, ugroženi su i uzgajivači duvana koji poštuju zakon. Pad tražnje za duvanom kao posledica pada legalnog tržišta duvanskim proizvodima ostaviće ih bez prihoda i staviti u nepovoljniji položaj u odnosu na uzgajivače koji svoj duvan prodaju kroz nelegalne tokove, sto je potpuno neprihvatljivo.

I poslednje, ali ne i najmanje važno jeste to da je nelegalni rezani duvan sumnjivog i vrlo diskutabilnog kvaliteta što pokazuje

istraživanje Poljoprivrednog fakulteta u Beogradu i upozorenje Ministarstva poljoprivrede koje je uputilo apel da se ne kupuje duvan kod nelegalnih prodavaca. Jedna od najčešćih karakteristika nelegalnih proizvoda uopšte je da njihova proizvodnja, transport ili skladištenje ne podležu nikakvoj kontroli, te usled toga ovakav rezultat nije nikakvo iznenađenje.

Svi ovi razlozi jasno ukazuju na to da je problem nelegalne trgovine rezanim duvanom neophodno rešiti što pre. Prvi korak u tom smeru je suzbijanje izvora i presecanje puteva snabdevanja, kao i kontrola domaćeg tržišta sirovog i obrađenog duvana. Zatim je potrebno uvesti kontrole prometa na pijacama, u maloprodajnim objektima i drugim mestima, putem interneta kao i suzbijanje oglašavanja nelegalnog prometa. Iznad svega, država mora da zauzme jasan stav da neće tolerisati nelegalan promet tako što će sankcionisati takve aktivnosti, kako u oblasti rezanog duvana tako i u svim drugim oblastima gde je prisutna nelegalna trgovina.

Većina problema javlja se u sektorima sa većim regulatornim preprekama za formalno poslovanje i većim poteškoćama pri identifikaciji radnika angažovanih na crno: građevini, poljoprivredi, ugostiteljstvu i transportu

Tokom sastanaka koje je USAID Projekat za bolje uslove poslovanja (USAID BEP) organizovao sa srpskim privrednicima širom zemlje, imali smo prilike da čujemo mnogo pritužbi na neloyalnu konkurenciju firmi koje rade u redovima sive ili neformalne ekonomije. Kako bi bolje razumeli dubinu ovog problema, USAID BEP je u saradnji sa Fondacijom za razvoj ekonomske nauke (FREN) i čuvenim profesorom Fridrihom Šnajderom sa Univerziteta u Linciu sproveo najsveobuhvatniju studiju o sivoj ekonomiji u Srbiji u poslednjih 15 godina koja je obuhvatila 1.251 preduzeće (USAID i FREN, Siva ekonomija u Srbiji: nalazi i preporuke za reformu, 2013).

Bolji samo od Bugarske, dvaput lošiji od Češke

Studija procenjuje da nivo sive ekonomije u Srbiji dostiže 30,1% BDP-a – više od svih zemalja članica EU osim Bugarske, i skoro dvostruko više od sivog tržišta u Češkoj ili Slovačkoj. Siva ekonomija u Srbiji je opala sa 33,2% BDP-a 2001. godine na 30,1% u 2010. Ovaj pad se dogodio tokom perioda ekonomskog rasta ali je nivo ostao

Joe Lowther,
direktor USAID
BEP projekta

Ko vrebaba iz SENKE?

praktično nepromenjen od početka ekonomske krize. Studija je pokazala da bi smanjenje sive ekonomije moglo da dovede do povećanja poreskih prihoda na srednji rok (do tri godine) između 0,8% i 1,1% BDP-a – što je oko 33 miliona dinara – i za dva procenata BDP-a na dugi rok (između pet i sedam godina). Nalazi istraživanja pokazuju da je 28% svih privrednika u Srbiji uključeno u određene aktivnosti na sivom tržištu, dok jedna petina svih privrednika ne prijavljuje svoje radnike. Ukoliko se uračunaju i kompanije koje zapošljavaju radnike preko omladinskih zadruga ili na druge načine izbegavaju

plaćanje poreza, ovaj udeo dostiže i 32,2%. Ne iznenađuje činjenica da se većina problema javlja u sektorima sa većim regulatornim preprekama za formalno poslovanje i većim poteškoćama pri identifikaciji radnika angažovanih na crno: građevini (sa 42,9% sive ekonomije), poljoprivredi, ugostiteljstvu i transportu.

Kao što je prikazano na slici, siva ekonomija je prisutna u svim zemljama sveta. Tokom svoje karijere radio sam u nekoliko

zemalja koje su obeležene crvenom bojom – države sa ogromnim obimom sive ekonomije – i u svim ovim zemljama bila je prisutna endemska korupcija, visoke poreske stope, nizak poreski moral i loša primena zakona i propisa. Prema mišljenjima eksperata, krutost evropskog tržišta rada i teret visokih poreza i doprinosa za socijalno osiguranje predstavljaju dva najčešća uzroka relativno visoke stope sive ekonomije u Evropi i zemljama članicama OECD-a u poređenju sa SAD.

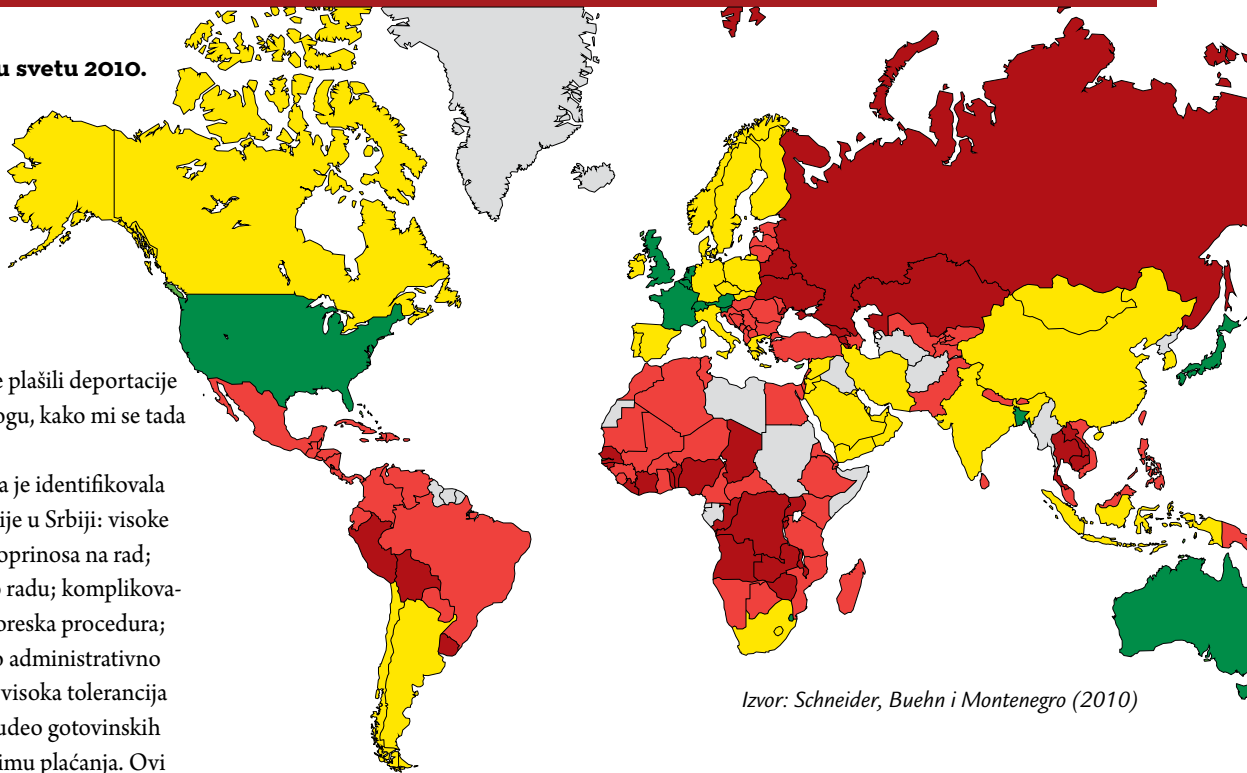
Iskustva sa gradilišta

Nedavno sprovedena studija u SAD pokazuje da se nivo sive ekonomije kreće od 7,2% u državi Delaver do 9,54% u Misisipiju (Wiseman, Travis, U.S. Shadow Economies: A State-Level Study, Constitutional Political Economy, 24(4): 310-335, 2013.). Studija pokazuje da je obim sive ekonomije određen determinanta-ma kao što su poresko opterećenje, regulacija tržišta rada i stepen primene zakona. U srednjoj školi sam i sam bio angažovan u okvirima sive ekonomije u Kaliforniji – na gradilištu sa neprijavljenim nekvalifikovanim radnicima koji su isplatu dobijali na ruke i većina njih je u SAD bila ilegalno (ja jesam bio državljanin SAD ali svakako nekvalifikovan). Radili smo šest dana u nedelji, najmanje 10 sati dnevno, bez dodatne isplate za prekovremeni rad kao što je neophodno po zakonu. Građevinska firma za koju sam radio je pribegavala ovoj praksi kako bi uštedela novac neplaćenjem poreza i doprinosa, i zato što su tako mogli: iako nas je posećivalo nekoliko građevinskih inspekcija, inspekciju rada, tržišnu i imigracionu inspekciju nismo videli nijednom! Moje kolege na gradilištu svakako nisu imali nameru

Nivo sive ekonomije u svetu 2010.

(u % BDP-a)

- 0 do 15
- 15 do 30
- 30 do 45
- više od 45

Izvor: Schneider, Buehn i Montenegro (2010)

da se žale vlastima jer su se plašili deportacije (a ja sam bio srećan što mogu, kako mi se tada činilo, dobro da zaradim).

Studija USAID-a i FREN-a je identifikovala slične uzroke sive ekonomije u Srbiji: visoke stope poreza i socijalnih doprinosa na rad; zaštita radnika u Zakonu o radu; komplikovana, nerazumljiva i skupa poreska procedura; veliko i često nepredvidivo administrativno i regulatorno opterećenje; visoka tolerancija za sivu ekonomiju i veliki udeo gotovinskih transakcija u ukupnom obimu plaćanja. Ovi problemi, uz nisku produktivnost i probleme sa likvidnošću, dovode do toga da mnoge firme postaju profitabilne jedino ukoliko se odluče da ne plaćaju porez.

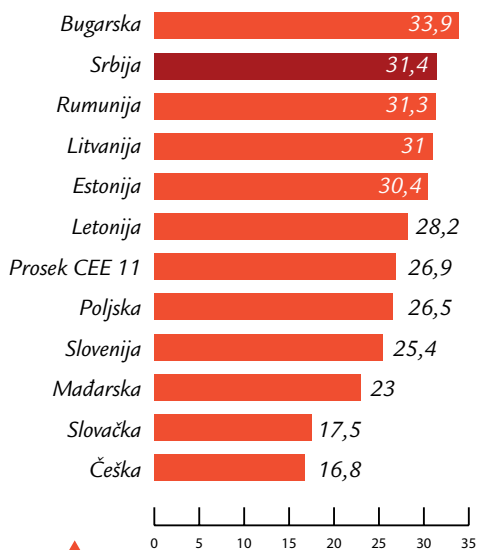
Studija pruža čitav niz preporuka za rešenje problema. Poreska reforma treba da ima za cilj da racionalizuje poreske stope, umani dodatne troškove plaćanja poreza, i uvede nultu toleranciju za neplaćanje poreza. Neophodne

reformе propisa odnose se pre svega na ukiđanje ili smanjenje “skupih” odredbi u Zakonu o radu na čemu smo radili sa NALED-om i drugim organizacijama, donošenje krovnog Zakona o inspekcijama koji će koordinisati inspektorate i omogućiti im da se fokusiraju na aktivnosti u svojoj zoni, kao i ubrzanje izdavanja građevinskih dozvola i pojednostavljivanje legalizacije gradnje. Izgradnja administrativnih kapaciteta državnih organa bi trebalo da bude usmerena pre svega na institucije koje igraju najvažniju ulogu u nadgledanju preduzeća koja posluju u svojoj ili crnoj zoni – Poreska uprava, Inspektorat rada i Tržišna inspekcija. Studija takođe naglašava značaj zajedničkih napora USAID BEP-a i NALED-a za ukidanje parafiskalnih nameta.

Rad NALED-a na komuniciranju poruka i informacija o svojoj ekonomiji je izuzetno važan. NALED radi na podizanju svesti javnosti o rizicima i troškovima koje društvu donosi neprijavljen rad i informiše građane o pozitivnim efektima plaćanja poreza i doprinosa za socijalno osiguranje. Kao što je prikazano na mapi, Srbija nije jedina koja se suočava sa ovim izazovima. Zapravo, poreski moral predstavlja glavnu okosnicu često žestoke rasprave o tome kako bi EU trebalo da se odnosi prema grčkoj dužničkoj krizi. Dok je

u Grčkoj cvetala utaja poreza (samo od strane samozaposlenih profesionalaca utajeno je 28 milijardi evra ili 31% budžetskog deficita za tu godinu), poreski obveznici u EU su morali da pokrivaju milijarde evra grčkog državnog duga (Artavanis, Morse, Tsoutsoura, Tax Evasion across industries: Soft credit evidence from Greece, 2012). Mediji su se takođe fokusirali na korišćenje švajcarskih bankovnih računa i ofšor holding kompanija, praksu kojoj su pribegavali i grčki i državljani drugih evropskih zemalja kao i multinacionalne kompanije, da bi izbegli plaćanje poreza. Iako su ovakve javne diskusije prouzrokovale neslaganja između Nemaca i Grka i drugih državljana EU, one su neophodne kako bi se skrenula pažnja na pitanje poreskog morala, i NALED-ove aktivnosti na pokretanju takvog dijaloga u Srbiji su više nego potrebni.

Siguran sam da će ovakav dijalog – uz ozbiljne napore da se izvrši reforma poreskog sistema, poslovnog okruženja i ključnih državnih institucija – doprineti smanjenju sive ekonomije u Srbiji u nekoliko narednih godina. Kao što studija pokazuje, to će dovesti do povećanja poreskih prihoda, omogućiti firmama da igraju poštenu tržišnu utakmicu i obezbediti bolju zaštitu i fer odnos prema radnicima i javnosti.

Nivo i razvoj sive ekonomije u Srbiji i drugim zemljama u tranziciji, MIMIC model, 2000-2010, % BDP-a

U borbi protiv sive ekonomije ne zaboravite na **ETIKU**

Etičko društvo je ono u kome se ljudi osećaju kao deo veće celine, brinu se jedni od drugima: njihova energija može biti usmerena na stvaranje bogatstva, na saznanje da se vredan rad i inovativnost isplate. Nasuprot tome je društvo u kome ljudi brinu samo za sebe i svoje prijatelje i svu svoju energiju pre koriste da uzmu deo nečijeg bogatstva, nego da ga sami stvore

David Lythgoe, menadžer poslovanja, Halifax Consulting i predsednik Etičkog komiteta NALED-a

Većina članaka u ovom izdanju Sinergije se tiče sive ekonomije. Neki od njih stavljaju akcenat na negativan efekat koji siva ekonomija ima na legalno poslovanje, dok se drugi bave nerealizovanim prihodima države koji bi se svakako mogli iskoristiti na bolji način. Predlaže se niz razumnih rešenja, uključujući bolje uslove za legalno poslovanje, niže poreze na dohodak i strože kontrole i kazne. Jedno pitanje se, međutim, uopšte ne pominje:

etičko okruženje koje je omogućilo da ovaj fenomen procveta.

U nekim člancima se pominje da je siva ekonomija zastupljena svuda, navodi se da čak i Švajcarska ima sivu ekonomiju od oko 7% BDP. Čini se da ona nikada ne može biti iskorenjena, već samo zauzdana na "prihvatljivom" nivou. A šta je prihvatljivo? Svako od nas ima svoj stav o tome.

Uzmimo jedan ekstreman primer. Ako dam svom sinu 100 dinara kada uradi nešto za

Ceo članak, uključujući i ključne načine kako se pozabaviti ovim pitanjem, možete pročitati na www.naled-serbia.org/blogs

mene, da li bi trebalo sa njim da sklopim ugovor i platim porez na dohodak u njegovo ime, ili da insistiram da on prijavi svoj dohodak lokalnoj poreskoj upravi? Da li lišavam državu tih 68 dinara koji bi bili plaćeni po ugovoru o delu? Smešno, zar ne? Ali, hajde da ovo malo promenimo: nije u pitanju moj sin, već moj prijatelj kome plaćam 1.000 dinara za uslugu; ili je to možda neko koga ne poznajem dobro i plaćam mu da mi sređuje baštu, čisti kuću svake nedelje ili jurca po različitim administrativnim službama baveći se bespotrebnom papirologijom za moju firmu. Gde je granica? Prosečan odgovor na ovo pitanje zavisi manje od formalnih pravila, a više od etičke klime u društvu, očekivanja ljudi kako će se drugi ponašati.

Etika i ekonomija

Visoki etički standardi i ekonomski razvoj su čvrsto povezani. Nije slučajno što Danska ima najviši indeks percepcije korupcije, prema organizaciji Transparency International (CPI), a istovremeno je u vrhu evropskih zemalja po visini BDP po stanovniku. Etičko društvo je ono u kome se ljudi osećaju kao deo veće celine, brinu se jedni od drugima, delom i kroz zajedničke etičke standarde: njihova energija može biti usmerena na stvaranje bogatstva, na saznanje da se vredan rad i inovativnost isplate. Nasuprot tome je društvo u kome ljudi brinu samo za sebe i svoje prijatelje, i svu svoju energiju pre koriste da uzmu deo nečijeg bogatstva, nego da ga sami stvore. Nedavna studija koja se bavila zemljama u kojima je došlo do iznenadnog otkrića mineralnog bogatstva pokazala je da BDP često pada u narednim godinama, jer su se građani trudili da ugrabe deo tog Eldorada a radna etika je trpela.

Za nedovoljni ekonomski učinak Srbije postoji više razloga, ali mnogi posmatrači navode

korupciju kao osnovni faktor. Nordijska poslovna alijansa je, na primer, nedavno ukazala na korupciju kao jedno od najvažnijih pitanja koja otežavaju ulaganja nordijskih zemalja u Srbiju. (vidi članak u ovom izdanju). Među 41 evropskom zemljom, Srbija zauzima 33. mesto po indeksu CPI i 37. mesto po BDP po stanovniku, što je prilično dobro usklađeno.

Kako je došlo do ovoga?

Podaci o bivšoj Jugoslaviji daju prilično drugačiju sliku. BDP po stanovniku je uglavnom bio na nivou zemalja EU a korupcija nije bila veliki problem. Devedesetih godina prošlog veka korupcija je korišćena kao element kontrole. Ako se postarate da svi budu prinuđeni da krše zakon samo da bi preživeli, onda uvek imate neosporan izgovor da pritisnete svakoga ko ne radi ono što mu se kaže. U tom periodu, čitava bogatstva je sticala nekolicina dobro povezanih ljudi koji su podržavali politički status quo i imali veoma "rastegljivu" savest. Većina je pognula glavu i čekala da se režim promeni.

U oktobru 2000. to se i desilo. Kao što švajcarski ambasador Žan-Daniel Ruh kaže u drugom članku, "u Srbiji je u periodu od 2000. do 2003. vladao je mladalački entuzijazam, sve je bilo moguće". Mnogi su osetili da je došlo vreme da se prekine sa institucionalizovanom korupcijom iz prethodne decenije, i da će stvari krenuti drugim tokom. Međutim, čak i pre tragične smrti Đinđića, pojavile su se druge struje, i neki su planirali da iskoriste prelaz sa planske na tržišnu ekonomiju za sopstvenu korist. Beskrupulozni su privatizaciju naročito videli kao sredstvo da se javna dobra sliju u privatne džepove. U administraciji se koncept sukoba interesa istopio kako su kompanije ministara dobijale unosne poslove u ministarstvima koja su vodili, dok su drugi angažovali članove porodice kao savetnike, a neiskusni članovi stranaka unapređivani na uštrb kompetentnih državnih službenika. Uz ovakve primere, teško je očekivati da običan građanin razmišlja drugačije. Tako se korupcija, koja je na početku bila stvar elite, postepeno "demokratizovala" i postajala

Zemlja za primer

Danska ima najviši indeks percepcije korupcije, a istovremeno je u vrhu evropskih zemalja po visini BDP po stanovniku, što pokazuje da su visoki etički standardi i ekonomski razvoj su čvrsto povezani

nešto uobičajeno u čitavom društvu. Oni koji nisu ranije učestvovali u tome, nakon izvesnog vremena su se zapitali da ih možda ne drže za budale. Ko će poštovati pravila ako ne očekuje da to iko drugi radi? Pod pritiskom iz inostranstva, od narednih vlada su se čuli neodređeni glasovi o antikorupcijskim merama istovremeno izbegavajući konkretan napredak. Kao što se navodi u jednom donatorskom izveštaju: „...ukorenjene elite često efektno blokiraju reforme.” Nedavno je ova tema došla u politički prvi plan jer se narodu smučilo i spreman je da glasa o tom pitanju. Biće sada veoma zanimljivo videti kako će retorika biti prevedena u ozbiljne, sistemat-ske i sistemske mere kada se slegne prašina posle izbora. Čini se da je sada prilika za promenu, možda u pet do dvanaest, da bi se izbegli poremećaji koji su se nedavno mogli videti u susednim zemljama.

Kako se to može promeniti?

Šta je potrebno? Dobri zakoni, naravno. Ali Srbi često polažu previše nade u zakone. Važnije je da dođe do promene stava, do obnavljanja morala. Nema brzih rešenja. Srbiji je trebalo četvrt veka da degradira moral, a biće joj potrebno skoro isto toliko da ga ponovo izgradi. Na duže staze, jedini

način da se ponovo izgrade etički standardi je putem pravih sistemskih promena u kombinaciji sa snažnom i neprekidnom kampanjom za podizanje nivoa svesti javnosti kako bi se objasnilo šta se radi i zbog čega. A treba početi od dece i omladine, društvene grupe koja je najviše razočarana. Videli smo koliko takva kampanja može biti delotvorna na

primeru debate na visokom nivou o Zakonu o bezbednosti saobraćaja: stopa udesa se znatno smanjila, da bi ponovo porasla kad je ta tema pala u zapećak.

U Srbiji postoji znatan broj stručnjaka koji dobro razumeju na koji način se treba baviti pravom kombinacijom sistematskih i sistemskih promena koje su neophodne u borbi protiv korupcije. Transparency International i slične organizacije mogu takođe da pruže odlične savete. Postoji jasna veza između boljeg poslovnog okruženja i poreskih pravila kao nagrade, i koordinisane kontrole kao kazne.

Ali postoji jedan – osnovni – uslov. Delotvorna kampanja ne sme ni na koji način biti viđena kao licemerna. Ljudi oseće licemerje nadaleko, pogotovo u Srbiji gde se odmah

poveruje u teorije zavere i slično. Onaj koji vodi edukativnu kampanju mora biti na visini zadatka. Ivan Simič, bivši direktor poreske uprave kaže u jednom od članaka Sinergije: „Kada obični poreski obveznici vide da oni sa dobrim vezama i uticajnim prijateljima ne plaćaju porez, ne osećaju više moralnu obavezu da sami plate porez.” Obični ljudi neće

Nema brzih rešenja. Srbiji je trebalo četvrt veka da degradira moral, a biće joj potrebno skoro isto toliko da ga ponovo izgradi

usvojiti etički pristup dok to prvo jasno ne učine njihovi lideri. A posle sve korupcije koje su se nagledali, ti isti lideri će morati dobro da se potrudu da bi ih ubedili. „Ako platim porez, da li će taj novac biti upotrebljen na pravi način ili će otići političarima u džep?” Ako obični građani ne razmišljaju na

pozitivan način kad je u pitanju ova dilema, nema tog podsticaja ili kazne koji će uroditi plodom.

Ponovno uspostavljanje etičkih standarda je jedini održivi način da se unapredi privreda, a vođe bi trebalo to da pokažu svojim ličnim primerom. Delom zahvaljujući radu NA-LED-a, mnogi aspekti povoljnog poslovnog okruženja su sad postali opšte poznati. Vreme je da se pozabavimo etičkim osnovama koje će obezbediti održivost.

45 GODINA U SRB^JJI

PROIZVODIMO SA PONOSOM

1300 NAŠIH ZAPOSLENIH U TRI FABRIKE NA TERITORIJI SRBIJE
SVAKOGA DANA PROIZVODI OSVEŽENJE ZA MILIONE GRAĐANA REGIONA.

13 NOVIH RADNIH MESTA U SRBIJI SE OTVARA KAO DIREKTNA
POSLEDICA JEDNOG NOVOG RADNOG MESTA U NAŠOJ KOMPANIJI.

69 MILIONA EVRA SMO IZDVOJILI ZA LOKALNE NABAVKE.

345 MILIONA EVRA IZNOSI DOPRINOS NAŠEG SISTEMA BRUTO
DOMAĆEM PROIZVODU SRBIJE.

Bazirano na Studiji socio-ekonomskog uticaja Coca-Cola sistema u Srbiji, koju su sproveli profesor
Ethan B. Kapstein, INSEAD i Steward Redqueen, decembar 2011.

Hellenic Coca-Cola
Passion for Excellence

Coca-Cola

Nikada niste bili na **ČISTIJEM** mestu

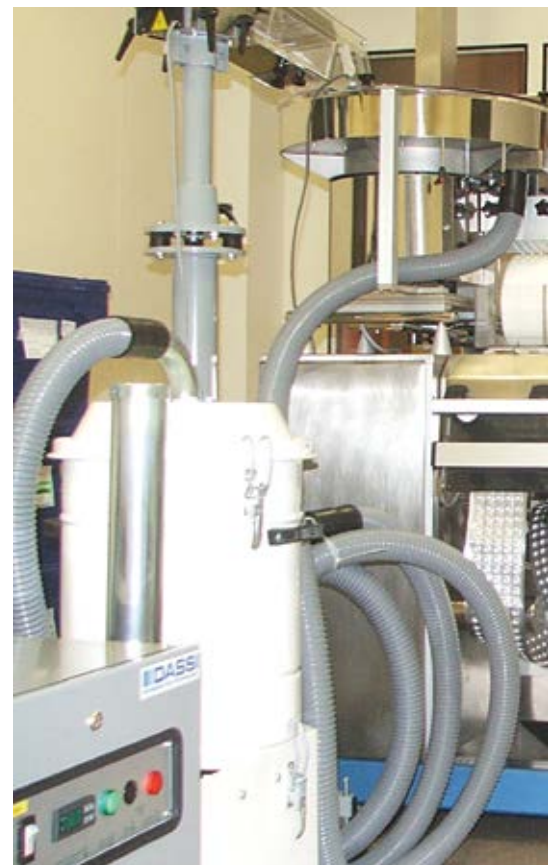
Leskovčani su zaslužili da jedini u Evropi proizvode lek u terapiji za Parkinsonovu bolest. Proizvodnje ovakvog leka, koji sadrži sve neophodne komponente nema ni kod konkurencije, a sličan lek pravi se još samo u SAD i Indiji

Čisto, veliko, organizovano i u bojama, četiri su reči koje bi najlakše opisale fabriku lekova Zdravlje Actavis u Leskovcu. U prostranom fabričkom krugu sa nekoliko zgrada, nećete u radno vreme sresti više od pet ljudi. Većina je u specijalnim odelima, u besprekorno čistim pogonima za proizvodnju tableta, dražeja i kapi. Takav radni prostor, podeljen na veliki broj tzv. „čistih soba“, povezanih mrežom koridora, pre odaje utisak svemirskog broda nego fabrike.

Ova lokacija jedinstvena je u Actavisovom sistemu. Jedino u njoj proizvodi se lek u terapiji za Parkinsonovu bolest. Leskovac je po tome jedinstven i u Evropi jer proizvodnje ovakvog

leka, koji sadrži sve neophodne komponente (umesto da se, kao što je uobičajeno, uzimaju odvojeno), nema ni kod konkurencije (sličan lek proizvodi se još samo u SAD i Indiji). Ulazak je mali ritual. Posle oblačenja zaštitnog odelca, neophodno je prebaciti se preko široke klupe koja odvaja garderobu na dva dela. Sledi pranje ruku i provera na aparatu koji više liči na vagu, ali zapravo ispituje elektrostatički naboj na obući. Iza vrata je pravi lavirint hodnika. Princip je takav da je svaka mašina u zasebnoj prostoriji radi sprečavanja moguće kontaminacije prostora, kao i radi lakšeg održavanja opreme. Na svakoj prostoriji postoje prozori kroz koje možete da pratite aktivnosti. Vrata koja odvajaju koridore ofarbana su u različite boje tako da u svakom trenutku znate u kom delu fabrike se nalazite.

Takođe, znate i ko šta radi. Radnici nose zaštitna odela u bojama - bela, žuta, zelena, siva, svetlo i tamno plava u zavisnosti od radnog mesta. Oni koji su najbliži leku (u proizvodnji i primarnom pakovanju) presvlače se dva puta – najpre u žuto za ulazak

u pogon, a potom i u sivo (proizvodnja) ili belo (pakovanje). U radu sa aktivnim supstancama, zbog bezbednosti i zdravlja, potrebno je nositi i veliku masku zbog čega radnici zaista podsećaju na astronaute. Direktorka Sektora proizvodnje Tatjana Cvetković objašnjava da je za proizvodnju serije lekova u proseku potrebno oko 15 dana. Jedna linija koristi se za više lekova pa se prave pauze zbog čišćenja, a ono što takođe ulazi u vreme proizvodnje jesu laboratorijske analize koje se rade na početku, na četvrtini, polovini, 75 odsto i kraju procesa, u cilju potvrđivanja da lek ispunjava sve zadate standarde kvaliteta.

Proizvodnja lekova u čvrstoj formi počinje sa granulacijom odnosno umešavanjem sirovina. Naredne faze podrazumevaju homogenizaciju i ubacivanje granulata u mašinu za komprimovanje koja od njih pravi tablete kakve poznajemo. Prolaze kroz otprišivač i metal detektor kako bi bile odbačene one u kojima se eventualno nađu metalne čestice. Za tzv. obložene tablete sledeća faza

je filmovanje ili prelivanje šećernim sirupom kako bi se dobile dražeje. Gotove tablete prikupljaju se u zbirnim pakovanjima i čekaju na dalji proces pakovanja u prostorijama koje su pod stalnim nadzorom i kontrolom ambijentalnog uslova (24 sata dnevno, 365 dana u godini).

U fabrici se proizvode i blisteri, čuvane „table“ u kojima su spakovane tablete. Mašina formira ležišta, ubacuje tablete, proverava da li su sve na mestu i da li su ispravne. Preko blistera se prelepi folija, odseca se po meri i putem trake table odlaze ka mašini za pakovanje. „Kartoneta“ preuzima blistere, kao i sklopljeno uputstvo, umeće ih u kutijice i zatvara. U ovoj fazi se radi i obeležavanje (rok upotrebe, serija, lepljenje markice...). Sve se smeštaju u zbirnu kutiju i šalju u karantin. Kada prođu finalnu analizu, pakovanje je spremno za isporuku.

Bojan Jović, generalni direktor fabrike, kaže da je u razvoj uloženo 45 miliona evra i iz

Dizajnom protiv sive ekonomije

Generalni direktor Bojan Jović kaže da sivo tržište postoji i u farmaceutskoj industriji, ali da je sve manje izraženo, između ostalog i zato što su novi sistemi proizvodnje otežali kopiranje lekova.

„Tehnologija omogućava da svaka tableta ima specifični oblik i sve manje liče na klasične tablete. Potrebno je uložiti mnogo novca da biste uspeali da ih kopirate. Suzbijanje sive ekonomije važno je pre svega zbog bezbednosti pacijenata. Kada znamo šta ovde moramo da uradimo da bi lek bio bezbedan onda znamo kolikom se riziku ljudi izlažu. Pri svakoj reklamaciji možemo tačno da uđemo u trag ko je napravio lek, u kojoj seriji i da vidimo gde je došlo do problema, kao i da ga otklonimo. To ne može da se uradi ako je lek kupljen na crno“ – naglašava Jović.

pogona izlazi oko 700 miliona tableta godišnje, a zahvaljujući leku u terapiji Parkinsonove bolesti očekuje se rast od dodatnih pet odsto. Oko polovine proizvodnje odlazi u Evropsku uniju, Rusiju i druge zemlje bivšeg SSSR-a, Makedoniju, Crnu Goru i BiH. Fabriku Zdravlje kupila je 2003. islandska kompanija Actavis da bi američki Watson Pharmaceuticals 2012. preuzeo Actavis, ali i naziv kompanije. Kako Jović objašnjava, otvaranje pogona za proizvodnju leka u

terapiji Parkinsonove bolesti predstavlja priznanje fabrici.

„Tehnologija proizvodnje nije premeštena iz druge fabrike već je razvijena kod nas i lek je stigao pravo iz istraživanja. Iskusan tim i rezultati su bili argumenti da se realizacija investicije od 3,7 miliona evra poveri nama“ – ističe Jović i dodaje da su iskustva iz gradnje pogona nakon toga korišćena i za adaptaciju jedne fabrike u SAD.

Naš sagovornik podseća da u Zdravlju ima 377 zaposlenih i u zavisnosti od proizvoda radi se u dve, tri, pa i četiri smene. Zarada je iznad republičkog proseka. U anketi Infostuda 2012. zaposleni su Actavis izabrali za drugog najboljeg poslodavca u Srbiji među velikim kompanijama.

„Ova fabrika znači nemerljivo mnogo za Leskovac i okolinu. Primanja su vrlo dobra i redovno učestvujemo u akcijama sa lokalnom zajednicom. Početkom 2013. donirali smo opremu porodilištu Opšte bolnice, otvorili igralište u centru grada, sponzorizali filmski festival LIFFE i druge manifestacije. Redovno podržavamo rad Udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim osobama, kao i Actavis Akademiju – školu košarke za decu“ – napominje Jović. Zajedno sa NALED-om, Actavis je radio na jačanju poslovnog ambijenta u Leskovcu i doprineo da grad dobije sertifikat koji dokazuje da ima povoljno poslovno okruženje. „Zahvaljujući delom i našem primeru i podršci, u Leskovac je došlo nekoliko investitora. Svakako bih preporučio ovaj grad za ulaganje“ – naglašava Jović.

Balkan ima novog LIDERA!

Zahvaljujući razvoju u poslednjih nekoliko godina, beogradski aerodrom „Nikola Tesla“ izbio je na treće mesto po veličini u regionu, posmatrano prema broju putnika. Ispred nas su jedino neprikosnovena Budimpešta sa prometom većim od osam miliona putnika godišnje, kao i Bukurešt, koji se oslanja na znatno veće tržište. Prošle godine nadmašena je Sofija, a u odnosu na zemlje bivše Jugoslavije, prestonički aerodrom nema pravu konkurenciju.

Za nešto duže od decenije, godišnji broj putnika više je nego udvostručen, sa 1,6 miliona u 2002. na 3,5 miliona u 2013. Imajući u vidu planove nacionalne aviokompanije AirSerbia da poveća broj destinacija ka kojima će saobraćati, na beogradskom aerodromu očekuju da i 2014. bude rekordna. Uspehu je takođe doprinelo to što je poznata low-cost kompanija Wizz Air izabrala Beograd kao jednu od baza u kojoj će stalno imati avion. Aerodrom „Nikola Tesla“ nalazi se na 18 kilometara zapadno od Beograda, na Koridoru 10. Otvoren je 1962. i ima jednu poletno-sletnu stazu. Sadašnje ime dobio je 2006. kada je Vlada Srbije odlučila da u naziv aerodroma doda i ime jednog od najvećih svetskih naučnika - Nikole Tesle. Iako je Tesla veći deo života proveo u Sjedinjenim Američkim Državama, sa beogradskog aerodroma još uvek ne poleću avioni ka toj zemlji, mada se od te ideje

Prošle godine po broju putnika beogradski aerodrom nadmašio je Sofiju, a u odnosu na zemlje bivše Jugoslavije nema pravu konkurenciju. Za nešto duže od decenije, godišnji broj putnika više je nego udvostručen, sa 1,6 miliona u 2002. na 3,5 miliona u 2013. Imajući u vidu planove AirSerbia da poveća broj destinacija ka kojima će saobraćati, očekuje se da i 2014. bude rekordna

Pozitivno poslovanje

Aerodrom „Nikola Tesla“ je jedno od preduzeća čiji je manjinski paket akcija podeljen bivšim i sadašnjim zaposlenima, kao i ostalim građanima. Danas je u vlasništvu države 83,06% akcija dok je ostatak u rukama malih akcionara među kojima su i različiti fondovi koji su otkupljivali akcije građana. Najviša cena akcija aerodroma na Beogradskoj berzi iznosila je 700 dinara (februar 2011), a najniža zabeležena bila je 363 dinara (jun 2012). Trenutno akcija beogradskog aerodroma vredi nešto iznad 500 dinara i beleži uzlazni trend. Aerodrom „Nikola Tesla“ jedno je od retkih velikih državnih preduzeća koje pozitivno posluje i ostvaruje profit koji se meri stotinama miliona dinara.

ne odustaje. Putnicima su na raspolaganju dva terminala – Terminal 1 koji prevas-hodno opslužuje low-cost i čarter letove i Terminal 2, namenjen za linijski međuna-rodni saobraćaj.

Najveći proces modernizacije beogradski aerodrom prošao je od 2005. do danas. Te godine postavljeni su prvi savremeni

avio-mostovi koji omogućavaju da u Beograd slete svi tipovi aviona, čak i Airbusov A380. Već sledeće godine potpuno je rekonstruisan Terminal 2. U periodu između 2009. i 2011. beogradska vazduhoplovna luka najviše je investirala u sve vrste opreme, između ostalog, u opremu za održavanje aerodroma u stanju

otvorenosti tokom zimske sezone, opremu za vatrogasnu brigadu, uređaje za bezbed-nost, kao i u opremu za prihvatanje aviona i putnika. U upravi aerodroma tvrde da su zahvaljujući tim nabavkama, u odnosu na aerodrome u regionu neuporedivo bolje tehničko-tehnološki opremljeni.

Tokom prošle godine realizovano je ne-koliko velikih infrastrukturnih projekata. Napravljena je potpuno nova platforma za prijem aviona, u toku je renoviranje

terminala, a ukinuta je i dvostruka diver-ziona kontola, pa je kapacitet aerodroma porastao. Proširena betonska platforma za parkiranje aviona, veličine 26.000 metara kvadratnih, može da primi po četiri aviona iz familije Boeing 737 ili Airbus A320, ili po potrebi i dva širokotrupna interkonti-nentalna aviona. Opremljena je najmo-dernijom svetlosnom i drugom signaliza-cijom za korišćenje u uslovima otežane i

smanjene vidljivosti. Dogradnjom platforme C i izgradnjom tzv. „otvorenih pozicija“, kapacitet za smeštaj aviona na beogradskom aerodromu povećan je 17%, što prati trend stalnog povećanja obima saobraćaja poslednjih godina.

Nedavno je završeno montiranje šest novih avio-mostova. Taj posao je u dogovoru sa kineskim proizvođačem, koji je ovaj posao dobio na međunarodnom tenderu, završen i

pre roka, a zbog povećanog obima saobraćaja i potrebe za većim kapacitetima. Avio mostovi su postepeno montirani i puštani u rad od početka septembra do sredine decembra. Završena je i prva faza temeljne rekonstrukcije glavne rulne staze.

Kada je reč o unutrašnjosti, otvoreno je nekoliko novih prodajnih objekata. U tranzitnoj zoni postavljena su moderna udobna sedišta sa priključcima za struju, kako bi putnici mogli da

dopune baterije na svojim mobilnim uređajima i računarima. Otvorena je i nova čekaonica za poslovne putnike – čuveni Biznis klub.

Kada je reč o eksterijeru, u ovoj godini planirana je ugradnja najsavremenijih uređaja za vizuelno navođenje (tzv. VDGS sistemi) koji će omogućiti pilotima da avione parkiraju na najprecizniji i najbezbedniji način. Ugradnja ovih sistema na ukupno 11 parking pozicija biće završena u naredna dva meseca. Biće nastavljena rekonstrukcija rulne staze dužine preko tri kilometra i širine 23 metra, koja će biti presvučena asfaltom otpornim na atmosferske uticaje i mehanička oštećenja. Takođe, biće obnovljen i postojeći sistem svetlosnog obeležavanja zamenom 210 baza sa svetiljkama. Inače, kompletnu obnovu i dogradnju infrastrukture beogradski aerodrom finansira iz sopstvenih prihoda, bez zaduživanja. Direktne letove sa aerodroma „Nikola Tesla“ obavlja 25 avio-kompanija, među kojima su, pored domaće AirSerbia, Lufthansa, Etihad Airways, Austrian airlines, Aeroflot, Qatar Airways, Turkish Airlines, Swiss Air Lines, poznate niskotarifne kompanije Wizz Air, easyJet, Flydubai i Germanwings i druge. Iz

RAZGOVOR SA...

Velimir Radosavljević, generalni direktor Aerodroma „Nikola Tesla“

Ove godine bićemo prvi u Evropi

U kojoj meri ste zadovoljni prošlogodišnjim rezultatima Aerodroma „Nikola Tesla“?

Protokla godina bila je izuzetno uspešna i rekordna za beogradski aerodrom „Nikola Tesla“. Ako pogledamo obim saobraćaja, samo u decembru ostvaren je porast od oko 20% u odnosu na isti mesec prošle godine. Po broju prevezenih putnika, prestigli smo aerodrom u Sofiji, a po obimu smo veći i od Zagreba i Ljubljane zajedno. Takođe, naš aerodrom beleži stalni rast broja operacija i sa sigurnošću mogu reći da zaista postajemo vazduhoplovni centar regiona. Sa očekivanim izuzetnim rastom AirSerbia, dolaskom novih avio-kompanija

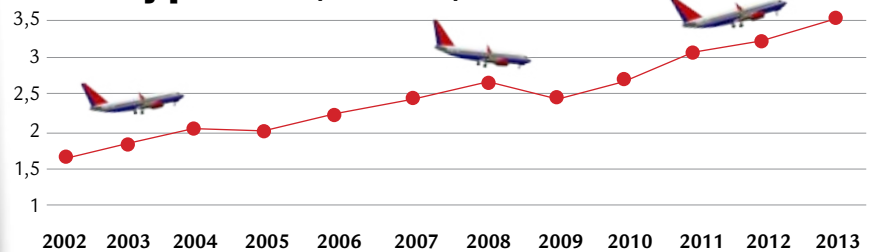
i povećanjem frekvencija na već postojećim rutama, očigledno je da nećemo dugo čekati na novi rekord, samo je pitanje koliko će lestvica biti podignuta tokom 2014.

Sve smo učinili i dobro smo se pripremili za veliki posao koji nas čeka ove godine, za koju smatram da će biti najuspešnija u istoriji. To kažem jer će prema objavljenom redu letenja za naredni period beogradski aerodrom, bez dileme, u 2014. ostvariti najveći napredak, odnosno imati najveći porast broja putnika u odnosu na sve prestoničke aerodrome u Evropi. Dolazak novog nacionalnog avio-prevoznika, novih avio-kompanija koje otvaraju nove linije, kao i pojačan saobraćaj i broj putnika

Beograda možete direktno da letite ka 44 grada u Evropi, Aziji i Africi. Prestonica Srbije povezana je sa najvažnijim evropskim centrima poput Londona, Pariza, Amsterdama, Brisela, Ciriha, Atine, Berlina, Kopenhagena, Stokholma, Dortmundu, Frankfurtu, Istanbulu, Ženevi, Milana, Moskve, Praga, Rima, Beča, Varšave, Štutgarta, ali i destinacijama poput Abu Dabija, Dubajja, Tunisa, Tel Aviva, Dohe. Kada je reč o regionu, postoje letovi za Skoplje, Sarajevo, Ljubljano, Podgoricu, Banjaluku, Tivat i Bukurešt. Od ove godine u ponudi će biti i Budimpešta, Sofija i Varna, a u letnjoj sezoni Dubrovnik, Split i Ohrid.

Broj putnika (u milionima)

dočekali smo spremno jer smo u prethodnom periodu pažljivo i temeljno planirali ulaganja u modernizaciju, kupovinu nove opreme i obnavljanje infrastrukture.

Šta putnici mogu da očekuju u 2014?

Trudimo se da budemo lideri u odnosu na konkurente i ponudimo maksimalan nivo usluge kako putnicima tako i avio-kompanijama. U toku je najveći projekat – rekonstrukcija i proširenje tranzitne zone koji se odvija u četiri faze, a poslednja podrazumeva izgradnju dodatnog sprata u terminalnoj zgradi. Realizacijom ovog projekta biće potpuno izmenjena koncepcija kretanja putnika. Tako će, recimo, biti razdvojeni putnici na kategorije dolaznih i odlaznih, a to će dosta olakšati kretanje i skratiti procedure bezbednosnih kontrola. To će otvoriti mogućnost da se prošire i razni

sadržaji na aerodromu i pruže dodatne usluge putnicima. Na kraju svih ovih radova, Aerodrom „Nikola Tesla“ će imati kapacitet od osam miliona putnika godišnje. U toku je nabavka novih transportnih sistema, karusela, koji se koriste u holu gde putnici preuzimaju prtljag sa dolaznih letova. Osim toga, planirano je otvaranje novih čekaonica za autobuski prevoz putnika do aviona prakiranih na udaljenim pozicijama.

Aerodrom „Nikola Tesla“ i NALED godinama sarađuju na promociji naših najboljih opština, kao i na organizovanju letnje prakse za studente iz dijaspore. Kako ocenjujete te projekte i njihove efekte?

Uvek smo izlazili u susret akcijama i kampanjama koje pokreće Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj, jer smo u njima prepoznali mogućnost da

se beogradski aerodrom s jedne strane predstavi, ali i da s druge strane svi putnici, domaći i strani, koji dođu u Beograd dobiju mogućnost da bolje upoznaju Srbiju, gradove, našu privredu i turističke potencijale naše zemlje. Beogradski aerodrom je i tradicionalni domaćin projekta letnje prakse studenata iz dijaspore u organizaciji NALED pod nazivom „Upoznaj državu Srbiju“, u okviru kojeg se studenti upoznaju i sa funkcionisanjem naše najveće vazduhoplovne luke, kako u okviru predavanja, tako i u okviru praktičnog usavršavanja. U takvoj sinergiji sigurno smo doprineli da studentima iz dijaspore još više približimo matičnu državu, kao i da poneki putnik namernik ode sa aerodroma dalje u neki od naših lepih gradova širom Srbije i tamo upozna sve prednosti života i rada u našoj zemlji.

Uvek je VREME za uspeh

Odluka roditelja da ga umesto u gimnaziju pošalju na zanat trasirala je život Save Petrovića u pravom smeru iako je u početku smatrao da je kažnjen. Put od šegrta preko preduzetnika do zastupnika kompanije Rolex za Srbiju i Mađarsku prošao je zahvaljujući stalnom usavršavanju, a koliko je teško uspeti u sopstvenom biznisu ispričao je u razgovoru za Sinergiju.

Odakle potiče Vaše interesovanje za časovničarski posao?

Po završetku osnovne škole 1969, zbog osrednjeg uspeha, otišao sam na časovničarski zanat. U početku sam odlazak na zanat doživeo kao kaznu, jer su skoro svi moji vršnjaci tada otišli u gimnazije ili tehničke škole. Za samo deset dana doživeo sam prvu, pravu promenu u razmišljanju i odnosu prema novonastaloj situaciji.

Sjajno sam primljen od strane gospodina, majstora Aleksandra Anđelkovića, koji je postao moj drugi otac. Već prve subote sam dobio i svoju prvu nedeljnu platu, iako sam još uvek bio učenik. Iako me je tretirao kao sina, u poslu nisam imao benefite, već prema zaslugi. Što sam više upoznao časovničarstvo i trgovinu, svoju poziciju sam doživeo kao bezbroj mogućnosti i privilegiju, cilj koji nema kraja. Cilj je stalno usavršavanje i prilagođavanje promenama.

Kako je tekao razvoj Vaše firme – od časovničarske radnje do ovlašćenog zastupnika Rolexa u Srbiji?

Vremena su bila teška za sve koji su želeli da se bave privatnim poslom. Samo društvene firme su mogle prodati časovnike. Za nas „privatnike“ ostalo je da samo servisiramo časovnike, menjamo

Mladi u okviru školovanja treba da imaju još jedan predmet koji bi obuhvatio poslovnu kulturu, komunikaciju, kao i kako naplatiti svoje znanje i umeće. Uvek ću reći, treba da se osamostalite, uzmite svoju sudbinu u svoje ruke

kaiševe i baterije. Ipak, naučio sam da se rešenja uvek mogu pronaći bez obzira na okolnosti i teškoće. A da su trud i rad uvek dobro nagrađeni.

Sticajem okolnosti sredinom sedamdesetih godina i pojavom velikog broja jeftinih merača vremena, bio sam na prekretnici, da nastavim školovanje i promenim profesiju, jer je bilo nemoguće doći do svog poslovnog prostora, i poslovne nezavisnosti. Upisao sam Fakultet organizacionih nauka, i posle datih nekoliko ispita, shvatio sam da je najbolje da se bavim i dalje časovničarstvom. Tada sam se zaposlio kod gospodina, majstora Riste Protića, na Terazijama 29. Svoje poslovno i lično usavršavanje sam nastavio sa obnovljenim entuzijazmom. Još više sam učio i naučio od gospodina Protića.

Posle petnaest i više godina rada kod navedenih majstora postajem samostalan. Počinjem da živim svoj časovničarski san. Supruga i deca mi postaju najveći oslonac i razumevanje, u lepim i teškim trenucima.

Od tada, pa do danas promenio sam sedam poslovnih prostora, sedam puta sam počinjao i opremao novi poslovni prostor iz početka. Od 10 m² pa do 350 m². Danas poslujemo na adresi Uskočka 7.

Odlaskom u Rolex na obuku 1987. preda mnom se otvaraju nove mogućnosti i novi snovi. Ponovo učim sve o časovnicima i to od najboljih. U potpunosti prihvatam i pratim najviše standarde Rolexove poslovne filozofije i rigorozna pravila. Poenta je raditi po najvišim svetskim standardima kvaliteta. Odnos sa klijentima je imperativ. Prihvatanjem takvih standarda postajete građanin sveta. Ma gde živeli i radili. Svaki novi početak mi daje novu snagu i entuzijazam. Dolazi do demokratskih promena u društvu i novih mogućnosti, dolaze i prolaze sankcije, snovi ostaju. Tada su se otvorila još jedna velika vrata mogućnosti. Naši sinovi su iskazali želju da pomognu u našoj radnji. U razgovoru sa njima ispričao

sam o specifičnom putu i barijerama na koje sam nailazio u poslovnom razvoju. Predložio sam da nastave školovanje u Švajcarskoj ukoliko žele da se pridruže porodičnom poslu. Tako je i učinjeno. Ta iskorišćena prilika je unela sreću i uspeh u naše živote, to nam je otvorilo vrata Rolexa za prodaju.

Danas i dalje učim i prihvatam svaku promenu kao izazov. Uloga naše dece u porodičnom poslovanju je sada primarna. Učim i od svoje dece, jer su postali bolji od mene.

Koliko je bilo teško proširiti poslovanje u Mađarsku? Koje su to prepreke na koje ste nailazili u poslu i kako ste ih prevazilazili?

Rolex nam je 2010. ponudio i tržište Mađarske, što je za nas bilo najveće priznanje za postignute rezultate s obzirom da je došlo od našeg partnera. Mađarsko tržište je poseban izazov. Obično firme iz zapadnih zemalja dolaze da posluju na jugoistoku Evrope. Prihvatili smo izazov i uspešli da posle dosta dugih i često napornih pregovora preuzmemo poslovanje od prethodnog vlasnika. Što se tiče administrativnih procedura, sve se odvijalo mnogo brže i efikasnije nego kod nas.

Kada govorimo o preprekama u poslu, mislim na administrativne, uglavnom se odnose na naše okruženje. Sve se svodi na nerazumevanje administracije svetskih poslovnih tokova, potreba i relacija. Svetsko poslovno okruženje se i za njihovo poimanje veoma ubrzano menja, a kod nas ako već kasnimo sa zakonskim procedurama treba bezuslovno da prihvatimo pravila razvijenih ekonomija. Ako to uradimo postajemo deo svetskog tržišta. Moramo svetskom tržištu pokazati da razumemo tokove interesa i kapitala. Onda će to doneti sredstva, investicije i razviti poslovnu kulturu. I nas naučiti da radimo i dohodujemo, po standardima najrazvijenijih.

Šta biste poručili mladima koji žele da pokrenu sopstveni biznis?

Kada pričamo o mladima i mogućnostima za pokretanje biznisa, treba da govorimo o odnosu prema poslovnim standardima,

edukaciji i odnosu prema znanju i zvanju. Mladi u okviru školovanja treba da imaju još jedan predmet koji bi obuhvatio poslovnu kulturu, komunikaciju, kao i kako naplatiti svoje znanje i umeće. Uvek ću reći, treba da se osamostalite, uzmete svoju sudbinu u svoje ruke. To vam otvara bezbroj mogućnosti. Ako ste spremni da se uhvatite u koštac sa kreativnim rešenjima.

Već osam godina dodeljujete nagradu Kruna uspeha najboljim beogradskim diplomcima, o čemu je reč?

Kruna uspeha je nešto što je došlo takoreći samo po sebi. Na našem razvojnom putu, pomogli su nam mnogi poznati i nepoznati, dobromamerni ljudi. Kada smo upitali jednog od njih, Petera H. Guta kako da uzvratimo za pomoć i pažnju koju su nam posvetili, odgovorio je: „mi smo pomogli vama, vi pomozite drugima“. Kada je završeno školovanje naše dece, jednostavno nismo mogli da nastavimo dok nismo osmislili način da uzvratimo na sličan način. Naravno u našem okruženju. Naša deca su pokazala sjajan uspeh tokom školovanja. Odlučili smo se za ovu formu pružanja podrške sjajnim mladim ljudima na početku svoje profesionalne karijere. Naglašavajući da dar dobijaju avansno, kako bi nastavili istim tempom na svom profesionalnom i ličnom usavršavanju. Dar, časovnik Rolex je tu da ih podseti na postignuto, i podstakne ih na sledeće mogućnosti i prilike.

Vreme uspeha Vaše firme traje četvrt veka. U čemu je tajna?

Tajna uspeha ne postoji, postoji samo veliki rad, spremnost da se menjate i posvećenost obavezama.

Ulaganje u društvo je ULAGANJE U BUDUĆNOST

Za proteklih sedam godina koliko Telenor posluje u Srbiji, ova kompanija je kroz Telenor fondaciju pokrenula i podržala više od 200 projekata za dobrobit zajednice. Samo u prošloj godini, uložila je 72 miliona dinara u preko trideset projekata za poboljšanje položaja mladih, bezbednost dece na internetu, razvoj moderne umetnosti, očuvanje i unapređenje životne sredine i jačanje institucija od javnog značaja. S obzirom da je reč o kompaniji koja milionima ljudi omogućava brz i jednostavan pristup komunikacijama, Telenor posebnu pažnju poklanja povećanju informatičke pismenosti i pristupa internetu i digitalnim tehnologijama.

Unapređenje informatičke pismenosti

Informatička pismenost jedan je od pokazatelja razvijenosti društva, pa tako Telenor usmerava svoje znanje i resurse pre svega ka manje razvijenim opštinama, gde računari,

Telenor fondacija već nekoliko godina zaredom aktivno podržava NALED-ov projekat „Upoznaj državu Srbiju“ koji omogućava našim studentima iz dijaspore da se tokom leta vrate u Srbiju i obave tronedeljnu stručnu praksu u lokalnim samoupravama i kompanijama

internet i pametni telefoni nisu prisutni u meri u kojoj je to slučaj u većim gradskim centrima. Omladinski klubovi u Požezi, Loznici, Priboju, Bojniku, Lepenici, Surdulici i Raškoj, škole i edukacioni centri širom Srbije dobili su više od stotinu računara i internet modema.

Telenor internet parkovi verovatno su najprepoznatljivija društveno odgovorna aktivnost ove kompanije. U saradnji sa gradskim vlastima, u prethodnih šest godina, Telenor je otvorio 33 internet parka u 19 gradova širom Srbije, omogućavajući posetiocima da ostanu povezani sa ljudima i pristupe informacijama do kojih im je stalo. Trenutno je u Beogradu, Leskovcu, Kikindi, Sremskoj Mitrovici, Kragujevcu i Subotici aktivno 14

parkova, a u planu je otvaranje novih. Posebno zanimljivo i inovativno rešenje je uvođenje elektronskih dnevnika u sve osnovne škole na Paliluli, koje je Telenor realizovao u saradnji sa Opštinom Palilula u Beogradu. Svakog petka roditelji, koji to žele, dobijaju besplatnu SMS poruku sa ocenama i izostancima đaka za tu nedelju, a ukoliko su povezani na internet, ovim informacijama mogu pristupiti kad god pože.

Biraj reči, hejt spreči

Kao nikada pre, deca mogu da komuniciraju glasom, video porukama i putem društvenih mreža. Informacije i usluge iz domena zabave su im nadohvat ruke. Oni su „digitalni urođenici“. Međutim, iako pristup internetu ima mnoštvo prednosti, on donosi i određene rizik. Kao odgovor na ovaj problem, u saradnji sa UNICEF-om i Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Telenor je pokrenuo projekat „Zaustavimo digitalno nasilje“.

Pre svega, bilo je neophodno utvrditi kakva je situacija u Srbiji po pitanju digitalnog nasilja među decom i mladima. U okviru projekta, Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, sproveo je istraživanje čiji rezultati su, između ostalog, pokazali da je 12% ispitanika imalo dodira sa nasiljem na internetu, 8% je iskusilo neželjeno snimanje mobilnim telefonom ili kamerom, 7% je dobijalo nasilne SMS poruke, a 12% ima iskustva sa nasilnim telefonskim pozivima. Iako je uloga roditelja u prevenciji digitalnog

Upoznaj državu Srbiju 2013: studenti iz dijaspore na prijemu kod švajcarskog ambasadora

nasilja od izuzetnog značaja, istraživanje je pokazalo da je ona često limitirana jer 15% roditelja ne koristi računar niti internet. U Telenoru su došli do zaključka da je u borbi protiv digitalnog nasilja edukacija dece od velikog značaja i da su njihovi vršnjaci – najbolji edukatori. Organizovali su niz obuka i kreativnih radionica za više od stotinu učenika i nastavnika, koje su podržali i nacionalni ambasadori UNICEF-a u Srbiji – Aleksandar Saša Đorđević, Ana Ivanović i Novak Đoković.

Zaštita životne sredine

Telenor je istrajan u nameri da smanji sopstveni loš uticaj na životnu sredinu. Zahvaljujući uvođenju energetski efikasnih tehnologija, prosečna potrošnja energije po radio-nosiocu u prethodnoj godini smanjena je za 36,6% i iznosi 1.101,06 KWh. Emisija ugljen-dioksida smanjena je za 0,6% i iznosi 23.600,62 tona. Od 258,92 tone otpada koliko kompanija generiše godišnje na dalji tretman je upućeno čak 89%. Na podizanju javne svesti o neophodnosti za-

jedničnog rada na očuvanju naše životne sredine veliku ulogu imaju lako razumljiva ekološka edukacija i primena modernih tehnologija. U tom pravcu, Telenor je podržao dva projekta – izradu inovativne Plavo-zelene mape Beograda za promociju prirodnih bogatstava glavnog grada kao i EkoVirtour – Android aplikacije, koja će omogućiti svim domaćim i stranim turistima i svima koji su željni odmora u prirodi da se bolje upoznaju sa eko-destinacijama i prirodnim i kulturnim nasleđem Srbije. Da zaposleni u Telenoru razumeju značaj očuvanja životne sredine, pokazali su na samoj obali Dunavi u Adi Huji, gde su zajedno sa svojim porodicama zasadili vrt sa više od 700 biljaka u okviru Supernatural parka koji se prostire na 500 kvadratnih metara. Prostor je dodatno oživljen klupama za posetioce, pa je Ada Huja postala još jedan zeleni kutak Beograda.

Šesti u svetu

Telenor je najveća telekomunikaciona kompanija u Norveškoj i jedan od najvećih mobilnih operatera u svetu sa 166 miliona korisnika od čega je 3,2 miliona u Srbiji

Praksa za studente iz dijaspore

Telenor fondacija zajedno sa ambasadam Švajcarske već nekoliko godina za redom aktivno podržava NALED-ov projekat „Upoznaj državu Srbiju“ koji omogućava našim studentima iz dijaspore da se tokom leta vrate u Srbiju i obave tronedeljnu stručnu praksu u lokalnim samoupravama i kompanijama širom zemlje. U protekle tri godine, 60 srpskih studenata i postdiplomaca sa prestižnih svetskih univerziteta imalo je prilike da se upozna sa funkcionisanjem javnog i privatnog sektora u Srbiji, kao i sa ključnim privrednim i investicionim potencijalima zemlje. Znanja i iskustva stečena u inostranstvu studenti iz dijaspore stavili su u funkciju lokalnog ekonomskog razvoja matice, a mnogi od njih ostvarili su kontakte sa potencijalnim poslodavcima. Na ovaj način, Telenor i NALED povezuju naše mlade i obrazovane ljude širom sveta, kako bi ostali u kontaktu sa maticom i svojim radom, bilo u Srbiji bilo u inostranstvu, pomogli razvoj zemlje. Baš kako kažu u Telenoru - samo zajedno menjamo stvari na bolje.

Reforme ostale u senci

Vlada Srbije usvojila je tokom cele prošle godine samo sedam preporuka iz NALED-ove Sive knjige 5

S kromno sprovođenje preporuka za unapređenje privrednog ambijenta iz Sive knjige 5 (svega sedam) i NALED-ove kvartalne analize regulatorne aktivnosti pokazale su da 2013. nije ispunila očekivanja. Najavljivane reforme usmerene na oporavak privrede i podsticanje privrednog razvoja ostale su u senci politike. To potvrđuje i stanje na svetskim listama konkurentnosti – prema izveštaju Svetske banke o lakoći poslovanja, Srbija je u poslednjih godinu dana pala za 9 mesta i sada zauzima 96. poziciju od 189 zemalja. Lošija ocena stiže i od Svetskog ekonomskog foruma – Srbija je nazadovala za 6 mesta u odnosu na prethodnu godinu i sada je 101. na listi od 148 posmatranih zemalja, što je slabiji rezultat u odnosu na sve zemlje u okruženju. To govori o slici koju strani investitori imaju o nama.

Prvi kvartal 2013. godine svakako je obeležio početak primene Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama koji je donet sa ciljem da

se poboljša likvidnost privrede, iscrpljene dugim rokovima za namirenje novčanih potraživanja iz poslovnih odnosa. Njime je propisano da se ugovorom između privrednih subjekata ne može predvideti rok za izmirenje novčanih obaveza duži od 60 dana, a isti taj rok skraćen je na 45 dana kada je reč o ugovoru između javnog sektora i privrednih subjekata, u slučaju kada je po tom ugovoru dužnik javni sektor, čiji je obim dugovanja ujedno i bio jedan od glavnih razloga za usvajanje ovog zakona. Od 1. aprila 2013. počela je primena Zakona o javnim nabavkama koji je trebalo da poveća efikasnost sprovođenja procedure javne nabavke, kao i da obezbedi transparentnost javnih nabavki kroz efikasno korišćenje portala javnih nabavki. Uprava za javne nabavke je donela 5 pravilnika koji preciznije uređuju planove nabavki, konkursnu dokumentaciju, načine izveštavanja, zahtev za mišljenje o pregovaračkom postupku i drugo. Interesantnu novinu doneo je član 28. Zakona, koji propisuje

da postupak javne nabavke, čija je procenjena vrednost veća od milijardu dinara, obavezno nadgleda građanski nadzornik. Ipak, praksa je pokazala da postoje ozbiljna ograničenja u vezi sa doslednom primenom ovog Zakona, te će se tako odredbe u vezi sa obaveznim usvajanjem plana nabavki u skladu sa Pravilnikom koji je usvojila Uprava, kao i odredbe o obaveznom građanskom nadzoru primenjivati u punoj meri tek od 2014. godine. Ono što svakako zabrinjava je trend nerestriktivne upotrebe pregovaračkih postupaka, što je suprotno njihovoj svrsi, a na šta je upozorila i Uprava za javne nabavke.

Javna rasprava o Nacrtu zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara izazvala je burne reakcije privrednika ali i lokalnih samouprava početkom godine. Ipak do kraja 2013. nije se mnogo uradilo po ovom pitanju. Ministarstvo finansija će morati pažljivo da revidira osnovice, stope i raspodelu ovih naknada, i s obzirom na brojna otvorena pitanja biće neophodno da se ponovo sprovede temeljna javna rasprava i za to opredele kapaciteti Ministarstva. Prvi korak je svakako formiranje Radne grupe,

Izveštaj Svetske banke o lakoći poslovanja u Srbiji

Indikatori	2014	2013	Promena	Nadležna institucija
Ukupan broj naliziranih zemalja	189	189	-	
Lakoća poslovanja	96	87	↓9	Vlada Republike Srbije
Pokretanje poslovanja	45	38	↓7	Ministarstvo privrede
Dobijanje građevinskih dozvola	182	182	-	Ministarstvo građevinarstva i urbanizma
Dobijanje priključka za struju	85	81	↓4	Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine
Registrowanje imovine	44	41	↓3	Ministarstvo građevinarstva i urbanizma
Dobijanje kredita	42	40	↓2	Narodna banka Srbije
Zaštita investitora	80	80	-	Ministarstvo privrede
Plaćanje poreza	161	157	↓4	Ministarstvo finansija
Prekogranično trgovanje	98	102	↑4	Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija
Izvršenje ugovorenih obaveza	116	100	↓16	Ministarstvo pravde
Rešavanje nesolventnosti	103	104	↑1	Ministarstvo privrede

politike

čiji je NALED član. Prema planu Ministarstva finansija, Nacrt zakona bi trebalo da se prosledi Vladi u junu 2014.

Drugi kvartal 2013. obeležilo je usvajanje izmena i dopuna Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje. Usvojene izmene Zakona o porezu na dohodak građana donele su dve značajne novine: 1) iznos neo-

porezivog cenzusa na zarade se povećao sa 8.776 dinara na 11.000 dinara mesečno i 2) procenat oporezivanja zarada se smanjuje sa 12% na 10%. Istovremeno, Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, stopa doprinosa za obavezno socijalno osiguranje podignuta je sa 22% na 24%. Smanjenje poreskih obaveza na jednoj strani, i povećanje obaveza po osnovu doprinosa na drugoj, nije donelo nikakvo rasterećenje privredi, samo je izvršena prerasporedla budžetskih prihoda u korist Fonda PIO.

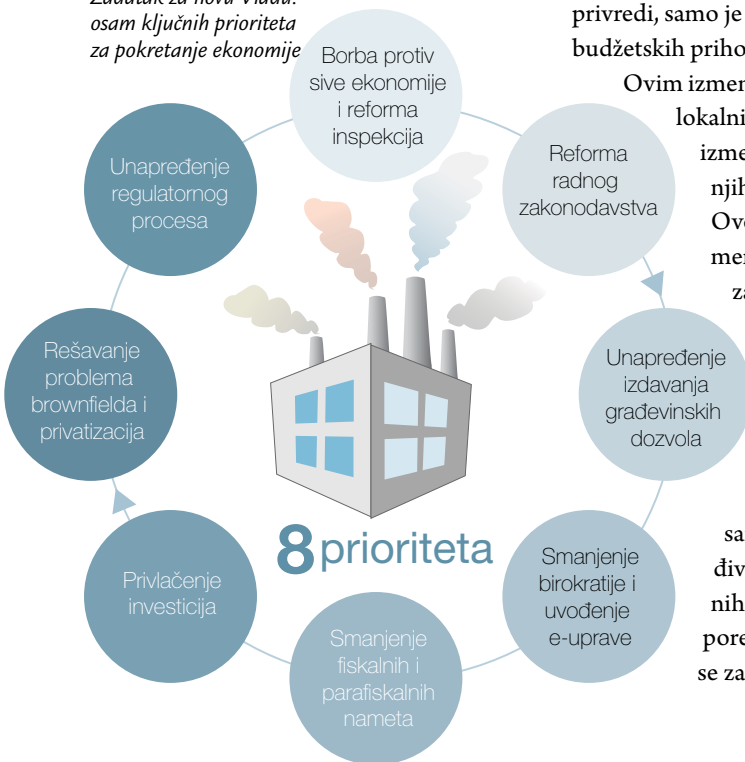
Ovim izmenama su ugroženi interesi lokalnih samouprava jer su ovim izmenama donekle smanjeni njihovi prihodi.

Ovo rešenje, zajedno sa promenama kojima je naknada za korišćenje građevinskog zemljišta integrisana u porez na imovinu (Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o porezima na imovinu) navelo je lokalne samouprave da radi obezbeđivanja stabilnosti sopstvenih prihoda prošire bazu poreskih obveznika i dodatno se zainteresuju za način na koji

će planiranim Zakonom o naknadama za korišćenje javnih dobara biti predviđena raspodela prihoda između centralnih i opštinskih organa. Sami efekti integrisanja naknade za korišćenje građevinskog zemljišta, pokazalo se u praksi, biće vidljivi tek od 2015. godine, budući da je veliki broj lokalnih samouprava svoje budžete za 2014. godinu planirao imajući u vidu zaostala dugovanja u vezi sa nkanadom za korišćenje građevinskog zemljišta, što praktično znači da će uz pomenuto proširenje baze obveznika prava na imovinu, lokalne samouprave u 2014. po oba osnova imati isti nivo prihoda kao i do sada.

Izmene člana 11. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji donele su izuzetno značajnu novinu, kojom se izašlo u susret zahtevima privrede da se ujednači praksa Poreske uprave, kroz obavezujuće dejstvo mišljenja ministarstva nadležnog za finansije, kao i da izdata mišljenja budu besplatno dostupna poreskim obveznicima u elektronskoj formi. Ove zakonske izmene predstavljaju značajan korak u pravcu podizanja pravne sigurnosti poslovanja u Srbiji i svakako najznačajniju zakonsku novinu koju je doneo drugi kvartal prethodne godine. U trećem kvartalu 2013. nije bilo značajnijih regulatornih aktivnosti, što je u određenoj meri bilo uslovljeno rekonstrukcijom

Zadatak za novu Vladu: osam ključnih prioriteta za pokretanje ekonomije

Hitnom izmenom ugrožene investicije

U decembru 2013. Vlada RS je Narodnoj Skupštini uputila iznenadne izmene Zakona o porezu na dobit pravnih lica kojima se ukida oslobođenje od plaćanja poreza na dobit u slučaju investiranja u osnovna sredstva, čime se značajno povećava cena investiranja u razvoj u sektoru MSP-a i nesumnjivo ne podstiče dalji privredni razvoj u ovoj oblasti.

Vlade i očekivanjem kadrovskih promena. Ipak, 16. jula 2013. usvojeno je nekoliko novih zakona, od kojih su za privrednike bitni Zakon o reviziji, Zakon o računovodstvu, kao i već deceniju očekivani Zakon o faktoringu. Tog dana je usvojen i zakon kojim su dugovi JP Putevi Srbije pretvoreni u javni dug Republike Srbije, pa će na kraju propuste u funkcionisanju tog javnog preduzeća platiti poreski obveznici. Takođe u julu, Skupština je usvojila Zakon o prekršajima i Zakon o izmenama i dopunama zakona o državnom premeru i katastru, a sa žaljenjem konstatujemo da je Vlada propustila priliku da usvoji preporuke privrede u vezi sa izmenama ovog Zakona jer ni jedna od tri NALED-ove preporuke iz Sive knjige 5 na tu temu nije sprovedena.

U četvrtom kvartalu 2013. regulatorna aktivnost je intenzivirana, što je po pravilu posledica redovnog jesenjeg zasedanja Narodne skupštine. Nakon obavljene rekonstrukcije Vlade, kada je izmenama i dopunama Zakona o ministarstvima uspostavljeno 18 ministarstava sa 22 člana Vlade, usvojeno je nekoliko zakona, od kojih su neki od ranije najavljivani, kao što je Zakon o legalizaciji objekata, koji međutim nije rešio pitanje legalizacije upravo onih objekata čiji su vlasnici bili najsavejniji prilikom njihovog sticanja. Regulisana je oblast posredovanja u kupovini i zakupu nepokretnosti, kao i oblasti privatnog obezbeđenja, što je pohvalno s obzirom da su ovi zakoni novina u našem pravnom sistemu i njima se

Iako su najavljeni, tokom 2013. nisu usvojeni zakoni o naknadama, stečaju, privatizaciji, radu, planiranju i izgradnji

popunjava pravna praznina koja je postojala u dvema vrlo razvijenim oblastima rada. Ono što još uvek nije urađeno je temeljna reforma javnog sektora. Usvojena su samo dva zakona koji su usmereni na racionalizaciju troškova javne administracije: Zakon o izmenama i dopunama Zakona o budžetskom sistemu kojim se otežava, ne i potpuno zabranjuje, zapošljavanje novih lica u javnom sektoru do kraja 2015. godine i Zakon o umanjenju neto prihoda u javnom sektoru, kojim se predviđa oporezivanje prihoda onih zaposlenih u javnom sektoru čije zarade prelaze mesečne iznose od 60.000, odnosno 100.000 dinara. Ove mere izazvale su mnogo kontroverzi u stručnoj i političkoj javnosti, a pozitivni efekti na budžet Republike Srbije nisu primećeni. I pored velikog interesovanja privrednika nisu usvojena dva izuzetno značajna zakona koji su bili predmet

javne rasprave – Zakon o planiranju prostora i izgradnji i Zakon o radu. I dok privrednici ostaju na stanovištu da su najavljene izmene Zakona o radu dobre i neophodne, jer će do-

prineti zapošljavanju kroz fleksibilnije oblike radnog angažovanja i smanjenje administracije i troškova prilikom zapošljavanja i otpuštanja, sindikati i veliki deo zaposlenih u javnom sektoru mu se izrazito protive. S toga je Vlada odustala od predloženog Nacrta i formirana je nova radna grupa za izradu Zakona o radu, koja je počela sa radom u februaru. Time je s jedne strane vreme utrošeno na pripremu prethodnog Nacrta bačeno u nepovrat, ali se s druge strane ponovnim početkom dijaloga održava utisak da će pitanja fleksibilnog zapošljavanja i administrativnog rasterećenja rada ostati teme o kojima će se pregovarati i u novoj Vladi. Mišljenja u vezi sa tekstom Nacrta zakona o uređenju prostora i izgradnji takođe ostaju podeljena, naročito imajući u vidu da je visina naknade za konverziju određena previsoko, što je jedna od značajnih zamerki privrede, a i propuštena je prilika da se predvidi uvođenje jedinstvenog informacionog sistema za elektronsko podnošenje zahteva za izdavanje građevinske dozvole i ujedno praćenje toka svakog zahteva za građevinsku dozvolu. Javna rasprava sprovedena je i u odnosu na predloge zakona o privatizaciji i zakona o stečaju, u vezi sa kojima takođe nije postignut jasan konsenzus svih zainteresovanih aktera.

KRIVIČNOPRAVNI ASPEKT izbegavanja plaćanja poreza

Od kad postoji država – postoji i potreba da se ona finansira, a osnovni izvor iz kojeg se puni državna kasa su porezi. Porezi predstavljaju instrument javnih prihoda kojim država od subjekata koji su pod njenom poreskom nadležnošću uzima novčana sredstva bez neposredne protivusluge, a radi podmirenja svojih finansijskih potreba i postizanja socijalnih, ekonomskih i drugih ciljeva. Siva ekonomija koja se ogleda u izbegavanju plaćanja poreza ugrožava efikasno funkcionisanje države i zadovoljenje opšte društvenih potreba kao što su odbrana, zaštita svojine i prava građana, javni red i mir, obrazovanje, zdravstvo, infrastruktura.

U cilju sankcionisanja izbegavanja plaćanja poreza, Krivičnim zakonikom propisana su krivična dela: poreska utaja i neuplaćivanje poreza po odbitku. Poreska utaja pretpostavlja da poreski obveznik, u očiglednoj nameri, izbegava plaćanje poreza, doprinosi i drugih dažbina, daje lažne podatke ili ne prijavljuje zakonito stečene prihode, predmete i druge činjenice neophodne za utvrđivanje poreske obaveze, a da iznos obaveze prelazi 150.000 dinara. Neuplaćivanje poreza po odbitku odnosi se na slučajeve kada odgovorno lice u privrednom subjektu ili preduzetnik ne uplati državi iznos prihoda koji je obračunat na ime poreza po odbitku, u jasnoj nameri da izbegne plaćanje poreza ili doprinosi za obavezno socijalno osiguranje po odbitku. Kazna za izvršenje oba prethodno navedena krivična dela je kazna zatvora od 6 meseci do 5 godina i novčana kazna. Dodatno, za

oba krivična dela predviđena su dva teža oblika, čije je izvršenje vezano za visinu utajene, odnosno neuplaćene poreske obaveze (za iznose koji prelaze 1,5 milion, odnosno 7,5 miliona dinara) za koje se može izreći i kazna privremenog ili trajnog oduzimanja imovine vlasnika - počinioca dela, koja je u očiglednoj nesrazmeri sa njegovim zakonitim prihodima.

Treba imati u vidu i to da ni privredna društva nisu izuzeta od krivične odgovornosti u određenim slučajevima. Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela predviđeno je da privredno društvo odgovara za krivično delo koje učini odgovorno lice (npr. direktor) u nameri da za to privredno društvo ostvari korist. Reč je o izvedenoj odgovornosti, a posledica sa kojom se privredna društva mogu potencijalno suočiti jeste novčana kazna ili čak prestanak svojstva pravnog lica, ukoliko se utvrdi da je delatnost privrednog društva u znatnoj meri bila u funkciji vršenja krivičnih dela.

Obim sive ekonomije i širok spektar oblika njenog ispoljavanja zahteva preduzimanje sveobuhvatnih i dugotrajnih mera za njeno blagovremeno otkrivanje i suzbijanje, kako u oblasti poreskog sistema, tako i na polju kaznene politike, uključujući doslednu primenu krivičnog zakonodavstva. Na žalost, mora se konstatovati da gore navedena pravna sredstva protiv utaje poreza još uvek nisu našla odgovarajuću primenu u sudskoj praksi, što je svakako jedan od uzročnika procvata sive ekonomije u Srbiji.

Pravna sredstva protiv utaje poreza još nisu našla odgovarajuću primenu u sudskoj praksi, što je svakako jedan od uzročnika procvata sive ekonomije

Barometar propisa: posledice slabog pritiska

Država kasni više od dve godine sa donošenjem podzakonskih akata koji su neophodni za efikasnu primenu zakona od značaja za privredu u Srbiji

Jedino mesto gde možete pronaći ažurne informacije o regulatornoj aktivnosti državnih institucija i njihovoj sklonosti da (ne)poštuju rokove je NALED-ov Barometar propisa. Ova jedinstvena on-line aplikacija koja je dostupna široj javnosti na adresi barometar.naled-serbia.org, prati status donošenja 488 podzakonskih akata bez kojih nije moguća efikasna primena 31 zakona od značaja za privredu, među kojima su Zakon o energetici, Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o privrednim društvima, Zakon o trgovini, Zakon o turizmu, Zakon o zaštiti potrošača i drugi.

U 2013. godini ubedljivo je najviše usvojenih podzakonskih akata koji se odnose na Zakon o energetici i to 16. Na drugom mestu je Zakon o deviznom poslovanju sa šest usvojenih podzakonskih akata, po tri su usvojena vezano za Zakon o bezbednosti hrane, Zakon o postupku registracije u APR-u, Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon

o trgovini, a dva se odnose na primenu Zakona o javno-privatnom partnerstvo i koncesijama.

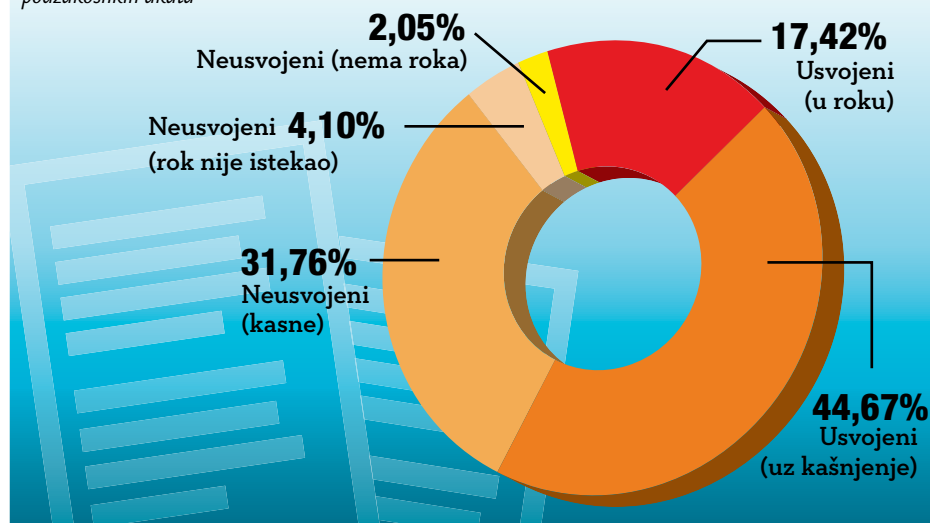
Od 303 usvojena podzakonska akta, više od dve trećine je usvojeno posle isteka roka (218), a samo jedna trećina na vreme. Od preostalih 185 podzakonskih akata koje bi tek trebalo usvojiti – za 155 je već istekao zakonodavni rok, a prosečno kašnjenje države po ovom pitanju je čak 844 dana! To je za šest dana lošije prosečno vreme kašnjenja nego na kraju prethodnog kvartala.

Apsolutni šampion u kašnjenju je Ministarstvo građevinarstva i urbanizma sa prosečnim kašnjenjem od četiri godine za donošenje osam pravilnika koji se odnose na Zakon o planiranju i izgradnji – od koga se izgleda odavno odustalo iako novi zakon nikako da se donose. Odmah zatim slede Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

U decembru 2013. NALED je predstavio šesto godišnje izdanje Sive knjige propisa, koje je donelo 100 ključnih preporuka za uklanjanje administrativnih prepreka poslovanju i razvoju privrede u Srbiji. Izmenama propisa tokom 2013. godine Vlada Republike Srbije usvojila je i sprovela ukupno 7 preporuka Sive knjige. Tako je konačno ukinuta obaveza dostavljanja godišnjeg finansijskog izveštaja na više mesta, pa je sada jedino APR državna instanca kojoj se ti izveštaji podnose. U odnosu na tražene izmene propisa koji uređuju PDV sprovedene su dve preporuke: produženi su rokovi za podnošenje poreskih prijava za PDV i ujednačena je praksa dostavljanja obrasca PDV prijave. Ukinuta je i obaveza evidentiranja prometa pića preko fiskalne kase na festivalima. Kao rešenu preporuku smo ocenili i naš zahtev upućen Ministarstvu energetike da donese podzakonska akta za primenu Zakona o energetici, s obzirom da je to ministarstvo u 2013. donelo skoro sve podzakonske akte neophodne za implementaciju tog Zakona. Takođe, od 2014. očekuje se puno sprovođenje jedne od NALED-ovih najstarijih preporuka da se omogućiti preduzećima da prilikom isplata zarada vrše uplatu jedinstvenog iznosa po osnovu poreza i doprinosa na jedan račun, a da nadležni državni organ vrši dalju raspodelu tih sredstava. Što se tiče ukupnih regulatornih aktivnosti tokom 2013, moramo konstatovati da nisu ispunjena očekivanja ni privrede ni lokalnih

Statistika usvajanja podzakonskih akata

Kad birokratija cveta, a zakoni niču po hitnom postupku

samouprava, pre svega zbog toga što izmene propisa koji uređuju poreze i doprinose na zarade nisu uticali na smanjenje obaveza poslodavaca (već samo na smanjenje budžeta lokalnih samouprava), što nije sprovedena reforma izdavanja građevinskih dozvola, niti izmena Zakona o radu. Overa zdravstvenih knjižica je i dalje birokratska tortura za privredu, a republički organi i dalje naplaćuju takse i naknade koje nisu utvrđene u skladu sa metodologijom koja bi obezbedila sprovedenja pravila propisanog članom 17. Zakona o budžetskom sistemu da visina takse mora biti primerena troškovima pružanja javne usluge. RGZ i dalje postupa izuzetno sporo u procedurama koje sprovodi, nezakonito naplaćuje dve takse za jednu uslugu i umesto da sprovede jasne i jednostavno sprovodive preporuke u odnosu na rad Katastra, on u praksi dodatno komplikuje procedure koje sprovodi. Izmene Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, uvele su prekratke i nerealne rokove za postupanje stranaka, a poreska rešenja i opomene ne sadrže osnovne informacije o datumu i osnovu nastanka obaveze. Svesni smo da neke od navedenih preporuka, tačnije one koje su usmerene na smanjenje fiskalnih i parafiskalnih nameta, Vlada RS nije sprovela jer u ovom momentu nije uspela da obezbedi alternativne izvore finansiranja. Ipak, smatramo da je bilo moguće i da je potrebno da nova Vlada, odnosno resorna ministarstva, zauzmu stav u odnosu na te preporuke, te da predvide rokove u kome će biti moguća njihova implementacija.

Donošenje zakona po hitnom postupku

Imajući u vidu navedeno, neophodno je da Vlada nastavi reforme koristeći svoje postojeće institucionalne kapacitete (Kancelarija za regulatornu reformu i analizu efekata propisa),

Problemi sa Centralnim registrom

Očigledno je da ćemo na implementaciju preporuka NALED-a za ukidanje brojnih izuzetno napornih procedura pred Fondom PIO i RZZO čekati sve dok se ne obezbedi puno funkcionisanje Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja, koji je osnovan još u maju 2010. godine, usvajanjem Zakona o Centralnom registru obaveznog socijalnog osiguranja. I pored toga što je ta centralna elektronska baza podataka o svim osiguranicima i uplatama obaveznog osiguranja na republičkom nivou trebala da postane ažurna još od 01. januara 2013. to se nije desilo. Potpuno je neprihvatljivo da zbog nežurnosti republičkih organa, koji su tu bazu trebali da ažuriraju, svi građani Srbije prolaze kroz složene i duge procedure dokazivanja radnog staža i prava po osnovu zdravstvenog osiguranja, kad god treba da ostvare neko svoje pravo. Apelujemo na Fond PIO, RZZO, Poresku upravu, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja i resorna ministarstva da urade sve što je u njihovoj moći da obezbede punu funkcionalnost Centralnog registra, jer će na taj način rešiti veliki broj značajnih problema na koje ukazujemo u ovoj Sivoj knjizi.

koji garantuju sveobuhvatnost, kvalitet i kontinuitet reformi uz obezbeđenje javnosti regulatornog procesa.

Na žalost, ne možemo se oteti utisku da se prilikom izrade zakona analiza efekata propisa primenjuje više pro forme nego suštinski, a da se javne rasprave o nacrtima zakona organizuju samo onda kada je potpuno očigledno da je to obaveza po članu 41. stav 2. tačka 1. Poslovnika Vlade, tj. ako je reč o novom sistemskom zakonu, a skoro nikad u ostalim slučajevima iz druge, treće i četvrte tačke istog stava. Na to koliko je degradirao kvalitet javne rasprave prilikom donošenja zakona, ukazuje i činjenica da je od 29 zakona koji su imali direktan ili posredan uticaj na privredu, a usvojeni su u prvih 6 meseci 2013. godine, po hitnom postupku usvojeno čak 20 odnosno 69%!

Čak i kada postoji javna rasprava ona se često sprovodi mimo usvojenog programa, bez namere da se inputi dobijeni u toku rasprave koriste za poboljšanje teksta zakona. Takođe, evidentno je i odsustvo primene drugih metoda koje podrazumeva procedura izrade propisa uz primenu analize efekata propisa, kao što su organizovanje okruglih stolova u početnoj fazi izrade propisa i formiranje

fokus grupa po vrstama regulisanih subjekata, u cilju pribavljanja relevantnih inputa na početku i tokom izrade propisa.

Ovakvo stanje rezultira usvajanjem propisa čiji efekti nisu sagledivi, a takvi propisi se u praksi pokazuju kao neprimenjivi i/ili štetni. Dešava se da upravo takvi propisi ostaju na snazi godinama i uzrok su nepovoljnom poslovnom ambijentu, koji odbija investitore.

Birokratija kao uzrok sive ekonomije

Visoko administrativno opterećenje poslovanja podstiče preduzeća i pojedince da svoje poslovne aktivnosti obavljaju u sferi sive ekonomije. Brojni empirijski nalazi ukazuju na značajnu pozitivnu korelaciju između regulatornog opterećenja privatnog sektora i učešća sive ekonomije. Kao što se može videti na grafikonu – Srbija se nalazi u vrhu posmatranih zemalja.

NALED će kroz Sivu knjigu i druge projekte nastaviti da insistira na rešavanju evidentnih administrativnih problema koji ometaju poslovanje i razvoj privrede, a nadamo se da će regulatorna tela, pre svega Vlada RS i nadležna ministarstva, prepoznati ove naše preporuke kao dobronamerne inicijative i da će početi da ih rešava ubrzanijim tempom.

Makedonija prva uvela elektronsko izdavanje građevinskih dozvola

Nema više papirnih kopija, projekata koji se nose u fasciklama, nema dugih redova za čekanje ispred opštinskih kancelarija. Danas se u Makedoniji dozvola za gradnju dobija u proseku za dvadesetak dana, dok je nekada bilo potrebno više od tri meseca

Dok Srbija stagnira ili nazaduje kada je reč o građevinskim dozvolama, naše komšije ne sede skrštenih ruku. Prema izveštaju Svetske banke, Makedonija je u proteklih nekoliko godina pet puta smanjila troškove dobijanja građevinskih dozvola, prepolovila broj potrebnih procedura i izbila na visoku 63. poziciju u konkurenciji 189 zemalja, ostavljajući Srbiju na dalekom 182. mestu. I dok se u Srbiji jalovo diskutuje o validnosti i metodologiji ovakvih izveštaja i novom Zakonu o uređenju prostora i izgradnji, strani investitori kao karavani prolaze, a Makedonija ide dalje i uvodi elektronsko izdavanje dozvola na nacionalnom nivou. Za Sinergiju govori jedan od glavnih „krivaca“ za ovu malu revoluciju u Makedoniji – Dušica Perišić, izvršna direktorka Asocijacije jedinica lokalne samouprave (ZELS).

Kako je tekao proces uvođenja sistema za elektronsko izdavanje građevinskih dozvola u Makedoniji?

Ideja je proizašla iz jedne posete Singapuru, gde se svi ovi postupci sprovode elektronski. S obzirom da je Makedonija bila jako loše rangirana na svim svetskim listama konkurentnosti, naša Vlada je rešila da preduzme konkretnu akciju u cilju poboljšanja usluga koje se pružaju investitorima. Prvi korak bio je uspostavljanje jedinstvenog elektronskog sistema za izdavanje i prodaju građevinskog zemljišta koji je sredinom 2011. godine uspostavio ZELS, kao jedina Asocijacija lokalnih vlasti, u saradnji sa Ministarstvom transporta i veza. Uspešno započetu saradnju smo potom nastavili kroz projekat elektronskih dozvola. Započeli smo proces

mapiranja dokumentacije i procedura, definisanja svih zahteva za izradu softverskog rešenja. ZELS je već raspolagao ozbiljnom hardverskom opremom koja je neophodna za nesmetano funkcionisanje ovakvog sistema. Ceo proces je trajao godinu i po dana. Po izradi softverskog rešenja, usledile su obuke za više od 1.500 predstavnika opštinske i državne administracije, kao i za zaposlene u javnim preduzećima, privatnim kompanijama i projektnim biroima. Paralelno sa tim, radilo se na izmenama regulatornog okvira: 01. juna 2013. stupio je na snagu novi Zakon koji je zabranio korišćenje papirne dokumentacije kod dozvola za gradnju – svi poslovi moraju da se obavljaju elektronskim putem i niko ne sme da primi nikakav papir. 81 opština, javna preduzeća, državni organi, pravna lica i svi subjekti koji imaju bilo kakvu obavezu u vezi sa ovim procesom morali su da obezbede digitalne certifikate za sve zaposlene koji su uključeni u proces. Isto je važno i za fizička lica koja apliciraju za dobijanje građevinskih dozvola. Danas, nešto više od pola godine posle uvođenja ovog sistema rezultat je 2.000 podnesenih zahteva i 700 izdatih dozvola za gradnju sa

Podrška NALED-u da isti sistem zaživi u Srbiji

„Nadam se da će inicijativa koju je još prošle godine pokrenuo NALED – da se iskustva sa elektronskim dozvolama iz Makedonije prenesu u Srbiju, biti prihvaćena od strane nadležnih institucija u vašoj zemlji, posebno u ovom važnom momentu pred donošenje novog Zakona o uređenju prostora i izgradnji. Mi u ZELS-u smo spremni da pomognemo.“

Dušica Perišić je izvršni direktor Zajednice jedinica lokalnih samouprava Makedonije od 2001. Gostujući je profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Skoplju

prosečnim vremenom izdavanja od 20 dana.

Koji su benefiti od ovakvog sistema za građane, privredu i društvo u celini?

Građani i privrednici mogu da podnesu zahtev za građevinsku dozvolu sa bilo kog mesta u svetu, bilo kad, dovoljno je samo da imaju pristup internetu. Zatim, nema više potrebe da jedan te isti dokument fizički odnese na različite šaltere institucija – dovoljno je da jednom „podignu“ dokument u sistem koji obavlja njegovu dalju distribuciju na različite adrese. Podnosioci zahteva u svakom momentu imaju uvid u status njihovog predmeta (u kojoj instituciji i kod kog konkretno službenika se nalazi i koliko još ima da se radi na njemu) logovanjem na sistem ili putem sms-a.

Za centralne i lokalne vlasti, ovakav sistem donosi drastično smanjenje prostora za korupciju. Nema više direktnog kontakta između podnosioca i administracije. Nema mogućnosti za naknadno ubacivanje dokumenata ili bilo koje druge zloupotrebe službenog položaja ili izigravanje zakona. Ceo proces je u potpunosti transparentan – zna se ko zadržava predmete, gde su uska grla, odgovornost je personalizovana.

POVOLJNO POSLOVNO OKRUŽENJE ZRENJANIN

Uzgajamo **USPEH**

WWW.ZRENJANIN.RS

**INDUSTRIJA HRANE
< 40% NIŽI TROŠKOVI
300.000 t USEVA**

www.naled.rs

ŠAMPIONI lokalnog razvoja

Najveći broj predloženih praksi ne zahteva velika materijalna sredstva za sprovođenje što omogućava svim gradovima i opštinama u Srbiji da neka od tih rešenja i sami primene za dobrobit građana i privrede

Beočin, Novi Sad, Niš, Vršac i Zvezdara izabrani su za prve „Šampione lokalnog razvoja“, na konkursu koji su sproveli NALED i Radio-televizija Srbije, u cilju izbora najboljih praksi lokalnih samouprava. Vicešampionska mesta pripala su Smederevu, Kruševcu, Staroj Pazovi, Odžacima i Knjaževcu.

Krajem 2013. NALED i RTS uspešno su organizovali konkurs „Šampioni lokalnog razvoja“ na koji je stiglo više od 30 prijava opština i gradova, a izabrano 10 najboljih. Lokalne samouprave mogle su da se nadmeću u pet kategorija: javno-privatno partnerstvo, podrška privredi, promocija investicija, reforma administracije i servis građana. Kriterijumi ocenjivanja bili su primenljivost rešenja, merljivost rezultata i efekti, domet rešenja, odnos troškova i benefita, kao i inovativnost.

Najviše prijava stiglo je u kategorijama „servis građana“ (13) i „podrška privredi“ (sedam). Trećina kandidata bila je sa teritorije Vojvodine, a prijava nije manjkalo ni iz drugih delova Srbije. Ono što je posebno

interesantno jeste raznovrsnost predloga. Najzastupljenije su bile prijave koje se odnose na razvoj uslužnih centara za građane i privredu, kao i otvaranje industrijskih i slobodnih zona. Lokalne samouprave kandidovale su i rekonstrukciju gradskih trgova, revitalizaciju parkova, programe za interno raseljena lica, modernizaciju internet portala, centre za prekograničnu saradnju i pomoć privredi, uvođenje telemedicine, programe za razvoj poljoprivrede i dr.

Konkurs je pokazao da uspešne i korisne reforme nisu vezane samo za pitanje razvijenosti pa je osam kvalitetnih rešenja stiglo iz lokalnih samouprava iz treće i četvrte grupe po nivou razvoja. Ono što je najznačajnije, najveći broj predloženih praksi ne zahteva velika materijalna sredstva za sprovođenje što omogućava svim gradovima i opštinama u Srbiji da neka od tih rešenja i sami primene.

Javno-privatno partnerstvo

Opština Beočin, šampion u kategoriji „Javno-privatno partnerstvo“, prvo mesto osvojila je zahvaljujući saradnji sa fabrikom cementa Lafarge, s kojom je zajedničkim snagama opremila jednu industrijsku zonu i dovela

četiri investitora, a sada rade na opremanju druge. Prva industrijska zona doneće još 400 radnih mesta, a tokom 2014. očekuju se prvi ulagači i u drugoj zoni. Vicešampionska pozicija u toj kategoriji pripala je Smederevu, gradu koji je napravio dogovor sa pet privatnih kompanija radi formiranja slobodne zone i trimodalnog logističkog centra, koji već daju rezultat u privlačenju novih ulaganja. Broj radnih mesta u Slobodnoj zoni vrlo brzo biće povećan sa 1.000 na oko 2.500.

Podrška privredi

Prvo mesto u kategoriji „Podrška privredi“ pripalo je Novom Sadu i poslovnom inkubatoru. Grad se opredelio za podršku razvoju start-up biznisa u IT sektoru. Reč je o jednom od retkih uspešnih inkubatora u Srbiji i danas se u njemu razvijaju osam start-up kompanija, dva projekta i dve orga-

ŠAMPIONI
LOKALNOG RAZVOJA
2013/14

Specijalno priznanje Loznici

Žiri konkursa odlučio je da Loznici dodeli Specijalno priznanje za doprinos lokalnom ekonomskom razvoju kroz očuvanje kulturnog nasleđa. Loznica je jedina kandidovala rešenje iz oblasti kulture. S obzirom na bogato kulturno nasleđe Loznica je pristupila podizanju kapaciteta infrastrukture „Centra za kulturu Vuk Karadžić“ u Tršiću, kao i podizanju kvaliteta brojnih manifestacija i kulturnih programa koje organizuje što se odrazilo na povećani broj poseta ovom kraju.

nizacija kojima su na raspolaganju moderno opremljene kancelarije. Veliku konkurenciju u ovoj kategoriji Novi Sad je imao u Kruševcu kojem je vicešampionska pozicija pripala zahvaljujući dobrim rezultatima aktivne politike zapošljavanja. Kruševac izdvaja najviše sredstava za ove namene (48,7 miliona dinara u 2013.). Do sada je posao našlo skoro 1.200 osoba, a više od polovine firmi koje su dobile sredstva i dalje posluje.

Promocija investicija

Dominatno prvi u kategoriji „Promocija investicija“ bili su Vrščani i njihov Industrijsko-tehnološki park. Ovaj jedinstveni model privlačenja ulaganja u Srbiji rezultirao je dovođenjem osam domaćih i stranih kompanija među kojima su i kompanije Fresenius Medical Care i Stada. Planirano je da na prostoru ITP bude zaposleno oko 1.000 ljudi.

Na drugom mestu u ovoj kategoriji našla se opština Stara Pazova, koja takođe beleži privlačenje značajnih investicija (u ovom trenutku realizuje se sedam investicija među kojima su imena poput Deleza i Skanije). U Staroj Pazovi biće otvoreno još 1.670 radnih mesta, a sve to omogućila su velika unapređenja u odnosu lokalne administracije prema investitorima.

Reforma administracije

Grad Niš zaslužio je šampionsku titulu u kategoriji „Reforma administracije“ uspešnim rešavanjem jedne od najkomplikovanijih birokratskih procedura u Srbiji – izdavanje građevinskih dozvola. Uspeh Niša baziran je na umrežavanju svih institucija uključenih u ovaj proces, kako gradskih tako i republičkih. Formiran je Centar za dozvole koji funkcioniše kao jedan šalter na kojem investitori završavaju sve poslove. Drugo mesto pripalo

je maloj opštini na zapadu Bačke – Odžacima. Ta opština, iako udaljena od Koridora 10 uspeła je modernizacijom rada lokalne administracije da privuče tri velike investicije – Magna seating, Greiner packaging i Standard gas odnosno ulaganja od 20 miliona evra.

Servis građana

Najviše poena na ovom konkursu (135) osvojio je šampion u kategoriji „Servis građana“ – opština Zvezdara. Ova beogradska lokalna samouprava na jedan inovativan i plemenit način rešila je pitanje brige o ranjivim grupama stanovništva. Formiran je Volonterski centar u kojem je angažovano više od 40 volontera. Vicešampionska titula otišla je u ruke čelnicima opštine Knjaževac za jedan od najinovativnijih projekata. Ova lokalna samouprava formirala je Centar za radno angažovanje mladih koji je popisao gotovo 500 osoba ispod 30 godina bez stalnog zaposlenja, obezbedio im jedinstvenu bazu podataka o radnim mestima i omogućio da steknu prvo iskustvo kroz praksu u firmama i institucijama.

Priznanja šampionima i vicešampionima prvog konkursa za izbor najboljih praksi dodeljena su na svečanoj ceremoniji održanoj 26. decembra u svečanoj sali zgrade Jugoslovenske kinoteke u Beogradu, u prisustvu predstavnika državnog vrha, privrede, diplomatskog kora i medija.

Pobednike je birao žiri u sastavu: Vesna Damjanić-Branković, Nenad J. Ristić i Dragan Stojev ispred RTS-a i Violeta Jovanović, Milica Stefanović i Ivan Radak ispred NALED-a. O 10 najboljih opština i dobitniku specijalnog priznanja biće snimljeni TV priloz i emitovani na programima RTS.

Na izvoru zdravlja

Arandelovac je sve više usmeren na turizam i kulturu. Razlog za to su lekovita Bukovička banja, pećina Risovača, planina Bukulja, jezero Garaši, Karađorđev spomenik, muzej u Orašcu i jedan od najpopularnijih akva parkova u Srbiji

Na prostorima bivše Jugoslavije upravo ovde je rođena prva pepsi kola. Meštani ovog mesta će vas ljubazno ugostiti u svom domu ili počastiti kafom i sladoledom u njihovoj najpoznatijoj poslastičarnici Zelena Jabuka. Za sebe kažu da su pravi Šumadinci, smirene prirode, veselog duha, okrenuti kulturi i turizmu. Ako prvi put dolazite u ovo mesto preporučićemo vam da prođete kroz kapiju Bukovičke banje, takozvanu Šarenu kapiju. Tvrde da ona spaja zaljubljene parove, u čije moći je verovao i sam vojvoda Živojin Mišić, koji je sa svojom velikom ljubavi, Nemicom Lujzom, prošao kroz vrata ove čarobne kapije. Omiljena destinacija Kneza Miloša i dinastije Obrenović, jedno od najpoznatijih banj-skih mesta u Srbiji, smešteno pod okriljem planine Bukulja (696 m) i u neposrednoj blizini Venčaca (658 m). Prvobitna naseobina sa 50 kuća i 300 stanovnika najpre se zvala Šanac Vrbica, a 1859. godine, odlukom Kneza Miloša Obrenovića, dobija naziv Arandelovac, koji nosi i danas.

Od industrijskog centra do banje

Kao jedna od sedam opština Šumadijskog okruga, opština Arandelovac se prostire na 375,89 km² i broji 45.746 stanovnika. Po veličini zaizima treće mesto u ovom okrugu, odmah iza grada Kragujevca i opštine Knjić. Saobraćajni položaj opštine relativno je povoljan. Drumske saobraćajnice koje prolaze sredinom arandelovačke opštine, daju joj tranzitni karakter. Arandelovac se nalazi na magistralnom putu M-4 koji povezuje Ibarsku magistralu sa autoputem E-75, dok se

magistralnim putem M-23 stiže za sat vremena do Beograda (74km). Ekonomski razvoj nekada male varoši u prvim godinama oslanjao se na trgovinu, poljoprivredu (povrtarstvo i vinogradarstvo) i zanatstvo, a njegov ubrzan razvoj dolazi nakon dobijanja pošte (1870.), telegrafa (1872.) i železničke pruge (1904). S druge strane, geološka struktura zemljišta pružala je dobru sirovinsku bazu za razvoj prerađivačke industrije, posebno prerade nemetala kao što su mermer, granit i drugi materijali koji se koriste u građevini. Privredni razvoj ovog industrijskog centra trajao je sve do devedesetih. Međutim, nakon perioda tranzicije i neuspelih privatizacija Arandelovac slabi, nezaposlenost raste, a firme koje su nekada bile nosioci ekonomskog razvoja Arandelovca – Šamot, Elektroporcelan, Venčac i druge, propadaju. U poslednjih desetak godina, privreda se

polako oporavlja, i u opštini danas posluje 1.835 preduzeća, među kojima je najviše malih i srednjih firmi. Nezaposlenost je i dalje visoka (26%) pa investitori mogu računati da će brzo i lako doći do kvalitetne i iskusne radne snage po konkurentnim cenama – prosečna bruto zarada iznosi nešto više od 52.000 dinara. Najrazvijenije privredne grane su trgovina i industrija nemetala, a poslednjih godina i turizam. Interesantna je činjenica da Arandelovac ima najveći broj registrovanih samostalnih privrednika u oblasti kamenorezačke delatnosti u Srbiji (više od 100). Razvoj vinogradarskih zadruga i podrumarstava potvrđuje da ova opština ima veliki potencijal za proizvodnju i promet vina i rakija. Svoje mesto pod suncem u

Arandelovcu su našle i veće kompanije koje svoje poslovanje baziraju na proizvodnji i preradi građevinskog materijala, ukrasnog kamena, krečnjaka, gipsa, crepa, gline, plastike i slično. To su pre svega Peštan, Stublina, Elka Elektrokemika, Univerzum-Kubrušnica, Venčac Omya i Banja komerc Bekament. Prepoznatljivosti Arandelovca možda je najviše od svih njih doprineo Bekament, koji već 20 godina, najpre kao porodična firma, a danas kao kompanija koja zapošljava 200 radnika, prerađuje i proizvodi mlevene materijale od čuvenog „venčačkog mermera“. Definitivno najveći promoter Arandelovca kao opštine sa povoljnim uslovima za poslovanje jeste kompanija Knjaz Miloš, koja već dva veka uspešno posluje u toj opštini. U ovoj kompaniji s ponosom ističu da je Knjaz jedini brend koji se pio

Knjaz Miloš - dvesta godina u našim genima

Eksploatacija mineralne vode u Arandelovcu vrši se iz 10 bušenih bunara i jednog rezervoara. Mineralna voda se toči na tri mesta u banjskom parku, a prerađuje i flašira u fabrici Knjaz Miloš. Dnevna proizvodnja mineralne vode 1972. godine bila je 600.000 litara, a izvozila se u Ameriku, Australiju, Kuvajt, Gvineju. 1973. Knjaz Miloš je imao najveću godišnju proizvodnju mineralne vode u staroj Jugoslaviji. Danas, najpoznatija pića koja kompanija proizvodi i distribuira su gazirana mineralna voda, voćni sokovi Golf, voda Aqua Viva i Aqua Una, kao i energetska piće Guarana. 2011. godine Knjaz Miloš, uz slogan Dvesta godina u našim genima, proslavio je dva veka postojanja i tradicije. Članstvom u Upravnom odboru NALED-a u 2013. Knjaz Miloš je aktivno doprineo regulatornoj reformi i stvaranju boljih uslova za poslovanje u Srbiji. Danas ovom kompanijom upravlja Investicioni fond Salford u ime sto procentnog vlasnika, Klejts Holding iz Holandije.

čak i na srpskom dvoru, a u njihovoj fabrici na prostorima stare Jugoslavije, proizvedena je i prva pepsi-kola po licenci otkupljenoj od generalne direkcije iz Njujorka.

Osim što se stara da postojaća privreda bude zadovoljna i da dobro posluje, opština se zalaže i za privlačenje stranih investicija. Lokalna vlast i Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj opštine Aranđelovac uvek su otvoreni za saradnju i neguju partnerske odnose sa privredom, vladinim i nevladinim organizacijama. Onima koji žele da donesu novi kapital u opštinu na raspolaganju je opremljena postojeća industrijska zona Kubrušnica u kojoj već posluju industrijski kapaciteti Knjaz Miloš, Kubrušnica Univerzum, Pobjeda, Venčac i Karbon. U toku je i rekonstrukcija takozvane Istočne ulazne zone gde će nekada neuređeno skladište postati moderna poslovna zona.

Osim toga, investitorima su na raspolaganju i radne zone Peštan i Stojnik, kao i zona uz nekadašnji Regionalni put R-202 koja pruža uslove za raznovrsnu izgradnju stambenih i poslovnih objekata.

U ostale benefite opštine najčešće se ubrajaju obučeni radnici u industriji nemetala i metalskoj industriji, blizina autoputa, razvijena elektro-energetska infrastruktura (gas i elektrifikacija), značajna rudna bogatstva, kontinuirana eksploatacija i prerada kamena, nalazišta mineralnih i geotermalnih voda. Kao finansijske povlastice navode se otuđenja ili davanja

u zakup građevinskog zemljišta po niskim cenama ili bez naknade, oslobađanje i olakšice za plaćanje naknade za uređenje i korišćenje građevinskog zemljišta, kao i oslobađanje i olakšice za plaćanje poreza na imovinu.

Lokalna vlast je posvećena razvoju usluga ka svojim građanima – Aranđelovčani mogu na jednom mestu putem portala e-uprave da saznaju kako izgleda procedura za pribavljanje određenog dokumenta, koji su im potrebni obrasci, a mogu naručivati preko interneta i izvod iz matične knjige rođenih, uverenje o državljanstvu, kao i zahteve za izdavanje građevinske ili lokacijske dozvole.

Dalji razvojni projekti opštine za lokalni ekonomski razvoj je izgradnja nove fabrike za preradu pijaće vode i kompletna rekonstrukcija glavne ulice Knjaz Miloš.

Grad istorije, spomenika, mineralne vode, mermera i gline

Nekadašnji centar industrije nemetala u Jugoslaviji, danas je Aranđelovac sve više usmeren na turizam i kulturu. Razlog za to su ne samo lekovita Bukovička banja, već i pećina Risovača, planina Bukulja, jezero Garaši, Karađorđev spomenik, muzej u Orašcu i jedan od najpopularnijih akva parkova u Srbiji.

Već na samom ulasku u grad glavnom ulicom stižete do centra gde je na prostoru od 24 ha parka smeštena Bukovička banja sa postavkom mermernih skulptura, najpoznatijih domaćih

i svetskih autora. U parku je smešteno i nekoliko izvora mineralne vode koja u kombinaciji sa glinom služi za lečenje raznih oboljenja, najčešće bolesti respiratornog i povrede lokomotornog sistema. Blagodeti kisele mineralne vode uviđao je i Dositej Obradović kada je 1811. godine dolazio u banju da okrepi svoje zdravlje.

Pećina Risovača koja se nalazi na samom ulazu u grad iz pravca Topole, predstavlja jedno od najpoznatijih nalazišta paleolita u Evropi i stanište čoveka iz ledenog doba. Ovu pećinu godišnje poseti hiljade ljudi iz

Jedan od šest centara hiporehabilitacije

Konjički klub Aranđelovac jedan je od šest centara u Srbiji koji sprovode hipoterapiju (od grčkog hippos – konj i therapeia – lečenje), oblik lečenja pomoću konja. Pokreti konja najbolje simuliraju ljudske, telo konja je toplije, a puls niži nego kod čoveka, što ima izuzetne terapeutske efekte kod dece sa smetnjama u razvoju i osoba sa invaliditetom. U radu sa decom radi čitav tim licenciranih stručnjaka KK Aranđelovac – defektolozi, fizioterapeuti, psiholozi, treneri, lekari. Terapija se u inostranstvu primenjuje više od šest decenija, a u Srbiji na nekoliko hipodroma počevši od 2010. godine

zemlje i inostranstva, a zbog svojih prirodnih osobenosti i kulturno istorijskih vrednosti proglašena je spomenikom kulture. Uz pećinu Risovača, tu je i selo Orašac, mesto dogovora o podizanju Prvog srpskog ustanka i proglašenja Karađorđa Petrovića vrhovnim vođom, koje predstavlja jednu od najbitnijih lokacija za moder-

nu srpsku državnost. Zavod za proučavanje sela i Asocijacija za sociologiju sela i ruralni razvoj, proglasili su Orašac za najupečitije selo u 2010. godini u konkurenciji od 4.250 seoskih mesnih zajednica. Ovaj epitet Orašcu je pripao na osnovu izgrađene infrastrukture, putne, elektro i vodovodne mreže, seoskog turizma i različitih kulturnih manifestacija. Iako ovo mesto ima nešto manje od 2.000 stanovnika, ima dva hotela i dva etno-domaćinstva sa smeštajnim kapacitetima od 200 mesta. U oblasti hotelijerstva u Arandelovcu se posebno izdvaja hotelski kompleks Izvor, jedan od najsavremenijih i najluksuznijih hotela na Balkanu u vlasništvu Alco Group sa 165 smeštajnih jedinica koje zauzimaju više od 32.000 m². U okviru kompleksa nalazi se i Akva park sa najvišim toboganima u Srbiji, koji se prostire na površini od 6 ha. Uz sav prateći sadržaj, wellness i spa centar, u kombinaciji sa

prirodom i ostalom turističkom ponudom u Arandelovcu, hotel Izvor predstavlja odličan izbor za odmor i rekreaciju, ali i organizovanje „team building“ aktivnosti brojnih kompanija iz Srbije i okruženja. Ovaj hotel sadrži kongresni centar od pet multifunkcionalnih sala za organizovanje konferencija i poslovnih skupova i manifestacija. S druge strane Akva park sa tri bazena, dvanaest slajdova za odrasle, od kojih najduži ima 120 m, a najviši 22 m, tri slajda za decu i mnoštvo drugih atrakcija, zadovoljiće avanturistički duh i najzahtevnijih posetilaca koji su imali priliku da uživaju na sličnim mestima u svetu.

Za sve one sa smirenijom prirodom, na raspolaganju su duge staze za šetnju u banjskom parku pored izvora mineralne vode pa sve do vrha Bukulje, odakle se kroz mesto Crvena bara kreće ka vrhu planine Venčac. Staza je dugačka 25 km i može se preći za osam sati i 20 minuta

hoda. Do vrha planine Bukulja može se doći jahanjem konja iz konjičkog kluba Arandelovca ili u fijakeru, odakle sa osmatračnice visoke 19 m možete videti čitavu Šumadiju – Rudnik, Suvobor, Maljen, Ovčar, Kablar, Kosmaj, Avalu, Gružanske planine i Pomoravlje.

Jedna od najpoznatijih kulturnih manifestacija u Srbiji održava se upravo u Arandelovcu. Čuvena smotra umetnosti – Mermer i zvuci, može se pohvaliti tradicijom umetničkog stvaranja i prikaza koja traje već 48 godina. U okviru manifestacije od jula do septembra svake godine organizuju se i Međunarodni festival Svet keramike i Simpozijum skulpture Beli Venčac.

Ko poseti i upozna istoriju, kulturu, privredne i investicione potencijale Arandelovca, pojmovi Knjaz Miloš, kisela voda, beli mermer, glina, Orašac ili pak Prvi srpski ustanak biće mu glavne asocijacije na ovo mesto, a veza između nemetala i izvora s jedne i kapitala s druge strane postaće smisljena.

Spasavanje državnih finansija ugrozilo je lokalne budžete

Pirot je u vreme poslednje izmene Zakona o lokalnoj samoupravi bio jedna od tri najbolje opštine po brzini izdavanja građevinskih dozvola

Smanjenje budžeta lokalnih samouprava i mali broj ovlašćenja koje lokalni nivo vlasti ima, najveći su problemi gradonačelnika i predsednika opština u Srbiji. Isto važi i za Vladana Vasića, prvog čoveka opštine Pirot i člana Upravnog odbora NALED-a, koji kaže u intervjuu za Sinergiju da razume nameru Vlade Srbije da smanji budžetski deficit, ali podseća da je to značajno umanjilo novac kojim raspoložu lokalne samouprave. Manji su prihodi od poreza na zarade, kao i zbog ukidanja naknade za korišćenje građevinskog zemljišta za građane. Spram tih problema, aktuelne saobraćajne gužve oko Pirota zbog izgradnje Koridora 10 izgledaju nevažno.

Ako je država već rešila da smanjuje transfere opštinama, šta je to što očekujete da obezbedi kao alternativu?

Očekujem da budemo samostalniji. Prisutan je odnos u kojem mnogi naši projekti zavise od centralnih vlasti. Na primer, ako želite da ulažete u poljoprivredu morate da dobijete saglasnost Ministarstva poljoprivrede. Decentralizacija mora da dođe kad-tad na dnevni red jer se život odvija u lokalnim samoupravama i ako već usvajate budžet onda bi trebalo da ga adekvatno i trošite, po planovima koje ste obećali narodu. Evropsko zakonodavstvo je takvo da se 70% propisa primenjuje na lokalnom nivou i više od 20 poglavlja u budućim pregovorima sa EU tiče se tema vezanih za lokalnu samoupravu.

Da li vam je teže s obzirom na to da vaša stranka nije na vlasti na republičkom nivou?

Predsednik sam opštine već 10 godina. Pet vlada Srbije se promenilo i nikada nisam imao problem s tim. Više od tri četvrtine tog perioda, stranke koje su bile

na centralnom nivou vlasti nisu bile u vlasti u Pirotu, ali smo se borili dobrim projektima. Sada nemamo mnogo projekata koje zajednički sprovedimo pre svega zbog problema koje država ima sa finansijama.

Šta motiviše nekoga da 10 godina bude na čelu opštine i ne pređe na viši nivo vlasti?

Moj motiv bio je da menjam grad u kojem sam odlučio da živim. Posle završetka studija vratio sam se iako su mnogi moji drugari otišli u inostranstvo. Stalno pozivam mlade i sposobne ljude da se uključe u politiku jer ona direktno menja život, utiče na poslovnu klimu, a nažalost kod nas iz politike beže kvalitetni ljudi zato što je stvoren ambijent da su svi lopovi, da ne valjaju, da ulaze u politiku iz ličnog interesa i onda smo u širokim narodnim masama svi isti. Tvrdim da nismo.

Da li vas brine aktuelni trend da se na lokalnim izborima manje vrednuje stvarni učinak lokalnih vlasti, a više se gleda na republički nivo?

Ako imate izolovane lokalne izbore kao sada onda se imidž trenutne republičke vlasti prenosi na lokal. Tada svi pokušavaju da na lokalnu izmere političku snagu koju misle da imaju na centralnom nivou. Zagovornik sam izmene izbornog zakona. Mora da se vrati direktan izbor gradonačelnika i predsednika opština, čak i odbornika, jer tada ljudi znaju za koga glasaju i onda možete da budete veliki u

„Decentralizacija mora da dođe kad-tad na dnevni red jer se život odvija u lokalnim samoupravama

Pirotu samo ako ste veliki u Pirotu. To će biti lekovito za politički sistem Srbije. Ako imamo mnogo direktno delegiranih odbornika i gradonačelnika, onda imamo čitavu vojsku ljudi koji imaju legitimitet dobijen od građana i koji lagodnije donose odluke.

Koje segmente u pirotskoj administraciji bi trebalo unapređivati u cilju bržeg lokalnog ekonomskog razvoja?

Lokalne samouprave nemaju previše nadležnosti kada je reč o razvoju lokalne ekonomije i trudimo se da barem pojednostavlivanjem procedura budemo efikasniji. Svi pokušavamo da imamo uslužni centar, kao i privredni savet jer želimo da čujemo ideje privrednika. Uvodimo standarde efikasne lokalne administracije kroz sertifikaciju opština sa povoljnim poslovnim okruženjem. Najveći problem koji gradovi imaju jeste izdavanje građevinskih dozvola, ali umesto da neke mane uočene u praksi ispravimo, mi menjamo cele zakone. Od 2001. imali smo tri-četiri promene kompletnog Zakona o planiranju i izgradnji. Predložio bih da se napravi tim od načelnika odeljenja za urbanizam iz nekoliko najuspešnijih gradova i da oni predlože promene. Oni bi sigurno predložili i izmene seta pratećih zakona – o vodoprivredi, katastru, elektroprivredi itd. Svi prstom upiru na lokalnu samoupravu, ali se kod dobijanja dozvole često srećete sa državnim institucijama i preduzećima kao što su EPS, Direkcija za imovinu, Katastar ili Srbija šume, koji su svi kao država u državi.

Građevinske dozvole su mesto gde vidim najveći prostor za napredak i rast produktivnosti opština. Ako je u ovom slučaju konsultovana praksa onda će novi zakon sigurno napraviti boljitak. Pirot je u vreme poslednje izmene Zakona o lokalnoj samoupravi bio jedna od tri najbolje opštine po brzini izdavanja građevinskih dozvola.

Kakvo je interesovanje investitora za Pirot?

Možemo da se pohvalimo jednom od najvećih investicija u Srbiji s obzirom na to da je Michelin trenutno u fazi izgradnje nove fabrike. Investicija je vredna 200 miliona evra, otvoriće 500 radnih mesta, dupliraće proizvodnju i skoro udvostručiti izvoz. Sadašnji izvoz Michelina je vredan 180 miliona evra, a posle završetka fabrike biće povećan još 130 miliona evra. Prvi maj je, nadam se, stao na noge i tako radi 1.330 radnika. Ono što je problem

je Tigar AD, domaći deo kompanije Tigar, koji je u finansijskim problemima. Tu je država krajem 2012. počela da interveniše, ali se zbog političkih promena stalo i njihova budućnost je neizvesna. Pirot ima i oko 460 malih i srednjih preduzeća i 1.250 preduzetnika. Takođe, najavljene su investicije u našu hladnjaču i mlekaru i ako se ostvari plan da se povežemo gasovodom sa Bugarskom, mislim da Pirot ima dosta razloga za optimizam.

Bilo je u medijima tvrdnji i da Michelin neće realizovati investiciju. Mislite li da će biti problema?

Ne, Michelin uveliko realizuje investiciju. Imaju problem u tom smislu da im nije jasno zašto se predugovor, koji imaju sa Vladom Srbije i u kojem su obe strane preuzele određene obaveze, ne pretoči u ugovor. Siguran sam da investicija nije ugrožena.

Siva zona se izjednačila sa legalnom trgovinom

Koliko problema Pirot ima sa sivom ekonomijom i gde vidite rešenje?

Imamo dosta problema sa sivom ekonomijom. Pošto smo u pograničnom području siva ekonomija je na tom nivou da može da se izjednači sa trgovinom. Dosta je ljudi iz Bugarske koji dolaze, kupuju ili prodaju neku robu u Pirotu. Sve je to manje-više u domenu sive ekonomije. Pokušavamo da ukazemo nadležnim organima da im je važniji zadatak da kontrolišu sivu nego legalnu zonu. Na robnoj pijaci, koja je otvorena kada smo ugasili buvlju pijacu, naterali smo prodavce da zakupe tezge, prijave radnje, zaposle svoje ljude, a onda se pojavi neko ko prodaje na asfaltu ispred pijace. Odgovor nadležnih bio je da im ne mogu ništa jer nemaju registrovane radnje. To je poruka da ljudi odjavljuju firme i krenu „u sivo“. Mislim da smo to malo popravili kada je prošle godine deo nadležnosti tržišne inspekcije prešao u komunalnu. Bili smo rigorozni i oduzimali robu. Smanjena je nelegalna prodaja, ali je još uvek ima na zelenoj pijaci. S druge strane, pokušavamo da kroz vlastite animiramo preduzetnike da rade „na belo“. Sa nemačkom organizacijom Help sprovodimo već osmi ciklus stimulanja ljudi da svoj biznis unaprede tako što će registrovati preduzeće, prijaviti radnike, a od nas dobiti grantove u opremi vredne u proseku oko 2.500 evra. Svako ko dobije grant dužan je da prođe i određene obuke. Pokušavamo da isto radimo i preko našeg Fonda za razvoj poljoprivrede među registrovanim gazdinstvima.

Kada očekujete da Koridor 10 bude gotov?

Radi se sporije nego što je najavljivano, ali najbitnije je da se radi. U poslednje vreme su čak i ubrzani radovi što bih pohvalio. Očekujemo da se ubrzo nastavi s radom na delu prema Dimitrovgradu gde se stalo zbog problema sa Alpinom. Uskoro počinje i izgradnja alternativnog puta između Piroti i Bele Palanke. Mislim da će efekti tek biti vidljivi za Pirot. Kod nas će se nalaziti baza za održavanje puta, naplatne rampe, moteli, benzinske stanice. Već na neki način vidimo posredne efekte. Hotel Pirot u centru grada, koji je dugo stajao prazan, kupljen je za milion evra, a investitor će uložiti još tri miliona.

Uključili ste Pirot u projekat Certifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem u jugoistočnoj Evropi (BFC SEE), koji sprovodi NALED. Kakve efekte je prolazak kroz taj proces imao na Pirot?

Pirot je pre toga prošao i kroz proces certifikacije na nacionalnom nivou i motiv nam je bio da vidimo gde postoji prostor za napredak, kod kojih procedura grešimo, kako da ih unapredimo, šta je to što bi jedna efikasna lokalna samouprava trebalo da ima. Mislim da su koristi bile zaista velike. Unapredili smo procedure, boljom komunikacijom među odeljenjima dolazili smo do boljih rešenja nego ranije. Recimo, nismo imali Privredni savet niti je Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj radila punom snagom. Otvorili smo uslužni centar, uradili mnogo toga na proceduri izdavanja građevinskih dozvola i praćenja predmeta. Sigurno je vredelo i vredi. Kad je pokrenuta certifikacija na nivou regiona pristupili smo i tom procesu sa dobrom energijom. Sada se zna za Pirot kao opštinu sa povoljnim poslovnim okruženjem, ne samo na nivou Srbije već i u okolnim zemljama i postali smo primer dobre prakse.

Koliko problema Pirot ima sa sivom ekonomijom i gde vidite rešenje?

Imamo dosta problema sa sivom ekonomijom. Pošto smo u pograničnom području siva ekonomija je na tom nivou da može da se izjednači sa trgovinom. Dosta je ljudi iz Bugarske koji dolaze, kupuju ili prodaju neku robu u Pirotu. Sve je to manje-više u domenu sive ekonomije. Pokušavamo da ukazemo nadležnim organima da im je važniji zadatak da kontrolišu sivu nego legalnu zonu. Na robnoj pijaci, koja je otvorena kada smo ugasili buvlju pijacu, naterali smo prodavce da zakupe tezge, prijave radnje, zaposle svoje ljude, a onda se pojavi neko ko prodaje na asfaltu ispred pijace. Odgovor nadležnih bio je da im ne mogu ništa jer nemaju registrovane radnje. To je poruka da ljudi odjavljuju firme i krenu „u sivo“. Mislim da smo to malo popravili kada je prošle godine deo nadležnosti tržišne inspekcije prešao u komunalnu. Bili smo rigorozni i oduzimali robu. Smanjena je nelegalna prodaja, ali je još uvek ima na zelenoj pijaci. S druge strane, pokušavamo da kroz povlastice animiramo preduzetnike da rade „na belo“.

Sa nemačkom organizacijom Help sprovodimo već osmi ciklus stimulisanja ljudi da svoj biznis unaprede tako što će registrovati preduzeće, prijaviti radnike, a od nas dobiti grantove u opremi vredne u proseku oko 2.500 evra. Svako ko dobije grant dužan je da prođe i određene obuke. Pokušavamo da isto radimo i preko našeg Fonda za razvoj poljoprivrede među registrovanim gazdinstvima.

Kakvi su dalji planovi kada je reč o razvoju Piroti?

Godinama se govori da su šanse Srbije u energetici, poljoprivredi i infrastrukturi. To važi i za Pirot. Imamo Staru planinu i veliki potencijal za razvoj hidrocentrala, kao i mogućnost gradnje gasovoda ka Bugarskoj. Takođe, Pirot može da proizvede mnogo više hrane nego što to sada čini. Imamo čuvene proizvode kao što su pirotski kačkavalj, peglana kobasica i pirotsko jagnje. Na kraju, tu

Prolaskom kroz proces BFC certifikacije unapredili smo procedure i dolazimo do boljih rešenja nego ranije

su i infrastrukturni projekti poput Koridora 10, ali i mnogo manjih projekata koje finansira lokalna samouprava. Realno je nezaposleno oko 5.000 ljudi i to nije mali broj, ali kada bi Tigar AD funkcionisao punom snagom, kada bismo rešili problem Trikotaže i, uz investicije koje smo pomenuli, Pirot bi mogao da se pohvali napretkom. Nismo ugroženiji od ostalih, ali nismo ni bolji. Voleo bih da ljudi koji su dobili otpremnine u Prvom maju pokrenu biznis, a ne da troše na automobile. U Pirotu imamo negativan primer da posle gašenja drvnog kombinata Polet nemamo maltene nijednog privatnika koji proizvodi nameštaj iako je tu radilo 1.500-2.000 ljudi. S druge strane, imamo pozitivan primer da postoji puno malih i srednjih tekstilnih firmi, koje žele da unaprede poslovanje i računaju na radnike Prvog maja.

NAJBOLJI U SREMU

Na internet sajtu Gas-Ruma ima istaknute sve neophodne informacije, kao i online Korisnički servis za proveru računa, prijavu kvarova i nelegalnih priključaka

Pre tačno jedne decenije završena je i puštena u rad prva faza gasovoda u Rumi, izgrađenog sredstvima građana, preduzeća i drugih potrošača u ovoj opštini. Posao snabdevanja gasom na teritoriji Rume i Iriga povereno je javnom preduzeću Gas-Ruma, koje je zvanično počelo sa radom 01. januara 1995. Od tada do danas, ovo javno preduzeće investiralo je značajna sredstva u razvoj usluga ka građanima i gasovodne mreže koja sada ima više od 500 kilometara i preko nje snabdeva gotovo 8.000 priključaka.

Prema podacima iz finansijskih izveštaja o poslovanju JP Gas-Ruma za poslednjih šest godina, dostupnih i na stranici Agencije za privredne registre, može se uočiti da je reč o stabilnoj kompaniji koja posluje pozitivno uprkos problemima sa naplatom sa kojima se suočavaju javna preduzeća širom zemlje. Neto dobit iz 2007. iznosila je gotovo 12 miliona dinara. Posle kraćeg pada u naredne dve godine, usledila je 2010. u kojoj je Gas-Ruma ostvaruje profit od 9,3 miliona dinara, potom rekordna 2011. sa zaradom od čak 16,2 miliona dinara. U 2012. dobitak javnog preduzeća iz Rume iznosio je ravno 15 miliona dinara. Kako je krajem prošle godine saopštio bivši direktor Aleksandar Spalević, kompanija nije kreditno zadužena niti ima drugih dugovanja. Primetno je i da u ovom preduzeću u poslednjih pet godina nije bilo velikih promena kada je reč o broju zaposlenih koji se kreće u

Javno preduzeće iz Rume poslednje četiri godine posluje sa profitom

rasponu od 40 do 42 radnika.

Kvalitetni rezultati prepoznati su u javnosti tako da je Gas-Ruma dobitnik brojnih priznanja. Među poslednjima izdvaja se nagrada „Kapetan Miša Anastasijević“ za najbolje javno preduzeće u 2012. To priznanje se dodeljuje u sklopu projekta „Put ka vrhu“ koji u saradnji sa Privrednom komorom Vojvodine, realizuju Media Invent i Fakultet tehničkih nauka iz Novog Sada. Prošle godine, javno preduzeće Gas-Ruma dobilo je i Godišnju nagradu za najbolje poslovne rezultate koji su imali uticaja na razvojne ciljeve privrede regiona, koju dodeljuje Sremska privredna komora.

Gas-Ruma na svom sajtu nudi potrošačima sve neophodne informacije. U odeljku korisnici usluga moguće je informisati se o proceduri za izgradnju gasnog priključka i instalacije. U preglednoj tabeli jasno su navedeni dokumenti koje je potrebno podneti,

u kojim institucijama mogu da se dobiju, iznosi taksu i dalja procedura nakon pribavljanja. Na sajtu su svi važeći cenovnici (gasa, servisnih i ostalih usluga), a zadržani su i oni koji su prestali da važe. Iako to najčešće nije praksa javnih preduzeća u Srbiji, Gas-Ruma na internet prezentaciji ima sve finansijske izveštaje za poslednjih pet godina. Za potrošače najvažniji je Korisnički servis. Svi korisnici usluga Gas-Rume preko sajta mogu da provere svoj račun, koriste Kalkulator obračuna, kao i da prijave kvar. Ono što je zanimljivo, Korisnički servis daje im mogućnost i da prijave nelegalno korišćenje gasa.

Zvezdarci pomeraju granice HUMANOSTI

Više od 40 volontera svakog meseca brine o 200 sugrađana. Trogodišnji dobri rezultati zainteresovali su lokalne samouprave širom Srbije da primene ovaj model kod sebe

Već pune tri godine, više od 40 volontera svakog meseca brine o 200 najugroženijih sugrađana, a za svaki uloženi dinar koji za ove svrhe prikupi opština Zvezdara – građani dobiju protivrednost od 2,25 dinara. Otuda i ne čudi što veliki broj lokalnih samouprava širom Srbije želi da preuzme ovaj model i nema sumnje da je reč o održivom, inovativnom i pre svega veoma korisnom projektu.

Volonterski servis opštine Zvezdara dokazao je rezultatima da doprinosi boljem kvalitetu života građana tog dela Beograda. Samo u 2013. pruženo je 2.875 socijalnih usluga i realizovano više od 6.300 volonterskih sati. Takav doprinos i entuzijazam koji volonteri pokazuju u nameri da svojim korisnicima pruže najbolje u najtežim okolnostima, nagrađen je titulom „Šampioni lokalnog razvoja“ na konkursu koji su krajem 2013. sproveli NALED i Radio-televizija Srbije. Predsednik opštine Zvezdara, Edip Šerifov, kaže da ni najveći entuzijasti nisu mogli da pretpostave pre tri godine da će Volonterski servis doživeti ovakav uspeh. „Prezadovoljni

osobama koje imaju decu sa invaliditetom, intelektualnim poteškoćama ili problemima u društvenom ponašanju. Najmlađi korisnik ima 12, a najstariji 92 godine. Rad volontera ocenili su prosečnom ocenom 4,5 (na skali od 1 do 5).

smo. Znamo kakvo je vreme u kojem živimo i zato osmišljavamo načine kako da pomognemo. Novčana sredstva kojima lokalna samouprava raspolaže za pomoć socijalno ugroženim porodicama i pojedincima su mala i nedovoljna, tako da je Volonterski servis dobar put. Nagrada koju smo dobili od NALED-a i RTS-a predstavlja priznanje da radimo pravu stvar. Obećavamo da ćemo pomoći volonterima da postignu još više, jer oni pomažu nama da budemo bolji“ – rekao je Šerifov.

Najstarija volonterka Volonterskog servisa ima 74 godine, a najmlađi volonter 20. Među njima ima studenata, penzionera, zaposlenih i nezaposlenih. I nije reč samo o Zvezdarcima. Dolaze iz opština Rakovica, Čukarica, Palilula, Novi Beograd i Voždovac, kao i iz Pančeva. Kada ih pitate šta je najlepše u ovom poslu, volonteri kažu - „Moja pomoć se cení“, „Dobro se osećam“, „Znam da sam nekome ulepšala život“, „Kvalitetno provedete slobodno vreme“, „Druženje“, „Zadovoljstvo da pomognem drugima. Samo to“.

Pomoć je usmerena pre svega ka starim, nemoćnim i licima sa invaliditetom, ali i onima koji žive sami ili bez porodičnog staranja,

Volonteri su im na raspolaganju za najvažnije kućne poslove poput održavanje higijene u stanu, nabavku hrane, spremanje obroka, iznošenje smeća, plaćanje računa, ali i šetnje, čitanje literaturje, druženje i razgovor. Moguće je povremeno organizovati i usluge pedikira, frizera, kućnog majstora, a na raspolaganju su i kreativne radionice, zajednička druženja, savetovalište i pružanje pravne pomoći. Inače, podrška opštine ogleda se, između ostalog, u obezbeđivanju prevoza za volontere, a uz pomoć prijatelja i donatora osigurane su i mesečne nagrade.

Koordinator Radmila Pecija-Urošević ističe da Volonterski servis traje jer se volontiranju pristupilo na veoma ozbiljan i odgovoran način. Svoje iskustvo sada žele da podele sa drugima. „Ne prođe dan da nam se ne jave građani, stručnjaci, ustanove ili udruženja koja žele da sarađuju sa nama. U ovoj godini planiramo da utičemo na javne politike da volontiranje zauzme mesto koje mu pripada“ – ističe Urošević. Rezultati Volonterskog centra prepoznati su i ulaskom ovog modela u Nacionalni akcioni plan Nacionalnog saveta za pitanja starosti i starenja.

Najbolji na konkursu NALED-a i RTS-a

Opština Zvezdara i Volonterski servis poredili su na konkursu „Šampioni lokalnog razvoja“ u kategoriji Servis građana. Sa ukupno 135 poena od mogućih 150 ne samo da su zauzeli prvo mesto u ovoj kategoriji nego su bili najuspešniji na celokupnom konkursu ostavivši iza sebe 30 gradova i opština. U obrazloženju žirija navodi se da je Zvezdara kandidovanjem Volonterskog centra pokazala kako uz minimalna ulaganja, a mnogo dobre volje, može da se pomogne ranjivim grupama i doprinese lokalnom razvoju.

Moderne opštine ne mogu bez **KANCELARIJE ZA LER**

Ne tako davno, opštine i gradovi u Srbiji nisu se institucionalno bavili razvojem postojeće privrede, promocijom investicija i unapređenjem poslovne klime. Kao odgovor na ovu potrebu, 2006. godine uz podršku USAID-a osnivaju se prve kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, a među prvih deset lokalnih samouprava koje su prihvatile ovaj novi model organizacije bila je Loznica. Ono što je bilo važno na početku, važno je i danas – a to je kontinuirano stručno usavršavanje i jačanje kapaciteta Odeljenja za LER da uspešno obavlja ovu novu, razvojnu funkciju opštine. Tako je Loznica pristupila NALED-ovom programu certifikacije opština sa povoljnim po-

slovnim okruženjem, i postala prvi nosilac ovog prestižnog sertifikata rame uz rame sa Indijom i Kragujevcem. Sve to ne bi dalo rezultate bez snažne podrške i vizije gradonačelnika, koji je odlučio da se uhvati u koštac sa nasleđenim problemima iz perioda tranzicije i povrati nekadašnju poziciju velikog industrijskog centra i lidera zapadne Srbije.

Danas, osam godina od osnivanja Odeljenja za LER, Loznica ima značajno bolju infrastrukturu, industrijsku zonu sa lokacijama spremnim za ulaganje, a grad nastavlja da ulaže u unapređenje preduzetništva, obrazovanja, kulture i uopšte kvaliteta života.

I pored svega učinjenog nije došlo do očekivanog priliva investicija, pre svega zbog nestabilne političke situacije u zemlji i komplikovane administracije o čemu govori pozicija Srbije na svetskim rang listama. Ipak, u industrijsku zonu došla je italijanska fabrika Golden Lady koja zapošljava blizu 1.000 radnika. U dolini Jadra, Rio Sava Exploration (RSE), ćerka kompanija

britansko-australijske korporacije Rio Tinto, istražuje mogućnosti za eksploataciju jadarita – potpuno novog bornog minerala koji sadrži litijum. U razvoj projekta „Jadar“ Rio Tinto je do sada uložio preko 60 miliona dolara. Odeljenje za LER je zaduženo za koordinaciju svih aktivnosti sa ovom kompanijom ispred Grada. Osim podrške investitorima, Odeljenje za LER ima svakodnevnu komunikaciju sa predstavnicima lokalne privrede kojima pruža informacije i tehničku podršku za uspešan nastup na tržištu, dobijanje povoljnih kredita i bespovratnih sredstava. U okviru Odeljenja funkcionišu i Omladinski centar koji organizuje na desetine besplatnih kurseva i projekata za mlade. Sve ove aktivnosti sprovode se u saradnji sa kolegama iz gradske uprave, javnih preduzeća, škola, NVO... Samo partnerski i timski rad donosi rezultate, a uloga Odeljenja za LER je da okupi i poveže privatni, javni i civilni sektor oko zajedničkog cilja – a to je prosperitet lokalne zajednice.

KULTURA: Gospođa Olga na repertoaru Somborskog pozorišta

Nadaleko čuveno Narodno pozorište u Somboru obeležilo je 131 godinu postojanja i 499. premijeru od svog osnivanja 23. novembra 1913. predstavom GOSPOĐA OLGA, Milutina Bojića u režiji Gorčina Stojanovića, koja je od tada redovno na repertoaru. U predstavi igraju Saša Torlaković, Tatjana Šanta Torlaković, Branislav Jerković, Ivana V. Jovanović, Marija Bergman i Milijana Makević.

Govoreći o motivima i rediteljskom viđenju Bojićevog dela, Gorčin Stojanović kaže da je to psihološka drama sa elementima socijalne drame: „To je najbolji srpski građanski komad, komad koji ne govori samo o rascepu

Foto: Milan Đurđević

porodice, nego se bavi i razlozima tog rascepa, te je u tom smislu i socijalni. Napisan je s neverovatnom zrelošću, sa dubokim uvidima u tamnije strane ljudske naravi, a pritom se

jasno i precizno osvrće na vreme i prostor u kojima se radnja odvija. A Srbija danas liči više na Srbiju pre sto nego npr. pre trideset godina uz analogiju u istovremenom začetku i uništavanju jedva začetog građanskog društva. Iako je pisana 1914, ova drama načinom na koji tretira pitanja vlasti, novca, strasti zapravo je slika današnjice“.

O POZORIŠTU

Prva predstava u zgradi Pozorišta u Somboru održana je 25. novembra 1882. godine. Zdanje je sagrađeno na inicijativu Deoničarskog društva somborskog pozorišta, koje su formirali 1879. Građani Sombora. Stalno profesionalno pozorište radi od 1946. godine, a 1952. prerasta u Narodno pozorište. Zgrada, prvobitno u klasicističkom stilu, često je prepravljana, što je uticalo na njen današnji eklektički izgled. Sombor ima tipično kamerno pozorište sa salom od 324 sedišta i oslikanom tavanicom.

Svetski šampioni DOBRE EKONOMIJE

Švajcarska je najveći svetski proizvođač satova i lider u bankarskim uslugama, a nalazi se i među najznačajnijim proizvođačima lekova, čokolade i cementa. Najbolje je plasirana evropska zemlja na listi konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma

Ko bi rekao da jedna mala kontinentalna zemlja centralne Evrope, smeštena u srcu visokih Alpa između Ženevskog i Bodenskog jezera, može postići tako velike rezultate: svetski prvak u konkurentnosti, najliberalnija ekonomija Evrope sa najnižom stopom sive ekonomije, i jedna od najbogatijih zemalja sveta. Okružena moćnim ekonomskim i vojnim silama kao što su Nemačka, Francuska, Austrija, Italija i Lihtenštajn, Švajcarska je vekovima unazad praktikovala političku neutralnost – što znači da se nije mešala u sukobe između drugih država i unutrašnju politiku drugih zemalja. Naziv Švajcarska potiče od kantona

**Najveći švajcarski
investitor u Srbiji
je kompanija
Holcim sa
uloženih 170
miliona evra**

Švic, koji je sa kantonima Uri i Untervalden 1. avgusta 1921. godine osnovao konfederaciju, zakletvom na livadi Ritli u centralnom delu današnje Švajcarske. Službeno ime države je na latinskom jeziku Confoederatio Helvetica ili skraćeno CH. Latinski se koristi za imenovanje zemlje kako bi se izbeglo favorizovanje jednog od četiri zvanična jezika Švajcarske – nemačkog, francuskog, italijanskog i retoromanskog. Švajcarska je savezna parlamentarna republika (konfederacija) koju čine 26 kantona. Glavni grad Švajcarske je Bern, a najveći grad je Cirihi. Švajcarska ima 8.112.207 stanovnika, od čega je četvrtina stranaca.

Najbrojniju etničku grupu čine Nemci sa oko 65%, zatim Francuzi 18%, Italijani 10%, Retoromani 1% i ostali 6%. Poznato je da je srpska zajednica u Švajcarskoj jedna od najznačajnijih i najbolje organizovanih u Evropi. Oko 200.000 Srba živi u Švajcarskoj, što čini oko 2,5% ukupnog stanovništva, a polovina od tog broja poseduje švajcarsko državljanstvo.

Švajcarska je razvijena i moderna tržišna ekonomija, sa visoko obučenom radnom snagom i izuzetno niskom stopom nezaposlenosti od oko 3%. Bruto domaći proizvod prevazilazi \$79.000 po glavi stanovnika u 2013. i spada među je najvišei u Evropi. Švajcarske naučne i istraživačke institucije su među najboljima u svetu i jaka saradnja između akademskog i poslovnog sektora, kombinovana sa velikim ulaganjima kompanija u istraživanje i razvoj, osigurava vrhunski kvalitet proizvoda i proizvodnih procesa. Sektor usluga uzima najveći deo kolača BDP-a, čak 71%. Najrazvijenije grane privrede su

200.000 Srba

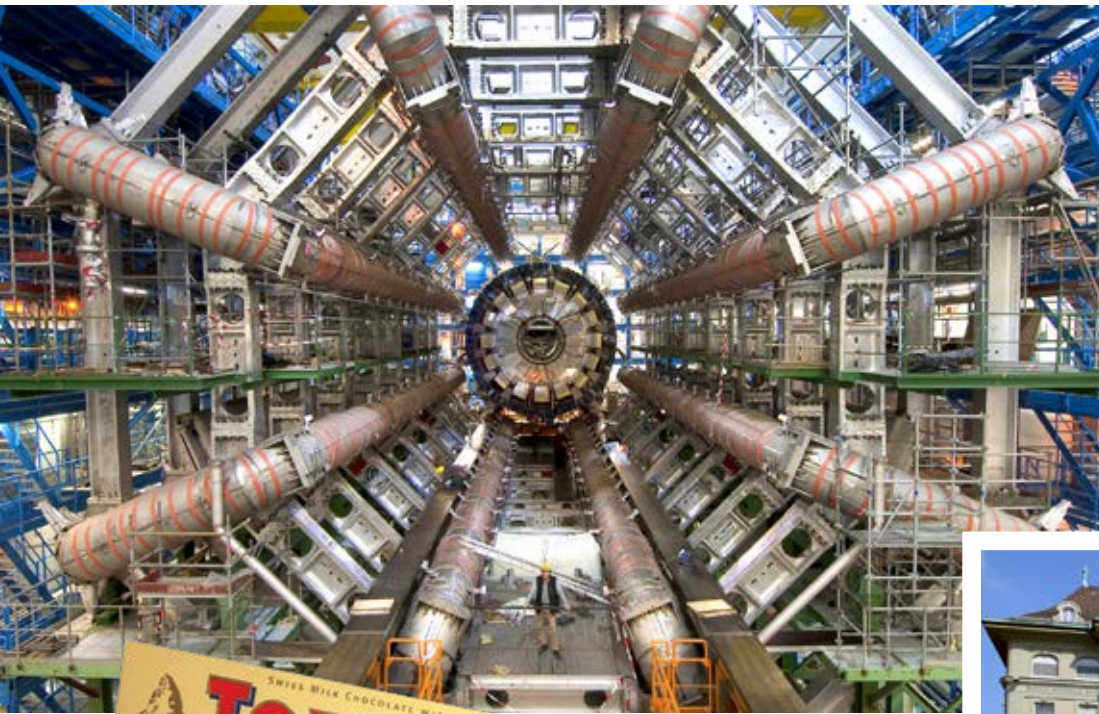
Švajcarska je savezna parlamentarna republika (konfederacija) koju čine 26 kantona. Glavni grad Švajcarske je Bern, a najveći grad je Cirihi. Švajcarska ima 8.112.207 stanovnika, od čega je četvrtina stranaca. Najbrojniju etničku grupu čine Nemci sa oko 65%, zatim Francuzi 18%, Italijani 10%, Retoromani 1% i ostali 6%. Poznato je da je srpska zajednica u Švajcarskoj jedna od najznačajnijih i najbolje organizovanih u Evropi. Oko 200.000 Srba živi u Švajcarskoj, što čini oko 2,5% ukupnog stanovništva, a polovina od tog broja poseduje švajcarsko državljanstvo.

Sedište mnogih banaka - Paradeplatz u Cirihi

Glavni grad Švajcarske Bern

Istraživački centar Cern

Bazel

Švajcarska banka u Bernu

trgovina, zdravstvo, obrazovanje, osiguranje, kao i bankarski sektor, po kome je Švajcarska prepoznatljivija širom sveta. Industrija čini 27,7% BDP-a. Industrijska struktura je veoma raznolika, a među najznačajnijim su metalna i mašinska industrija, elektrotehnička, hemijska i farmaceutska, tekstilna, prehrambena, keramička i industrija građevinskog materijala. Ipak, možda najpoznatija je industrija preciznih instrumenata – časovnika. Švajcarska je vodeći i najveći proizvođač satova. Čak polovinu svetske proizvodnje čine švajcarski proizvodi, a ova industrija izvozi čak 95% svoje proizvodnje.

Raj za investitore

Zemljište nije naročito pogodno za razvoj poljoprivrede. Ovaj sektor čini najmanji udeo u BDP strukturi, svega 1,3%. Međutim, tradicionalna kultura farmera i stočara i dalje u velikoj meri odoleva modernizaciji i ostaje važan faktor u Švajcarskoj. Takođe, pretežno planinski predeli zemlje

izvršili su presudan uticaj na razvoj zimskog turizma još od kraja 19. veka. U Švajcarskoj se nalaze 74 planine koje prelaze 4.000 metara, a najviši planinski vrhovi su Dufšpic (4.636m) i Materhorn (4.478m), kao i neki od najpoznatijih skijaških centara locirani u švajcarskim Alpima.

Evropska unija je najvažniji partner Švajcarske. Iako ne teži ka članstvu u EU, Švajcarska je sa ciljem da uveća svoju konkurentnost, prilagodila svoju ekonomsku praksu onoj u EU i neguje dobre bilateralne odnose. Švajcarska je oduvek bila i ostala raj za investitore, jer je zadržala mogućnost bankarske diskrecije i stabilnu i jaku nacionalnu valutu – švajcarski franak, sa niskom i stabilnom inflacijom od 0,9%. Glavni partneri u izvozu su Nemačka sa 19,2%, SAD 10,7%, Italija 7,9%, Francuska 7,7% i Velika Britanija 5,9%. Ukupna

vrednost izvoza je \$298,3 milijarde, a pored satova Švajcarska najviše izvozi mašine i proizvode hemijske i prehrambene industrije. Međutim, Švajcarska je i veliki uvoznik mašina, vozila, metala, poljoprivrednih proizvoda i tekstila iz Nemačke, Italije, SAD-a, Francuske i Holandije, a vrednost uvoza procenjuje sa na čak \$317,5 milijardi.

Veliki privredni partner

Švajcarska je jedan od najvažnijih investitora u Srbiji, a ukupna vrednost švajcarskih investicija prevazilazi 440 miliona evra. U 2012. Švajcarska je bila pojedinačno najveći strani investitor u Srbiji, čemu je u velikoj meri doprinela akvizicija Centroproduca od strane Nestlea i početno ulaganje od 72,5 miliona evra. Pored ove, u Srbiji postoji veliki broj švajcarskih kompanija – Holcim, Ringijer, Dufri, Basler, SGS, koje ne samo da su zainteresovane za održanje, već i širenje njihovog poslovanja u Srbiji. Najveći švajcarski investitor u Srbiji je kompanija

Svetski centar za zaštitu intelektualne svojine (WIPO) u Ženevi

Srbija i Švajcarska su još 2005. i 2007. godine potpisale sporazume o promociji i zaštiti investicija i izbegavanju dvostrukog oporezivanja, koji su postavili okvir za bolju privrednu saradnju i ulaganja.

Holcim sa uloženi 170 miliona evra, koja je 2002. godine kupila fabriku cementa u Paraćinu. Basler je prva, a Pharmaswiss najznačajnija švajcarska greenfield investicija u Srbiji. Farmaceutski gigant Roche je 2011. godine proslavio jubilej – 20 godina direktnog poslovanja u Srbiji, a Schindler, najveći svetski proizvođač pokretnih traka i stepenica, prisutan je u Srbiji još od početka 20. veka. Zahvaljujući sporazumu o saradnji između Železnica Srbije i švajcarske kompanije Stadler vrednom 99 miliona evra, srpskim prugama će od septembra 2014. saobraćati najsavremeniji elektromotorni vozovi (21 kompozicija) brzinom od 160 kilometara na sat.

U pogledu trgovinske razmene, Srbija je

Zgrada Ujedinjenih nacija u Ženevi

Švajcarski recept: 7 principa za uspeh

1. Manje je više

Švajcarska je iskoristila to što je relativno mala zemlja po broju stanovnika i površini da uspostavi efikasnu državnu administraciju, osigura poštovanje zakona na svojoj teritoriji i stvori poslovno okruženje koje odgovara njenim specifičnostima i potrebama u celini

2. Građani imaju moć

Švajcarska je pokazala da samoupravljanje može da funkcioniše i da istinska demokratija postoji. Malo gde u svetu građani imaju toliku političku svest, odgovornost i moć odlučivanja o svim pitanjima od javnog interesa.

3. Decentralizacija do kraja

Kantoni i opštine raspolazu poreskim prihodima, a federalna Vlada ima pravo samo na majušan deo poreskog kolača. Tako svaki deo zemlje nastoji da ponudi što bolje uslove za život i rad kako bi privukao privredu i stanovništvo, i tako povećao svoju poresku osnovicu.

4. Odluke se donose odozdo

Švajcarci se drže principa tzv. subsidiarnosti – državna administracija je raščlanjena na sitne, operativne delove, a odluke donose organi vlasti na najnižem nivou hijerarhije. To osigurava fleksibilnost državnog aparata i pragmatizam u odlučivanju.

5. Politika kao hobi

U Švajcarskoj ne postoji zanimanje „političar“ i od politike se ne može praviti karijera za ceo život - to bi vodilo u korupciju. Politika je privremeni angažman za građane koji pored toga imaju svoje profesije i uspešne karijere u privredi.

6. Neutralnost štiti kapital i ljude

Švajcarska je zvanično priznata kao vojno neutralna zemlja, što ju je sačuvalo od ratova i konflikata sa drugim zemljama još od 1815. To je privuklo ogroman kapital i veliki broj mislećih ljudi i intelektualaca koji su u Švajcarskoj pronašli utočište i sigurnost.

7. Umerenost je vrlina

Švajcarci su umereni, prizemni, marljivi, precizni, praktični, poštuju tradiciju. U Švajcarskoj su svi srednja klasa – ne po bogatstvu već po odmerenom mentalitetu i ponašanju, i na to su ponosni.

Katedrala
u Bernu

U periodu od 1991. do 2013. godine vrednost švajcarskih donacija u našu zemlju iznosio je 300 miliona švajcarskih franaka

posle Hrvatske najveći partner Švajcarske izvan EU u Jugoistočnoj Evropi. Takođe, Švajcarska je najznačajniji partner Srbije u Evropskoj asocijaciji za slobodnu trgovinu – EFTA. Srbija ima sa Švajcarskom sporazum o slobodnoj trgovini koji omogućava kompanijama da posluju u bescarinskom režimu. U 2012. švajcarski izvoz u Srbiju vredeo je 143 miliona franaka, dok je uvoz iznosio 89 miliona. Iz Švajcarske se uglavnom uvoze lekovi, a uvoz se uglavnom odvija preko predstavništva švajcarskih firmi u Srbiji – EFT Trade, Hemofarm, Beohemija, Feniks Farm i drugih. Mnoge srpske kompanije pronašle su svoje mesto na švajcarskom tržištu, a

među najpoznatijima su Tigar, Valjaonica bakra Sevojno i RTB Bor. Iako je poslednjih godina zabeležen porast u spoljnotrgovinskoj razmeni, Srbija i dalje beleži deficit u trgovini sa Švajcarskom i postoje veliki neiskorišćeni potencijali za izvoz u sektoru poljoprivrede, IT-a, tekstilnoj, automobilske, mašinske, prehrambene i hemijske industriji.

Kuriozitet privredne saradnje je da među zemljama Zapadne Evrope, Srbija ima jedino sa Švajcarskom zajedničku međuvladinu komisiju za ekonomsku saradnju. 2013. godine, održana je šesta redovna konferencija u Beogradu, kao i poslovni

forum uz prisustvo predstavnika biznisa i privrede obe zemlje.

Podrška reformama u Srbiji

Švajcarska je prisutna u Srbiji duže od sto godina, a posebno u poslednje dve decenije koje su bile najizazovnije u političkom pogledu. Glavni cilj Švajcarske je da podrži Srbiju u evropskim integracijama, te da pored jačanja makroekonomske stabilnosti Srbije i unapređenja konkurentnog poslovnog okruženja, Srbija ojača demokratske institucije, vladavinu prava i primenu principa dobrog upravljanja.

U periodu od 1991. do 2013. godine vrednost švajcarskih donacija, koje su distribuirane kroz Švajcarsku kancelariju za saradnju, procenjuje se na čak 300 miliona švajcarskih franaka. I tu nije kraj. Švajcarska planira da znatno poveća količinu sredstava za podršku razvojnim projektima u narednoj strategiji za period od 2014. do 2017. godine.

Četiri ključna domena strategije razvoja, koje Švajcarska podržava, su ekonomski razvoj, jačanje vladavine prava i demokratije, obrazovanje i energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije. Reforma

Lucern

Sve što (ni)ste znali o Švajcarskoj

- Švajcarska je od svih država na svetu najbliža direktnoj demokratiji
- Prema A.T. Kearney, Švajcarska ima najnižu stopu sive ekonomije u Evropi – 7,1% BDP-a
- U Švajcarskoj se nalazi najveći železnički tunel na svetu - „Gotard tunel“ dug 57,1 kilometara
- Iznad ponora od 500 m u Švajcarskoj je otvoren „Titlis Cliff Walk“, najveći viseći most u Evropi
- U Švajcarskoj postoji više banaka nego stomatologa, na svakih 1.600 Švajcaraca dolazi po jedna banka
- Ukupno 113 dobitnika Nobelove nagrade imaju neke veze sa Švajcarskom među kojima i Albert Ajnštajn
- Ementaler – tvrdi sir jake arome sa karakterističnim velikim rupama potiče iz Švajcarske
- Artur Konan Dojl je doneo skijanje u Švajcarsku
- Švajcarska garda štiti papu u Vatikanu
- Švajcarski Nestle je najveća prehrambena kompanija na svetu
- Švajcarska je jedna od najvećih svetskih proizvođača satova
- Švajcarci su jedan od najdugevećijih naroda u Evropi
- Čokolada se najviše jede u Švajcarskoj, a tamo je i prvi put proizvedena između 16. i 17. veka
- CERN – najveća laboratorija za istraživanje elementarnih čestica na svetu i mesto gde je otkriven Higsov bozon (osnovni gradivni element svemira) nalazi se u Ženevi

Najveći viseći most u Evropi: „Titlis Cliff Walk“

lokalne vlasti podržana je u skoro trećini mahom nerazvijenih opština u Srbiji, a preko Ministarstva ekonomije Švajcarska je podržala elektroenergetski sektor sa više od 32 miliona evra, pre svega projekat modernizacije nacionalnog kontrolnog centra Elektroprivrede Srbije i novog sistema za nadgledanje i kontrolu u Termoelektrani „Nikola Tesla“ B. S obzirom da ni Srbija ni Švajcarska nemaju velike zalihe nafte i gasa, poseban akcenat međusobne saradnje je na upotrebi obnovljivih izvora energije.

Mnoge termoelektrane u Srbiji koriste švajcarsku tehnologiju, a krajem 2012. godine Švajcarska i Srbija potpisale su sporazum o saradnji na projektu koji uključuje kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije iz obnovljivih izvora. Taj projekat, za koji Švajcarska donira 6,8 miliona evra, a grad Beograd ulaže još 1,5 miliona evra, omogućiće da se biomasa koja ostaje posle žetve na poljima PKB-a iskoristi za proizvodnju toplotne i električne energije.

Srbija je mogla brže da napreduje u poslednjih **10** godina

U Srbiji je, u periodu od 2000. do 2003. kada sam prvi put ovde boravio, vladao mladalački entuzijazam. Sve je bilo moguće. Planirano je da se brzo napreduje sa reformama. Tragedija ubistva premijera Đinđića je nažalost urušila reformski proces i put Srbije ka Evropskoj uniji. Očekivao sam više promena za ovih 10 godina. One se vide, ali kada uporedim brzinu promena u drugim istočnoevropskim zemljama izgleda mi da je Srbija mogla da bude odlučnija i brža u povlačenju nekih teških poteza. Jedno od ključnih pitanja za budućnost zemlje je uloga države u ekonomiji. Ne možete da subvencionišete neprofitabilne kompanije po visokoj ceni. S druge strane, krediti moraju da budu dostupni mladima po razumnim kamatama. Kada sam se vratio bio sam veoma razočaran da vidim da puno ljudi želi da ode iz zemlje, posebno visokoobrazovani. To je tužno i veliki je izazov da se stvore prilike za te ljude ne samo da rade za kompanije ili državu već da budu kreativni i da razvijaju svoje projekte“

– kaže u razgovoru za Sinergiju ambasador Švajcarske Jean-Daniel Ruch.

Kako biste ocenili ekonomsku saradnju Srbije i Švajcarske?

Rekao bih da sve teče kako treba. Imamo ceo set sporazuma, uključujući i Sporazum o slobodnoj trgovini koji omogućava kompanijama da lakše posluju. Takođe, svake godine sastaje se Mešovita ekonomska komisija i te sastanke prati Švajcarsko-srpski poslovni forum. Kada je reč o ekonomskim odnosima, trend je pozitivan, ali i dalje možemo da uradimo mnogo više i kada je reč o investicijama i kada je reč o trgovini. Od 2005. u Srbiju je ušlo pola milijarde franaka švajcarskih investicija što je i dalje skromno. Kada je reč o trgovini, pozitivan je trend srpskog izvoza u Švajcarsku, pre svega zahvaljujući razvoju automobilske industrije u

Do nas stižu žalbe postojećih i potencijalnih investitora koje se najčešće odnose na korupciju, Zakon o radu, kao i na sudstvo koje ne smatraju pouzdanim. Kao problem su često pomenuti papirologija i birokratija

Srbiji. Preliminarni podaci za prvih 10 meseci 2013. pokazuju da smo imali rast švajcarskog uvoza u Srbiju od 6,3% što je takođe dobro.

Kakvo je Vaše viđenje poslovnog ambijenta u Srbiji?

Pozitivno je to što ima puno kompanija koje vide potencijal za investicije i veruju da Srbija poseduje brojne prednosti. Jedna od glavnih vrednosti jeste postojanje velike srpske dijaspore u Švajcarskoj. Ako računamo one koji imaju samo srpski pasoš njih je 100.000, a ako dodamo i one koji su dobili švajcarsko državljanstvo ta brojka je 200.000. To je ogroman potencijal za razvoj naših odnosa. Loše je to što do nas stižu žalbe postojećih i potencijalnih investitora koje se najčešće odnose na korupciju, Zakon o radu, kao i na sudstvo koje ne smatraju pouzdanim. Kao problem su često pomenuti papirologija i birokratija. To ne obeshrabruje naše kompanije da budu prisutne na srpskom tržištu, ali vidimo želju da doprinesu, da predstave naše predloge Vladi i zato pripremamo osnivanje švajcarsko-srpskog poslovnog saveta ili privredne komore.

Da li trenutno ima interesovanja kompanija iz Švajcarske da ulože u Srbiju?

Ako pogledamo brojke, u 2012. bili smo drugi najveći investitor u ovoj zemlji. Preliminarni podaci za 2013. pokazuju isti rezultat. To dokazuje da postoji interes švajcarskih investitora. Interesantne su im četiri oblasti – IT, energetika odnosno hidroelektrane, zaštita životne sredine tj. odlaganje otpada, kao i industrijska proizvodnja. Mnoge od ovih kompanija koje nam dolaze su male ili srednje veličine i žele da razvijaju male, pažljivo osmišljene projekte.

Švajcarska je jedan od najznačajnijih donatora u našoj zemlji. U koje oblasti je usmeren novac i da li ste zadovoljni rezultatima?

Zadovoljni smo i ne samo da smo odlučili da nastavimo da pomažemo razvoj Srbije već i da povećamo pomoć. Od 1991. smo podržali tranziciju Srbije sa 300 miliona franaka. U poslednje četiri godine izdavano je 15 miliona franaka godišnje i Srbija je jedna od zemalja koje dobijaju najveću međunarodnu pomoć Švajcarske. Kreirali smo novu

strategiju za period 2014–2017. Budžet će biti značajno povećan i usmeren u tri glavne oblasti – ekonomski razvoj, pomoć Vladi i energetska efikasnost.

Kako se Švajcarska bori sa sivom ekonomijom i koji je nivo nelegalnog poslovanja u vašoj zemlji?

Kada govorite o sivoj ekonomiji ne pomislite uvek na Švajcarsku, ali taj fenomen postoji i u našoj zemlji. Poslednja procena koju imamo iz 2012. pokazuje da je siva ekonomija na nivou od 7,6% odsto BDP-a ili 34,6 milijardi franaka. Dobra vest je da iznos konstantno pada jer je u 2008. Vlada Švajcarske preduzela teške mere posebno protiv neprijavlivanja radnika. Recimo, male popravke ili poljoprivredni radovi plaćaju se u gotovini i to je tipičan način rada u sivoj ekonomiji. Problem smo rešili uprošćavanjem procedura za prijavljivanje radnika i značajnim smanjenjem papirologije. To je pozitivan podsticaj za poslovne ljude da prijave radnike. S druge strane, problem šverca robe je marginalan u Švajcarskoj.

Kakva je kaznena politika predviđena za one koji ne prijavljuju zaposlene?

Kazne su pooštrene i mogu da idu i do milion franaka ili tri godine zatvora. To je zaista velika kazna po svim standardima.

Da li ste čuli da je neko kažnjen sa milion franaka?

Bilo je takvih slučajeva, ali ne znam detalje. Bitno je da mere postoje i da daju rezultat jer su jasno predstavljene javnosti. U 2004. obrt u svojoj ekonomiji je bio 40 milijardi franaka, a sada je 34,6 milijardi.

Kako ocenjujete aktivnosti NALED-a na popravljaju privrednog ambijenta Srbije?

Imamo veoma pozitivno mišljenje. Posebno cenimo dobre i pre svega nezavisne predloge i analize koje NALED nudi Vladi Srbije. Veoma je koristan za privatni sektor jer predstavlja izvor informacija i ekspertize. Izgradnja kapaciteta opština je takođe važan posao NALED-a. Mogu da pomenem primer švajcarsko-američke kompanije u kojoj su mi rekli da su u jednoj srpskoj opštini dobili mnogo bolju uslugu nego što bi dobili u Švajcarskoj ili Kaliforniji. Ime te opštine saznaćete krajem zime kada taj projekat krene. To je rezultat procesa kojem je NALED pomogao kroz promenu svesti zaposlenih na lokalnu. Certifikacija opština s povoljnim poslovnim okruženjem veoma je korisna za razvoj pozitivne konkurencije među opštinama.

Ambasada Švajcarske podržava NALED-ov projekat „Upoznaj državu Srbiju“. Kako biste ocenili taj program i njegove ciljeve, a to je pre svega povratak obrazovanih mladih osoba?

Veoma rado smo pomogli na tom projektu gde mladi studenti iz dijaspore dolaze u Srbiju da obave radnu praksu u opštinama i privredi. Najinteresantniji i najvažniji deo projekta pokazaće svoje rezultate u budućnosti pre svega kroz doprinos studenata reformi lokalnih administracija ali i njihovom upošljavanju u matici. Neki su već imali iskustva u zemljama iz kojih dolaze i imaju sveže ideje i znanja kako se biznis vodi na lokalnom nivou. To je dvostrana ulica i projekat može da bude koristan i za studente i za Srbiju.

Investicije predstavljaju lokalno pitanje jer kompanije prave poređenje među opštinama i biraju najbolju za započinjanje biznisa

Ekonomski razvoj predstavlja jedan od stubova saradnje između Švajcarske i Srbije još od 2000. godine. Posredstvom Švajcarske kancelarije za saradnju u Srbiji, Švajcarska podržava razvoj stabilnih makroekonomskih uslova, povoljnog poslovnog okruženja i regulatornog okvira za poslovanje, izvoz srpskih proizvoda i usluga, povećanje prihoda i prilika za zaposlenje.

Kao izuzetno decentralizovana država, Švajcarka duboko veruje u prednosti i dobit pružanja kvalitetnih javnih usluga na lokalnom nivou. Stoga je Švacarska kancelarija za saradnju posebno fokusirana na aktivnosti na lokalnu. Dobar primer je podrška za pojednostavljanje administrativnih procedura u deset pilot gradova i opština u Srbiji, čije će uvođenje doneti godišnje uštede od 160 miliona evra. Na primer, u Nišu su građani pre sprovedenih reformi morali da čekaju 50 dana na građevinsku dozvolu, dok je sada vreme čekanja 35 dana.

Švajcarska uvek teži da promoviše principe dobrog upravljanja, što predstavlja suštinu efikasnog demokratskog sistema i preduslov za održiv ekonomski rast. Konkurentnije, transparentnije i pouzdano regulatorno okruženje dovodi do direktnih ušteda za mala i srednja preduzeća (MSP), podstiče razvoj poslovanja i nove investicije i umanjuje mogućnosti za korupciju.

ŠVAJCARSKI M doneće velike uštede opštinama u Srbiji

Sa druge strane, javni sektor takođe ima koristi od reformi, imajući u vidu da bolja konkurentnost donosi nove investicije, otvaranje radnih mesta, povećane budžetske prihode, i samim tim – bolji kvalitet života i zadovoljstvo građana. Opštine bi trebalo da daju sve od sebe da stvore povoljno poslovno okruženje, jer su investicije pre svega lokalno pitanje, imajući u vidu da opštine prave poređenje među opštinama i biraju najbolju za započinjanje biznisa.

U južnoj i jugoistočnoj Srbiji, Švajcarska nudi potpuno prilagođenu tehničku pomoć opštinama u domenu prakse dobrog upravljanja. U zajedničkom poduhvatu sa Delegacijom Evropske Unije i Vladom Srbije, kroz program EU PROGRES, kombinuje se stručnost u domenu dobrog upravljanja sa sredstvima EU, čime se stvaraju regulatorni mehanizmi za infrastrukturne projekte. O svim novim propisima koji

se tiču razvoja infrastrukture diskutuje se u lokalnim skupštinama, nakon čega sledi proces u kojem se definiše ko ima vlasništvo, ko je zadužen za finansiranje a ko za održavanje određenog infrastrukturnog projekta. Na ovaj način se osigurava održivost, lokalne samouprave imaju kontrolu nad celokupnim procesom a infrastruktura je u funkciji lokalne zajednice i građana.

Još jedna tema od velikog značaja za Švajcarsku, u kojoj postoji visoka ekspertiza koju su stručnjaci voljni da dele i promovišu, jeste proizvodnja energije iz obnovljivih izvora i ušteda energije kroz unapređenje energetske efikasnosti. Infrastruktura u širem smislu, i pouzdano snabdevanje energijom kao specifična karakteristika, predstavljaju ključne odrednice za konkurentnost jedne zemlje. Preduzećima i fabrikama je potrebno stabilno snabdevanje energijom da bi neometano radili. Energetski sektor u Srbiji

Do 2017. još 75 miliona franaka pomoći

Švajcarska kancelarija za saradnju u Srbiji je otvorena 1991. u Beogradu. Zajedničkim snagama je vode dve federalne agencije – Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) i Državni sekretarijat za ekonomske poslove (SECO) u okviru Ambasade Švajcarske u Srbiji, i ona ima ključnu ulogu u ostvarivanju saradnje između Švajcarske i Srbije. Na čelu Kancelarije za saradnju nalaze se dva švajcarska stručnjaka, director za Srbiju – Isabel Perich i zame-nik direktora za Srbiju – Gabriela Schafroth, uz podršku 11 lokalno zaposlenih službenika. Vrednost švajcarske saradnje sa Srbijom iznosi 15 miliona švajcarskih franaka godišnje, a od 1991. godine ona iznosi više od 300 miliona švajcarskih franaka. Tokom prethodne dve decenije, švajcarska podrška se postepeno pretvorila u sveobuhvatni program saradnje, sa kranjim ciljem da se podrže naponi Srbije ka EU integraciji. Švajcarska je nadavno objavila novu Strategiju saradnje Švajcarske i Srbije 2014-2017, koja je nastala kao rezultat obimnih konsultacija sa Vladom Srbije i drugim razvojnim partnerima, među kojima je i Delegacija EU. Ključne oblasti podrške biće svrstane u tri oblasti: dobro upravljanje, ekonomski razvoj i energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije. Planirano je da se u naredne četiri godine za ove svrhe izdvoji do 75 miliona švajcarskih franaka.

MODEL

karakteriše nepostojanje konkurentnog tržišta, manjak investicija i veoma nizak nivo efikasnosti, zbog čega je potrebno utrošiti dva do tri puta više energije nego u zemljama EU za isti rezultat. Sredstva koje je uložila Švajcarska omogućila su značajno unapređenje sistema za praćenje i kontrolu u jednoj od najvećih termoelektrana u Srbiji, Nikola Tesla B.

Sa druge strane, obnovljivi izvori energije kao što je biomasa, hidroenergija i energija vetra svakako postoje, ali su njihovi potencijali još uvek u velikoj meri neiskorišćeni. U okviru partnerskog sporazuma Srbije i Švajcarske o obnovljivim izvorima energije, Švajcarska je pružila podršku Gradu Beogradu za izgradnju kombinovanog postrojenja za toplotnu i električnu energiju na biomasu. Očekuje se da će, kao pilot projekat, ovo postrojenje pokazati ekonomsku opravdanost i isplativost proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, te se stoga očekuje da će imati pionirsku ulogu u oblasti obnovljivih izvora energije u Srbiji. Pored investicija u infrastrukturu, Švajcarska će takođe raditi na izgradnji kapaciteta odabranih gradova i opština za sprovođenje akcionih planova za održivu energiju, kako bi se smanjila

Švajcarski parlament

njihova potrošnja energije i ostvarili energetske ciljevi. Iako je razvojna saradnja važan faktor u odnosima Srbije i Švajcarske, njih oblikuje i mnogo veći skup formalnih i neformalnih veza. Od različitih ekonomskih bilateralnih sporazuma do zvaničnih strateških partnerstava u bezbednosnim i društvenim oblastima, ove veze se dalje šire i do ključne uloge

značajne srpske dijasporu, kao jedne od najvećih zajednica u Švajcarskoj. Obe zemlje uživaju i društvene i ekonomski koristi od ovih bliskih veza, koje su bile glavni pokretač za povećanje trgovinske razmene i investicija prethodnih godina. Švajcarska je stoga sigurna da će jako partnerstvo između naše dve zemlje doprineti kreiranju trajnog i dugoročnog uspeha za sve.

Jačanje konkurentnosti U SRBIJI

Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i NALED pokrenuli su u decembru 2013. godine dvogodišnji Projekat jačanja konkurentnosti u Srbiji koji je usmeren na dva goruća problema domaće ekonomije – revitalizaciju braunfilda i sivu ekonomiju.

U okviru prve komponente projekta NALED i USAID će otvoriti prostor kreativnim idejama i uz podršku lokalnih samouprava pomoći u transformisanju odabranog napuštenog javnog prostora (braunfield lokacije) u mesto inspirativnog preduzetničkog delovanja i okupljanja mladih, talentovanih ljudi iz svih sfera društvenog života kao što su umetnost, kultura i obrazovanje. Kroz projekat će biti podržana revitalizacija jedne braunfield lokacije izabrane na konkursu koji će biti otvoren za sve zainteresovane lokalne samouprave. Na ovaj način, dobićemo primer najbolje prakse koji može da posluži kao inspiracija i vodič za druge opštine i gradove u Srbiji kako da napuštene fabrike, industrijska postrojenja, skladišta, kasarne i slične objekte stave u funkciju ekonomskog i društvenog razvoja, i čineći to – u potpunosti promene sliku

Prvi deo saradnje NALED-a i USAID-a biće usmeren na transformaciju jednog napuštenog javnog prostora u mesto inspirativnog preduzetničkog delovanja i okupljanja mladih, talentovanih ljudi iz svih sfera društvenog života kao što su umetnost, kultura i obrazovanje

svog grada i opštu percepciju o razvojnoj perspektivi lokalne zajednice. Konferencijom koja će se održati u martu pozvaćemo opštine, gradove i zainteresovane partnere iz civilnog i privatnog sektora da učestvuju u projektu i dodatno popularizovati koncept revitalizacije braunfilda kao jednog od nedovoljno iskorišćenih instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja. Druga komponenta projekta se bavi rešavanjem problema sive ekonomije u Srbiji koja je po svom obimu prevazišla trećinu društvenog bruto proizvoda. NALED-u je poveren zadatak da definiše konkretne mere i politike za smanjenje obima nelegalnog poslovanja i prometa, kao i da pruži pomoć

Vladi Srbije i nadležnim institucijama u sprovođenju neophodnih reformi. S tim u vezi započeta je opsežna analiza kapaciteta rada inspekcija, kaznene politike i stimulativnih mera. Na osnovu ove analize pripremiće se preporuke za poboljšanje rada inspekcija, formulisati podsticajne mere za prelazak iz sive ekonomije u legalno poslovanje i ukazati na propuste u kaznenoj politici sudova, čija je dosledna primena ključna za suzbijanje sive ekonomije i nelojalne konkurencije.

Drugi važan zadatak (i druga strana medalje ovog problema) je podizanje svesti javnosti o svim negativnim posledicama koje siva ekonomija i kupovina proizvoda van legalnih tokova imaju na funkcionisanje države, kvalitet javnih usluga, zapošljavanje, zdravlje i bezbednost građana. Podršku NALED-u u tom delu posla daće ključni mediji poput Radio-televizija Srbije (RTS) kroz redovno izveštavanje o ovoj važnoj temi i nastavak kampanje Pitajte KADA. U međuvremenu je snimljen „Život u sivom“ – prvi od tri planirana spota koji na duhovit način ilustruju uzroke i posledice sive ekonomije. Spot se uveliko emituje na RTS-u, a premijerno je prikazan krajem decembra 2013. na inicijalnoj konferenciji „Sve nijanse sive – oslobođanje ekonomije“ kojom je obeležen početak dvogodišnje nacionalne kampanje za suzbijanje sive ekonomije.

U borbi protiv sive ekonomije NALED je

“Španska kuća”, deo projekta Urban Incubator Goethe Instituta i KC Grad, nastao na inicijativu Kulturnog Fronta Beograd i Felix Meritis fondacije iz Amsterdama

dobio podršku i privatnog sektora – od govornih kompanija koje čine front za pošteno tržište: Philip Morris, Gomex, Japan Tobacco International, Centro štampa. Sve kompanije koje legalno posluju, uredno plaćaju poreze, i doprinose zapošljavanju u našoj zemlji dobrodošle su da se priključe ovoj inicijativi i daju svoj doprinos privrednom oporavku i jačanju konkurentnosti Srbije.

NALED je prva poslovna asocijacija u zemlji koja je dobila sredstva u skladu sa novom shemom direktne podrške USAID-a civilnom sektoru u Srbiji. Direktni ugovor sa USAID-om, podrazumevao je prethodnu analizu i proveru finansijskih, organizacionih i ljudskih kapaciteta NALED-a za sprovođenje projekata u ovakvom aranžmanu.

Primer iz sveta: zgrada Kolstrand u Sijetlu

Jedan od najinteresantnijih primera transformisanja napuštenog prostora u korisnu poslovnu zgradu jeste zgrada Kolstrand u Sijetlu. Nekadašnji magacin za snabdevanje mornarice iz 1910. koji nije mogao da bude srušen zbog istorijskog značaja, unapređen je u poslovni i prodajni prostor

Dobrodošli u NALED

Venac vojvode Radomira Putnika 1,
25000 Sombor, T: +381 25 451 800
office@abp.rs, www.bpi-holding.com

Agri Business Partner

Kompanija Agri Business Partner d.o.o. Sombor se bavi poljoprivrednom proizvodnjom i mlečnim govedarstvom. Deo je irske porodične grupacije BPI koja postoji još od 1932. godine, a u Vojvodini i u Beogradu posluje od 2006. u domenu poljoprivrede i nekretnina.

Bulevar Mihajla Pupina 4, 11070 Beograd
T: +381 11 285 45 10, F: +381 11 260 14 13
info@confluence.rs, www.confluence.rs

Confluence Property Management

Confluence Property Management je vodeća kompanija za upravljanje nekretninama na Balkanu. Upravlja objektima sa ukupnom površinom od preko 270.000 m², uključujući najveći šoping centar i jednu od najvećih poslovnih zgrada u Srbiji – Ušće. Confluence pruža kompletno rešenje po principu „ključ u ruke“ za investitore koji žele da angažuju spoljne saradnike pri upravljanju svojim nekretninama. Od 2012. godine, kompanija je preuzela operativno upravljanje trgovinskim lancem Robne kuće Beograd, Vivo Shopping Parkom u Jagodini i Alta Shopping Centrom u Sarajevu.

Makedonska 4, 11000 Beograd,
T: +381 11 3224 001
info@dunav.com, www.dunav.com

Dunav osiguranje

Kompanija Dunav osiguranje je najveća kuća na tržištu osiguranja u zemlji, sa tradicijom dugom 140 godina. Kao akcionarsko društvo za poslove osiguranja, reosiguranja, saosiguranja i ostalih usluga u osiguranju, Dunav osiguranje je jedina kuća na domaćem tržištu registrovana za sve vrste osiguranja. Stručno znanje zaposlenih, čvrsti principi rada i poslovanja, zasnovani na kvalitetu radnih procesa, garantiraju sigurnosti i poverenja klijentima čineći značajan faktor stabilnosti kompanije. Sva istraživanja tržišta ukazuju da je Dunav osiguranje najjači srpski brend u osiguranju.

Bul. Mihajla Pupina 115d, 11000 Beograd
T: +381 11 2092 600
office.beograd@grawe.rs, www.grawe.rs

Grawe osiguranje

GRAWE osiguranje a.d.o. osnovano 1997. godine kao prvo osiguravajuće društvo sa stranim kapitalom u Srbiji, danas se nalazi među liderima na tržištu Republike Srbije u oblasti osiguranja života. Kao deo velike porodice Grazer Wechselseitige Versicherung AG sa sedištem u Gracu i istorijom dugom više od 180 godina, GRAWE gradi uspešno poslovanje u Srbiji na temeljima tradicije, stabilnosti i poverenja.

Obilićev venac 18-20, 11000 Beograd
T: +381 11 3034 270, F: +381 11 3034 161
office@horwathhtl.rs, www.horwathhtl.rs

Horwath HTL

Horwath HTL je sto posto usredsređen na hotele, turizam i razonodu. Uz veliko međunarodno, kao i lokalno iskustvo kojim Horwath HTL mreža raspolaže i zahvaljujući radu 250 profesionalaca širom sveta, svojim klijentima je u mogućnosti da obezbedi jedinstvene prednosti. Nudi širok spektar savetodavnih rešenja koji pokrivaju celokupan asortiman hotelskih proizvoda, počevši od planiranja i razvoja, preko upravljanja imovinom i operativnih saveta, do transakcionog i finansijskog restrukturiranja.

Makedonska 30, 11000 Beograd
T: +381 11 303 54 27, F: +381 11 303 54 37
dragana.tomic@sade.rs, www.sade.rs

SADE

SADE se bavi inženjeringom, projektovanjem i izvođenjem u domenu vodoprivrede i linijske infrastrukture. Specijalizovan je za dizajn, izgradnju, rekonstrukciju i održavanje mreža (distribucija pijaće vode, kanalizacija, telekomunikacije, gas, električna energija) i srodnih postrojenja za klijente u javnom, privatnom i industrijskom sektoru. Učestvuje u svim fazama vodenog ciklusa, od eksploatacije u prirodnom okruženju, do ispuštanja nakon korišćenja i obrade, uključujući transportne i distributivne mreže, konekcije i ostala srodna postrojenja.

Sekopak

Bul. Mihajla Pupina 10 B, 11000 Beograd
T: +381 11 313 01 53, F: +381 11 313 01 55
office@sekopak.com, www.sekopak.com

Kompanija Sekopak d.o.o., operater upravljanja ambalažnim otpadom, osnovana je 2006. godine sa ciljem da svim kompanijama koje posluju na tržištu Srbije omogući uvođenje postulata zaštite životne sredine u okviru delatnosti koje obavljaju. Nakon donošenja Zakona o upravljanju otpadom i Zakona o ambalaži i ambalažnom otpadu 2009. godine, Sekopak svim kompanijama koje su obavezne da uklanjaju ambalažni otpad omogućava da zakonske obaveze izvrše na najefikasniji način. U kratkom vremenskom intervalu, Sekopak postaje tržišni lider i zajedno sa svojim partnerima doprinosi jačanju svesti kod svih građana o značaju smanjivanja količine otpada koji svaki pojedinac napravi.

Makedonska 30, 11000 Beograd
T: +381 11 303 54 27, F: +381 11 303 54 37
office.beograd@veoliawater.com www.veoliawater.rs

Veolia Water Solutions & Technologies

Veolia Water Solutions & Technologies se bavi inženjeringom, projektovanjem i izvođenjem u oblasti tretmana voda. Kompanija je specijalizovana za prečišćavanje voda i projektovanje prema specifičnim potrebama javnih komunalnih preduzeća i industrija. Nudi rešenja u domenu pitke, otpadne, procesne vode, mulja, čvrstog otpada, neprijatnih mirisa, gasa, instrumentacije i upravljanja postrojenjima, održavanja i isporuke opreme.

Grad Smederevo

Omladinska 1, 11300 Smederevo
T: +381 26 672 724, kabinet@smederevo.org.rs
www.smederevo.org.rs

Grad Smederevo obuhvata teritorije opština Smederevo, Smederevske Palanke i Velike Plane, sa približno 230.000 stanovnika. Nalazi se na raskršću dva panevropska saobraćajna koridora, kopnenog 10 (auto put - železnica) i vodenog 7 (Dunav), na samo 46 km od Beograda. Ta činjenica omogućava multimodalnost saobraćajnih vidova koji daju razvojnu šansu Smederevu kao regionalnom, logističkom centru Srbije. Luka Smederevo je najsevernija na Dunavu za crnomorske brodove. Grad Smederevo ima plodno poljoprivredno zemljište sa značajnom proizvodnjom najkvalitetnijeg voća, grožđa i vina.

Opština Bečej

Trg oslobođenja 2, 21220 Bečej
T: +381 21 6811 888
webadmin@becelj.rs, www.becelj.rs

Na desnoj obali Tise, nalazi se grad panonskog tipa, jedan od najvećih u Potisju, privredno, društveno i kulturno središte Južno-bačkog okruga – Bečej. Smešten je na raskršću železničkih i drumskih puteva, na veštačkim kanalima i reci Tisi. Zauzima površinu od 487 km² i ima više od 40.000 stanovnika. U opštini je najrazvijenija poljoprivreda, ali u vodećoj strukturi privrednih grana sve veći udeo uzimaju mala i srednja preduzeća. Bečej svoj razvoj najviše duguje: plodnoj zemlji, vodnom fondu, zemnom gasu i izvorima termalne vode.

Opština Bogatić

Mike Vitomirovića 1, 15350 Bogatić
T: +381 15 7786 119
opstina@bogatic.rs, www.bogatic.rs

Opština Bogatić predstavlja jedinstvenu celinu sa Mačvanskom ravnicom. Prostire se između Drine i Save, u severozapadnom delu ravnice. Erozivnim dejstvom matice, jedan deo zemljišta u aluvijalnoj ravni Drine prenet je na levu obalu. Ona pripada opštini Bijeljina (Republika Srpska), tako da se Drina ne može smatrati apsolutno zapadnom granicom Opštine. Na površini od 384 km² nalazi se 14 naselja gde živi 32.990 stanovnika. Najveći deo stanovništva bavi se poljoprivredom.

Opština Lebane

Cara Dušana 116, 16230 Lebane
T: +381 16 843 710, F: +381 16 843 083
info@lebane.org.rs, www.lebane.org.rs

Opština Lebane obuhvata delove koji pripadaju gornjem delu sliva Jablanice i Leskovačkoj kotlini. Graniči se na istoku i jugoistoku sa teritorijom opštine Leskovac, na jugu, jugozapadu i zapadu teritorijom opštine Medveđa i na severu teritorijom opštine Bojnik. Površina od 337 km² i broj stanovnika od 24.833, svrstava ovu opštinu u red srednje velikih i dobro naseljenih opština s prosečnom gustinom naseljenosti od 80 stanovnika na 1 km². Opština Lebane ima ukupnu površinu zemljišta od 26.868 ha. Lebane najviše ulaže u ruralni razvoj i poljoprivredu.

Opština Merošina

Cara Lazara 17, 18252 Merošina
T: +381 18 4892 023, +381 18 4892 035
www.merosina.org.rs

Opština Merošina se nalazi u jugoistočnom delu Srbije. Graniči se sa opštinama Niš, Doljevac, Žitorađa, Prokuplje i Aleksinac. Srednjim delom teritorije prolazi magistralni put Niš-Prokuplje, koji predstavlja vezu opštine sa auto putem Beograd-Niš. Površina opštine je 193 km², obradivo zemljište čini 77% ukupne površine. Opština ima 14.812 stanovnika. Pretežna delatnost je poljoprivredna proizvodnja u okviru koje prevladava proizvodnja voća. Opština Merošina je 2011. godine učestvovala u kreiranju Lokalne sive knjige u kojoj se nalazi i preporuka "Krajina vino".

Opština Raška

Ibarska 2, 36350 Raška
T: +381 36 736 224
ler@raska.org.rs, www.raska.gov.rs

Opština Raška se nalazi u jugozapadnom delu Srbije i zahvata središnji deo Ibarske doline, zapadne delove Kopaonika i istočne padine Golije. Prostire se na površini od 670 km² i trenutno tamo živi 24.680 stanovnika. Raška je privlačna destinacija za investiranje i zbog hidroenergetskog potencijala planinskih reka, rudnog bogatstva, ekološki zdrave sredine za proizvodnju zdrave hrane, povoljnih klimatskih uslova, kvalifikovane radne snage, značajnog turističkog potencijala kao i bogatog kulturnog nasleđa.

Opština Stari grad

Makedonska 42, 11000 Beograd
+381 11 3220 721
opstina@starigrad.org.rs, www.starigrad.org.rs

Stari grad, centralna beogradska opština, prostire se na teritoriji od 698ha, na kojoj živi oko 70.000 stanovnika. Ova opština čini epicentar velegradskih zbivanja, od turističkih, kulturnih, obrazovnih do političkih i poslovnih. Na teritoriji Starog grada nalaze se neka od najlepših i najstarijih zdanja u Srbiji kao što su Beogradska tvrđava, Knez Mihailova ulica, Terazije, Trg Republike, Studentski trg. Opština Stari grad i Kancelarija za mlade ove opštine sprovede brojne akcije za unapređenje usluga za građane, razvoj turizma i celokupnog lokalnog ekonomskog razvoja.

Opština Trgovište

Kralja Petra I Karadorđevića 4, 17525 Trgovište
T: +381 17 452 207, F: +381 17 452 710
www.trgoviste.rs

Opština Trgovište se nalazi na krajnjem jugoistoku Republike Srbije, smeštena na površini od 370 km², uz samu granicu sa Makedonijom, a graniči se sa opštinama Bosilegrad, Vranje i Bujanovac. Opština Trgovište obuhvata pet mesnih zajednica sa 35 naseljenih mesta gde živi 6.411 stanovnika. Od toga u samoj varošici Trgovište živi oko 2.300 stanovnika. Opština Trgovište povezana je sa koridorom 10 regionalnim putem P-125.

Opština Vladičin Han

Svetosavska 1, 17510 Vladičin Han
T: +381 17 473 073
kler@vladicinhan.org.rs, www.vladicinhan.org.rs

Opština Vladičin Han se nalazi u Pčinjskom okrugu Srbije, obuhvata površinu od 366 km² i prema poslednjim podacima ima 20.938 stanovnika. Ovaj živopisni gradić se nalazi pored magistralnog puta koji povezuje Beograd i Niš sa Skopljem. Opština Vladičin Han je otvorena za saradnju sa svim zainteresovanim privrednim subjektima, kako domaćim tako i inostranim u cilju lokalnog ekonomskog razvoja i boljeg životnog standarda građana.

Opština Žabalj

Nikole Tesle 45, 21230 Žabalj
T: +381 21 831 068
sozabalj@eunet.rs, www.zabalj.rs

Opština Žabalj je ekonomski razvijena, urbanistički-komunalno uređena društvena zajednica sa očuvanom životnom sredinom. To je opština koja je ekonomski jaka i stabilna, orijentisana na razvoj preduzetništva, poljoprivrede i turizma. Lokalna samouprava i njeni nosioci veruju da se prosperitet opštine Žabalj zasniva na iskorišćavanju geografskog položaja, očuvanju i unapređenju prirodnih bogatstva i održivom razvoju privrednih i ljudskih resursa. Optimalnim korišćenjem svih raspoloživih resursa, uz učestvovanje građana u donošenju vežnih odluka, omogućiće se poboljšanje kvaliteta života građana i održivi razvoj zajednice.

Srpska filmska asocijacija

Vlajkovićeve 18, 11000 Beograd
T+381 11 3230 581, F: +381 11 405 99 61
info@filminsrbia.com, www.filminsrbia.com

Srpska filmska asocijacija (Serbia Film Commission) je neprofitno profesionalno udruženje koje okuplja više od 80 članova iz redova filmskih studija, producentskih kuća i filmskih radnika. Posvećeni su tome da pod brendom Film in Serbia (www.filminsrbia.com) dovedu strane filmske projekte koji će koristiti srpske lokacije, usluge, opremu i ekipe, i tako kreirati profit i nova radna mesta. SFA je jedina filmska asocijacija u jugoistočnoj Evropi, i član je Međunarodne asocijacije filmskih komisija (AFCI) i Evropske asocijacije filmskih komisija (EUFEN).

ZREPOK

Kralja Aleksandra Karadorđevića 15/III,
23000 Zrenjanin, T: +381 23 533 577
office@zrepok.rs, www.zrepok.rs

Udruženje ZREPOK je nastalo u drugoj polovini 2009. godine kao inicijativa grupe devet uspešnih poslovnih ljudi koji su grad Zrenjanin i region Srednje-banatskog okruga izabrali za centar svojih životnih i poslovnih aktivnosti. Osnovni zadatak koji su osnivači postavili pred sebe je da oforme asocijaciju najuspešnijih i najuglednijih poslovnih ljudi koji će dati vlastiti doprinos prevazilaženju brojnih problema u lokalnoj zajednici u cilju stvaranja boljih uslova za život, rad i poslovanje u Zrenjaninu.

KOMPANIJE

Advokatska kancelarija Kosić	www.kosiclaw.co.rs	Horwath HTL d.o.o.	www.horwathhtl.com	Phoenix Pharma	www.phoenixpharma.rs
Aerodrom Beograd	www.beg.aero	Hyatt Regency Belgrade	www.belgrade.regency.hyatt.com	Porr Werner Weber	www.porr.rs
Agri Business Partner	www.bpi-holding.com	Hypo Alpe-Adria-Bank	www.hypo-alpe-adria.rs	PricewaterhouseCoopers	www.pwc.rs
Asseco SEE	www.asseco-see.com	Imlek	www.imlek.rs	ProCredit Bank Beograd	www.procreditbank.rs
Ball Packaging	www.ball-europe.com	Industrijske nekretnine	www.industrijskenekretnine.rs	Represent Communications	www.represent.rs
Boehemija Inhem	www.boehemija.com	ITM	www.itm.rs	Rudnik doo	www.contangorudnik.co.rs
CIM Group	www.cimgrupa.eu	Ivančić i sinovi	www.ivancic.com	SADE	www.sade.rs
Coca Cola HBC Srbija d.o.o.	www.coca-colahellenic.rs	JP PTT Srbija	www.ptt.rs	SAGA d.o.o.	www.saga.rs
Comtrade	www.comtradegroup.com	JTI	www.jti.com	Sava Osiguranje	www.sava-osiguranje.rs
Confluence Property Management	www.confluence.rs	JUBMES Banka	www.jubmes.rs	Schneider Electric Srbija	www.schneider-electric.rs
Continental Wind Serbia doo	www.continentalwind.rs	Jugo - Impex	www.ereciklaza.com	Sekopak	www.sekopak.com
Deloitte	www.deloitte.com	Karanović & Nikolić Law Office	www.karanovic-nikolic.com	SGS	www.sgs.com
Delta Agrar	www.deltaagrar.rs	Knjaz Miloš	www.knjaz.co.rs	Siemens	www.siemens.rs
Delta Generali osiguranje	www.deltagenerali.rs	Komercijalna Banka	www.kombank.com	Soja protein	www.sojaprotein.rs
Delta Real Estate	www.deltarealestate.rs	Koncern Bambi	www.bambi.rs	Stefkom	www.stefkom.rs
DHL International Beograd d.o.o.	www.dhl.rs	Luka Beograd	www.lukabeograd.com	Telekom	www.telekom.rs
Dunav osiguranje	www.dunav.com	Medija Centar	www.mc.rs	Telenor	www.telenor.rs
Energoprojekt	www.energoprojekt.rs	Messer Tehnogas	www.messer.rs	Tigar	www.tigar.com
Erste banka ad Novi Sad	www.erstebank.rs	Microsoft	www.microsoft.com	Titan Cementara Kosjerić	www.titan.rs
Eurobank a.d. Beograd	www.eurobank.rs	MK Group	www.mkgroup.rs	TPA Horwath	www.tpa-horwath.com
Gi Group Company	www.gigroup.rs	MSD Merck Sharp & Dohme	www.merck.com	URBIS design	www.urbisinc.com
Gomex	www.gomex.rs	Nimax	www.nimax.rs	Valjaonica bakra Sevojno	www.coppersev.com
Grant Thornton	www.gt.co.rs	Novosadski Sajam	www.sajam.net	Veletržnica Beograd	www.veletrznica.co.rs
Grawe osiguranje	www.grawe.rs	OMV Srbija	www.omv.co.rs	Veolia Water	www.veoliawater.rs
Halifax Consulting d.o.o.	www.halifaxconsulting.com	Pejak Handel	www.pejak-handel.net	VIP mobile	www.vipmobile.rs
HD European Consulting Group	www.hd-ecg.com	Petite Geneve Petrović	www.petitegeneve.com	WindVision Operations	www.windvision.com
Hemofarm A.D.	www.hemofarm.rs	PFB d.o.o.	www.pfb.rs	Zdravlje Actavis	www.actavis.rs
Holcim d.o.o.	www.holcim.rs	Philip Morris Operations	www.pmi.com		

LOKALNE SAMOUPRAVE

Grad Beograd	www.beograd.rs	Opština Bela Palanka	www.belapalanka.org.rs	Opština Odžaci	www.odzaci.rs
Grad Čačak	www.cacak.org.rs	Opština Boljevac	www.boljevac.org.rs	Opština Osečina	www.osecina.com
Grad Kragujevac	www.kragujevac.rs	Opština Bogatić	www.bogatic.rs	Opština Palilula	www.palilula.org.rs
Grad Kraljevo	www.kraljevo.org	Opština Bor	www.opstinabor.rs	Opština Pećinci	www.pecinci.org
Grad Kruševac	www.krusevac.rs	Opština Bujanovac	www.bujanovacin.rs	Opština Piroć	www.piroc.rs
Grad Leskovac	www.gradleskovac.org	Opština Čuprija	www.cuprija.rs	Opština Plandište	www.plandiste-opstina.rs
Grad Loznica	www.loznica.rs	Opština Dimitrovgrad	www.dimitrovgrad.rs	Opština Požega	www.pozega.org.rs
Grad Niš	www.ni.rs	Opština Golubac	www.golubac.org.rs	Opština Prokuplje	www.prokuplje.org.rs
Grad Novi Sad	www.novisad.rs	Opština Gornji Milanovac	www.gornjimilanovac.rs	Opština Rača	www.raca.rs
Grad Pančevo	www.pancevo.rs	Opština Indija	www.indija.net	Opština Rakovica	www.rakovica.rs
Grad Požarevac	www.pozarevac.rs	Opština Ivanjica	www.ivanjica.rs	Opština Ražanj	www.razanj.org
Grad Šabac	www.sabac.org	Opština Kanjiža	www.kanjiza.rs	Opština Raška	www.raska.gov.rs
Grad Smederevo	www.smederevo.org.rs	Opština Kikinda	www.kikinda.rs	Opština Ruma	www.ruma.rs
Grad Sombor	www.sombor.rs	Opština Kladovo	www.kladovo.org.rs	Opština Senta	www.zenta-senta.co.rs
Grad Sremska Mitrovica	www.sremskamitrovica.org.rs	Opština Knjaževac	www.knjazevac.rs	Opština Šid	www.opstinamid.org
Grad Subotica	www.subotica.rs	Opština Kovačica	www.kovacica.org	Opština Stara Pazova	www.starapazova.eu
Grad Užice	www.graduzice.org	Opština Kovin	www.kovin.org.rs	Opština Stari grad	www.starigrad.org.rs
Grad Valjevo	www.valjevo.org.rs	Opština Kula	www.kula.rs	Opština Trgovište	www.trgoviste.rs
Grad Vranje	www.vranje.org.rs	Opština Lajkovac	www.lajkovac.org.rs	Opština Trstenik	www.trstenik.rs
Grad Zaječar	www.zajecar.info	Opština Lapovo	www.lapovo.org	Opština Tutin	www.tutin.rs
Grad Zrenjanin	www.zrenjanin.org.rs	Opština Lazarevac	www.lazarevac.rs	Opština Ub	www.opstinaub.org.rs
Opština Aleksinac	www.aleksinac.org	Opština Lebane	www.lebane.org.rs	Opština Veliko Gradište	www.velikogradiste.org.rs
Opština Alibunar	www.alibunar.rs	Opština Merošina	www.merosina.org.rs	Opština Vladičin Han	www.vladicihan.org.rs
Opština Apatin	www.soapatin.org	Opština Mladenovac	www.mladenovac.rs	Opština Vračar	www.vracar.org.rs
Opština Arandjelovac	www.arandjelovac.rs	Opština Negotin	www.negotin.rs	Opština Vrbas	www.vrbas.net
Opština Arilje	www.arilje.org.rs	Opština Nova Varoš	www.novavaros.rs	Opština Vrnjačka Banja	www.opstinavrnjacakbanja.com
Opština Bač	www.bac.rs	Opština Novi Bečej	www.novibecej.rs	Opština Vršac	www.vrsac.com
Opština Bačka Palanka	www.backapalanka.rs	Opština Novi Beograd	www.novibeograd.rs	Opština Zvezdara	www.zvezdara.com
Opština Bečej	www.becej.rs	Opština Obrenovac	www.obrenovac.rs	Opština Žabalj	www.zabalj.rs

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

ACES	www.aces.rs	Gradanske inicijative	www.gradjanske.org	Smart Kolektiv	www.smartkolektiv.org
BIRN Srbija	www.birn.eu.com	Grupa 484	www.grupa484.org.rs	Srpska filmska asocijacija	www.filminserbia.com
Dostignuća Mladih u Srbiji	www.ja-serbia.org	Inicijative	www.theinitiatives.org	TRAG fondacija	www.tragfondacija.org
Etnomreža	www.ethnonetwork.com	Narodni parlament	www.parlament.org.rs	Udruženje reciklera Srbije	www.reciklerisrbije.com
Fondacija Ana i Vlade Divac	www.fondacijadivac.org	Udruženje UVRA	www.uvra.net	Udruženje URAN	www.uran.rs
Fondacija PEKSIM	www.peximfoundation.org	Savez pčelarskih organizacija Srbije	www.spos.info	ZREPOK	www.zrepok.rs

Ovde se kriju dva **Gases for Life**.
I delić prirode u centru grada.

Iako se čini da su naši **Gases for Life** nevidljivi, oni su prisutni u svakodnevnom životu. Frižideri i rashladne vitrine se recikliraju bezbedno i ekološki uz pomoć tečnog azota (N₂). Kriogeni tečni azot se koristi za reciklažu PVC materijala od kojih se izrađuju baštenska creva, a za ekološki tretman otpadnih voda koristi se ugljen - dioksid (CO₂) umesto mineralnih kiselina. Svi **Gases for Life** su prirodni proizvodi, bez ikakvog štetnog uticaja na životnu sredinu i uspešno zamenjuju hemijske proizvode.